

Matius ni kitab i nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a

Tbas afa ovi veki

Matius ini ntali Yesus Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia (Matius 9:9-13). Ia ntulis kitab ini ma nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin na'a Yesus. Na'a kitab ini, na Matius nfamalik ne, na'ut lalan ana, Ubu notu tnorung roak ne, Raja i ntevit dida salasilan ra, inyai Yesus. Na'a kitab ini, na Matius ntulis ma rivun ne, "Yesus ubun nusin Raja Daud." (1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 20:30-31; 21:9, 15; 22:41-45). Matius nfamalik ma rivun vali na'a nabi rira afa ovi rfalak roak tali lalan a, ma Yesus nfakena afa avyai na'a Ni vava'at a (Matius ntulis roak na'a pasal ovi: 1:22-23; 2:5-6, 15, 17-18, 23; 3:3; 4:14-16; 8:17; 12:17-21; 13:35; 21:4-5, 16; 26:31; 27:9-10).

Na'a kitab ini, na Matius ntulis afa ilima ovi Yesus nair ma blawat. Ia ntulis vali Yesus Ni karya ovi notu ra.

Kitab ini ihin a

Tomu urun, na'a i rarali Yesus, ovu betfasa ma nfabana Ni karya a. (pasal 1—4)

Yesus nair tamata rivun na'a vuar ratan. (pasal 5—7)

Tomu urun na'a i Yesus notu mujizat ra ma tamata ra rtalkaka, ovu rfaturu Yesus Ni ngrebat a. (pasal 8:1—9:34)

Yesus nair lan Ni tamata ovi rorang Ia, beti nsinir ira ma ti rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin. (pasal 9:35—11:1)

Yesus nair vaivatul kamkuma i nfamalik na'a Ubu Ni Fareta, te wean inba ma Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja. (13:1-52)

Tomu urun na'a i Yesus Ni afa ovi notu ra na'a ahū ovi rna'a propinsi Galilea, ovu Ni karya i nban-muri lalean na'a Galilea. (pasal 13:53—17:27)

Yesus nair Ni tamata ra na'a afa ovi rotu ra, ma inovan ovu tamata ovi rorang Ia. (pasal 18)

Tomu urun na'a i Yesus Ni banbanan ma nti Yerusalem. Naran Yerusalem, na Yahudi rira dawan ra rlabir teman (*mencobai* na'a vai Mala) Yesus, ma Ia nala vaivatul kamkuma ra ma nangrihi verin ira. (pasal 19—23)

Yesus nfamalik afa ovi veka rvotuk na'a amar ovi veka rma. (pasal 24—25)

Tomu urun na'a i tamata ra rfedan Yesus ovu nva'at ewal tali matmatan. (pasal 26—28)

Yesus Kristus ubun a nusin ra

Lukas 3:23-38

¹ Na'a daftar ini, na rtulis Yesus Kristus ubun a nusin ra. Yesus ubun a nusin tali Raja Daud i ubun a nusin Abraham. ² Tali Abraham ti naran Daud, na Yesus ubun a nusin ra nararira ra wean ini: Abraham yanan Ishak, Ishak yanan Yakub, Yakub yanan verin Yehuda, novun a'an a warin ra. ³ Yehuda awan verin Tamar, yanarira verin Peres ovu Zerah. Peres yanan Hezron, na Hezron yanan Ram. ⁴ Ram yanan Aminadab, Aminadab yanan Nahason, Nahason yanan Salmon. ⁵ Salmon awan verin Rahab, yanarira verin Boas. Boas awan verin Rut, yanarira verin Obed. Obed yanan Isai. ⁶ Isai

yanan verin Daud i notu raja na'a Israel. Daud awan verin Batsyeba, yanarira verin Salomo. Lan a Batsyeba nsifa vali ovu Uria. ⁷ Salomo yanan Rehabeam, Rehabeam yanan Abia, Abia yanan Asa. ⁸ Asa yanan Yosafat, Yosafat yanan Yoram, Yoram yanan Uzia. ⁹ Uzia yanan Yotam, Yotam yanan Ahas, Ahas yanan Hizkia. ¹⁰ Hizkia yanan Manasye, Manasye yanan Amon, Amon yanan Yosia. ¹¹ Yosia yanan verin Yekhonya novun a'an a warin ra. Na'ut inyai, na tamata Babel ra rkiwal Israel ra ma ti rna'a Babel. ¹² Na'ut i tamata Babel ra rkiwal Israel ra ma ti rna'a roak Babel, beti Yekhonya yanan verin Sealtiel, Sealtiel yanan a Zerubabel. ¹³ Zerubabel yanan Abihud, Abihud yanan Elyakim, Elyakim yanan Azor. ¹⁴ Azor yanan Zadok, Zadok yanan Akhim, Akhim yanan Eliud. ¹⁵ Eliud yanan Eleazar, Eleazar yanan Matan, Matan yanan Yakub. ¹⁶ Yakub yanan verin Yusuf i awan verin Maria. Maria ini yanan Yesus i rfanara vali Ia ne Kristus, Raja i ntevtut dida salasilan ra.

¹⁷ Ba Yesus ubun a nusin ovi beti tbas yai: Tali Abraham ti naran Daud, na tuvu nkati tuvu ti naran vutu rahin ifa'at. Tali Daud ti naran na'ut i tamata Babel ra rkiwal Israel ra ma rti Babel, na tuvu nkati tuvu ti naran vutu rahin ifa'at vali. Tali na'ut i rna'a Babel ti naran i rarali Kristus, Raja i ntevtut dida salasilan ra, na tuvu nkati tuvu ti naran vutu rahin ifa'at vali.

Rarali Yesus Kristus
Lukas 2:1-7

¹⁸ Yesus Kristus Ni tomu mnga'un a na'ut i rarali Ia wean ini. Ia renan naran Maria. Maria ini irua Yusuf ra'an vai isa roak mane rsifa.

Ira wol rsifa obin, na'uk Maria nbarlewan roak, tevek ngrebat tali Ubu Ni Roh. ¹⁹ Yusuf ni vava'at nmalola, ovu wol inan ma nfama'it Maria na'a tamata rivun waharira ralan a, ba nanovak mane ntalik fanfonak watan ia. ²⁰ Na'uk ti ma Yusuf nanovak munuk wean inyai ma ntuba, na Duila'a Ni sansinir isa ntali lanit ratan nma ma nfavotuk ia verin Yusuf na'a ni mifi a. Ia nfalak ne, “Yusuf, Daud ubun a nusin oa, deka ralam raruan ma mala Maria ma neluk awam, tevek kasiko'u yanat i na'a evun ralan yai ntali Ubu Ni Roh a.

²¹ Maria veka nráli kasiko'u brana isa, ma oa ki fwanara ia ne Yesus, tevek Ia veka nsikat Ni tamata ra tali rira salasilan ra.” ²² Afa avyai rvotuk munuk roak, boma rfakena afa ovi lan a Duila'a nfalak verin Ni nabi a ma ntulis ne,* ²³ “Vata mnelat isa veka nbarlewan ma nráli kasiko'u brana isa, velik ne wol ntuba ovu brana obin. Tamata ra veka rera Ia ne Imanuel, ihin a na'a vai Ibrani ne, ‘Ubu novun ita.’ ”

²⁴ Ti ma Yusuf nbatar, na not-orang afa ovi Duila'a Ni sansinir yai nfalak verin ia. Ia nala Maria ma neluk awan, ²⁵ na'uk irua wol rtuba isa ti naran i nráli kasiko'u brana yai. Ti ma nráli ia, na Yusuf nfanara kasiko'u yai ne, Yesus.

2

Tamata ovi rira kaka'a dawan ma al rfaneak nara ra, rtali timur rma ma rfadawang Yesus

¹ Rarali Yesus na'a ahu isa naran Betlehem, na'a propinsi Yudea. Na'ut inyai, na raja

* 1:22 1:22 Ubu Ni nabi yai naran Yesaya (msi'ik Yesaya 7:14).

Herodes ntaha fareta. Rarali roak Yesus, beti tamata boku rtali wan raroa na'a lihir timur* veli rma kota Yerusalem. Tamata avyai rira kaka'a dawan ma al rfaneak nara ra. ² Ira rorat tamata ovi rna'a inyai ne, "Kasiko'u yanat i beti rarali Ia yai nana'a inba? Tamata Yahudi ra rira raja verin Ia. Ami amsi'ik roak na'a lihir timur ne, nara isa notu faneak ne rarali roak Ia, ba amama ini ma amsangatur ma amraning Ia."

³ Ti ma raja Herodes nrenar afa avyai, na sara wor watan ia. Tamata ovi rna'a Yerusalem ra munuk wean vali inyai. ⁴ Ba nera Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu dawan ovi rair Musa ni inukun ra ma rasdovu ira, beti norat ira ne, "Raja i ntevut dida salasilan ra, veka rarali Ia na'a inba?"

⁵ Ira rfalak ne, "Veka rarali ia na'a Betlehem na'a propinsi Yudea, tevek nabi isa ntulis roak na'a Surat Ralan ne, ⁶ 'O Betlehem, oa mna'a arun dawan Yehuda rira lanun. Oa ahu ko'u watan na'a Yehuda, na'uk mu dawan nlia munuk ahu ra, tevek dawan isa veka nvotuk tali oa ma nfareta ovu nsi'ik ma lolin Ning tamata Israel ra.'"[†]

⁷ Herodes nrenar munuk afa avyai, na nera tamata kaka'a dawan avyai, ma rasdovu fanfonak ira. Rasdovu ira, beti norat ira ma al ndava ne, rarea nara yai lafira. ⁸ Nata nsinir ira ma rti Betlehem, ovu nfalak verin ira ne, "Miti ma mdyava ma lolin kasiko'u yanat yai ne, na'a inba. Wean i mdyav-nala roak ia, na fyaivar verin ya'a, boma uti ma usangatur ma uraning vali Ia!"

* 2:1 2:1 Tafsiran boku rfalak ne, lihir timur veli ihin a ne, rtali wan ovi fiang ini rfanara ira ne, negara Irak ovu Iran. † 2:6 2:6 Mikha 5:1

9-10 Rarenar munuk afa ovi Herodes nfalak ra, beti rti. Ira rti, na rarea ewal nara i lan rsi'ik na'a lahir timur yai, ba ralarira lolin urun. Nara yai nbana ula ia tali ira, beti na'a teri na'a wan i rarali kasiko'u yanat yai. ¹¹ Ba rti rahan ralan ma rsi'ik kasiko'u yanat yai ovu renan a Maria, ma rsangatur ma raraning Ia. Nata rvadil rira sadawan ra ma rala afa ovi fyawar urun verin kasiko'u yanat yai. Ira rala masa ovu afa irua i fyawar ovu voarira lolin, nararira mur ovu kemenyan. ¹² Na'uk na'a rira mifi a, na Ubu nfalak teri ma deka rewai ira rti verin Herodes, ba rban-talik wan yai, na'uk rahu linga'an liak watan ma rti ewal rira ahu.

Yusuf ovu ni rahan teta rafla rti Mesir

¹³ Ti ma tamata ovi rira kaka'a dawan avyai rban-talik wan yai, na Duila'a Ni sansinir isa tali lanit ratan nfavotuk tenan a verin Yusuf na'a mifi. Ia nfalak ne, "Yusuf! Bwatar kikiyai ma movun kasiko'u yanat yai ovu renan a ma mifla talik wan ini ma miti Mesir. Mnya'a ineri nata ti naran i ufalak ma myewal mia, tevek Herodes ndava mane nfedan Ia."

¹⁴ Ovan yai, na Yusuf novun kasiko'u yanat yai ovu renan a ma irmunuk rti Mesir. ¹⁵ Ira rna'a inyai ti naran i raja Herodes nmata. Afa yai nvotuk munuk, boma nfakena lahir vaivatul ovi lan Duila'a nfalak verin nabi isa ma ntulis ne, "Ya'a era roak Yanak ma nti talik Mesir."‡

Herodes nanovak mane nfedan Yesus

‡ 2:15 2:15 Hosea 11:1

¹⁶ Ti ma Herodes nka'a roak ne, tamata kaka'a dawan avyai rlabir ia, na nangrova urun, ba nsinir ni suldadu ra ma ti rfedan munuk kasiko'u brana ovi rira varat irua nsuta, na'a Betlehem ovu ahu ovi rna'a inyai. Herodes nka'a roak ne nara yai nvotuk na'a amar aka, tevek norat roak tamata kaka'a dawan avyai. ¹⁷ Afa sian ovi Herodes notu ra rfakena lahir afa ovi lan a nabi Yeremia ntulis ne,

¹⁸ “Tamata isa nvakar ovu nfaktanit ma vain a dawan urun na'a ahu isa naran Rama. Rahel nvakar yanan ra ovu nafena ma nmolu, tevek yanan ra rmata munuk roak.”§

Yusuf novun ni rahan teta ma rti talik Mesir

¹⁹ Na'ut i raja Herodes nmata ana, Yusuf, Maria ovu Yesus rna'a Mesir obin, na Duila'a Ni sansinir isa ntali lanit ratan nma ma nfavotuk tenan a verin Yusuf na'a mifi, ma nfalak ne, ²⁰ “Herodes ovu ni tamata ovi rvolan mane rfedan kasiko'u yanat yai rmata munuk roak, ba bwatar ma movun ia ovu renan a ma myewal mia miti Israel rira lanun.”

²¹ Ba Yusuf nbatar ma novun kasiko'u yanat yai ovu renan a ma rewala ira rti Israel rira lanun.

²² Na'uk ti ma Yusuf nrenar ne, Arkhelaus nkati roak yaman i Herodes ma nfareta na'a Yudea, na nbobar ma nti inyai. Nata Yusuf ni mifi isa vali ne, Ubu nfalak verin ia ma novun ni rahan teta a ma rti propinsi Galilea. ²³ Ba rti raran

§ 2:18 2:18 Tali Yeremia 31:15, na tka'a ne, Rahel ubun-nusin ra rvakar yanarira ra. Yakub nlobang Rahel nlia awan liak ra. Ia yanan verin Yusuf irua Benyamin. Tamata Yahudi ranovak ia ne, vata i nlobang ma dawan rira tamata ra.

ineri, na rleal ahu isa naran Nazaret. Afa yai nvotuk, boma nfakena lahir afa ovi lalan a nabi ra rfamalik roak na'a Raja i ntevtut dida salasilan ra. Ira rfalak ne, "Tamata ra veka rfalak ne, tamata Nazaret Ia."

3

Yohanes i nbaptis tamata ra nfalak ma tamata ra rahil ma rtalik tali rira salasilan ra

Markus 1:1-8; Lukas 3:3-9; Yohanes 1:19-28

¹ Varat ifira relax roak, na Yohanes i nbaptis* tamata ra nti wan lean vu dawan na'a propinsi Yudea ma nfamalik Ubu Ni vaivatul ra. Ia nfalak ne, ² "Myahil ma mtyalik tali bira salasilan ra, tevek sarseri roak ma Ubu nma ma nfareta tamata ra wean lahir Raja."†

³ Lan ana, nabi Yesaya nfamalik roak Yohanes na'a Surat Ralan ne, "Tamata isa nafwak na'a wan lean vu dawan, ma nfalak ne, 'Misusan linga'an verin Duila'a, fyamalola linga'an verin Ia.' "‡

⁴ Yohanes ini ni ravit blawat i noru a, rotu tali afwatan isa naran unta, vulun ra, ovu ni ngesa a rotu tali afwatan ulin.§ Ni fana'an a kabina ovu wenan vahan i na'a nangan a. ⁵ Tamata

* **3:1** 3:1 Yohanes i nbaptis tamata ra, ba'i nduvul tamata ra na'a oar Yordan, ma al rfaturu ne, rahil ma rtalik tali rira salasilan ra.
 † **3:2** 3:2 Na'ut i tamata Yahudi rfalak ne, Ubu nfareta tamata wean lahir Raja, te Ubu Ni Fareta a, na wol rfalak Ubu naran a, ba rfalak watan lanit ratan (vai Mala nfalak ne, kerajaan sorga).

‡ **3:3** 3:3 Yesaya 40:3 § **3:4** 3:4 Yohanes ni afa ovi noru ra, wean ravit blawat ovu afa liak ovi nabi Elia noru na'ut lalan a. Msi'ik 2 Raja-Raja 1:8.

rivun rma wan lean vu dawan yai. Boku rtali Yerusalem ovu wan ovi rna'a Yudea ra munuk, ovu vali boku rtali ahu ovi rna'a oar Yordan ni lihir timur ovu lihir varat a. Ira rma ma rarenar afa ovi Yohanes nfalak ra. ⁶ Ira rahil ma rtorung rira salasilan ra, ba Yohanes nbaptis ira na'a oar Yordan.

⁷ Tamata rivun rtali Yahudi rira sidovung isa naran Farisi, ovu sidovung isa vali naran Saduki, rma ma rera ma Yohanes nbaptis ira. Ia nsi'ik ira ma nfalak ne, “Hoi, mia sian urun mia wean nifa isa naran aru! Bira vava'at ra wol kena ovu bira vaivatul ra. Iki nfalak verin mia ne, wean i rbaptis mia, na Ubu Ni inukun wol nkena mia? ⁸ Ba fyaturu lahir na'a bira vava'at ra ne, myahil ma mtyalik roak tali bira salasilan ra! ⁹ Deka minovak na'a ralabira ra ne, ububir-nusibira Abraham, ba Ubu veka wol nukun mia! Mryenar ma lolin afa ovi ufalak ini! Ubu bis notu watan ma Abraham yanan ra rtali vatu ovi! ¹⁰ Ubu Ni amar sarseri roak ma nukun tamata ra. Ni inukun a wean tamata i ntaha savi ma veka netal aa ra tali rira wa'ar ra. Aa ovi vuarira wol lolin a, na veka netal vatuk ira ma nala ira rti yafu ralan.

¹¹ Ubaptis mia ovu wear ma nfaturu ne, myahil ma mtyalik roak tali bira salasilan ra ma my-orang Ubu, na'uk Ia i veka nma yai Ni ngrebat a nlia ya'a. Ya'a wol verang a ratang Ia, ba wol inovan lahir ma aling Ni tatea ra. Ia veka nbaptis

mia ovu Ni Roh a ovu yafu.* ¹² Ia wean tamata isa i ntaha fanan lafan ma al ntafi gandum. Gandum vatul ovi lolin ra nfadok-aling ira na'a wan i ba'i rfadoku gandum ra na'a, na'uk ovi sian ra ovu kukan ra, nasnuri ira na'a yafu i wol nmat-nala.”

Yesus nma ma Yohanes a nbaptis Ia

Markus 1:9-11; Lukas 3:21-22; Yohanes 1:32-34

¹³ Na'ut inyai, na Yesus ntali propinsi Galilea nti oar Yordan, boma Yohanes nbaptis Ia. ¹⁴ Na'uk Yohanes nafena. Ia nfalak ne, “Velik aba Oa bwaptis ya'a, tevek wol verang a ratang Oa. Notu afakinimi mwa ma mera verin ya'a ma ubaptis Oa i?”

¹⁵ Na'uk Yesus nfalak verin ia ne, “Motu watan wean i ufalak yai, boma mot-orang munuk afa ovi Ubu ralan nfalak a.” Ba Yohanes norang watan ma nbaptis Ia.

¹⁶ Ti ma nbaptis munuk Ia ma ndata tali wear, na brian munuk lanit ratan a natvadil ma Ubu Ni Roh nsuta wean modarlaka ma ndoku tenan a. ¹⁷ Nata vai isa ntali lanit ratan nma ma nfalak ne, “Ini Ya'a Yanak i ulobang urun Ia. Ia notu ma ralang a lolin urun.”

4

Nitdawan nlabir teman Yesus

Markus 1:12-13; Lukas 4:1-13

* **3:11** 3:11 Tamata ra wol ra'an vai isa na'a vaivatul yafu ihin a na'a ayat ini. Tamata boku na'a rira tafsiran ra rfalak yafu ihin a ne, Ubu Ni Roh veka nfamerat tamata ovi rorang Ia tali rira salasilan ra. Boku vali rfalak ne, Ubu veka nukun ma dawan tamata ovi wol rorang Ia, ovu yafu.

1 Ira rotu afa avyai munuk roak, beti Ubu Ni Roh novun Yesus nti wan lean vu dawan isa ma nitdawan nlabir teman* Ia. 2 Yesus ntolat† ti naran amar vutf'a'at, ba nablafar urun. 3 Ba nitdawan nma ma nlabir teman Ia ma nfalak ne, "Wean i Ubu Yanan urun Oa, na eka motu ma vatu ovi rna'a afamtahan ma muan." 4 Na'uk Yesus nfalak ne, "Wol kena, tevek rtulis roak na'a Surat Ralan ne, 'Tamata ra wol rva'at tali afamtahan watan, na'uk rva'at vali wean i rorang Ubu Ni vaivatul ra munuk.' "‡

5 Nata nitdawan novun ewal Yesus ma rati Yerusalem, kota i nmerat urun§, ma nfadoku Ia na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni wan i karatat lia munuk a. 6 Ia nfalak verin Yesus ne, "Wean i Ubu Yanan urun Oa, na eka muswatil tali ini msuta, tevek rtulis roak na'a Surat Ralan ne, 'Ubu veka nfareta Ni sansinir ra rtali lanit ratan ma rsi'ik ma lolin Oa. Ira veka rvelar limarira ra ma rtada Oa, boma eam ra deka rkena vatu.' "¶

7 Yesus nfalak verin nitdawan ne, "Na'uk rtulis vali roak na'a Surat Ralan ne, 'Tamata ra deka rlabir teman Duila'a, tevek Ia Ubu i rorang a.' "†

8 Nata, nitdawan novun ewal Yesus ma rti vuar karatat isa ni tutul ma nfaturu negara ovi rna'a lanit ivavan munuk ovu rira metan ra, verin Ia.

* 4:1 4:1 nlabir teman na'a vai Mala mencobai. † 4:2 4:2 Vaivatul ntolat ihin na'a vai Yunani ne, tamata wol nafna'an, ba ayat ini wol ni maksud ne, Yesus wol nafnenu. ‡ 4:4 4:4 Ulangan 8:3 § 4:5 4:5 Kota i nmerat urun ihin a ne, Ubu nfili kota Yerusalem, ma nfalak verin tamata Yahudi ra ma rotu rira Rahan Dawan Falurut na'a inyai. Rira Rahan Dawan Falurut ikisa watan, na'a Yerusalem. Vai mala nfalak ne, Bait Allah. ¶ 4:6 4:6 Mazmur 91: 11-12 † 4:7 4:7 Ulangan 6:16

⁹ Ia nfallak verin Yesus ne, “Ya'a veka ala munuk afa ovi verin Oa, wean i msangatur ma mraning Ya'a.”

¹⁰ Yesus nfallak ne, “Nitdawan, muti vatuk oa tali wahang ralan ini kikyai, tevek rtulis roak na'a Surat Ralan ne, ‘Msangatur ma mraning a'uk Duila'a, mu Ubu i morang a.’ ”‡

¹¹ Ba nitdawan nti talik lahir Yesus, na Ubu Ni sansinir ra rtali lanit ratan rma ma rfatuang Ia ma rlobang Ia.

Yesus nfabana Ni karya

Markus 1:14-15; Lukas 4:14-15

¹² Ti ma Yesus nrenar ne, rtaha roak Yohanes ma ra'abu'i ia, na nti talik propinsi Yudea ma newal Ia nti propinsi Galilea. ¹³ Yesus nahu ahu Nazaret ma nbana nti ahu Kapernaum ma nleal inyai. Kapernaum na'a danau Galilea nelan a, na'a Yahudi rira arun dawan isa naran Zebulon ovu arun dawan isa vali naran Naftali, rira lanun a. ¹⁴ Yesus nleal inyai, boma nfakena lahir vaivatul ovi lan a Ubu nfallak verin nabi Yesaya ne,

¹⁵ “Arun dawan Zebulon ovu arun dawan Naftali rira lanun a, sarseri ovu danau Galilea, nana'a oar Yordan ni lahir a. Tamata rivun ovi wol Yahudi ra rleal vali propinsi Galilea.

¹⁶ Lan ana, tamata ra rna'a dedan ralan obin, na'uk rarea lyawan i dawan ila'a. Tamata

‡ 4:10 4:10 Ulangan 6:13

ovi rleal wan matmatan a, ira rarea lyawan yai.”§

¹⁷ Na'ut inyai vali, na Yesus nfamalik Ubu Ni vaivatul ra ma nfallak ne, “Myahil ma mtyalik tali bira salasilan ra, tevek sarseri roak ma Ubu nma ma nfareta tamata ra wean lahir Raja.”

Yesus nera tamata sinat roal ifa'at ma rorang Ia

Markus 1:16-20; Lukas 5:1-11

¹⁸ Amar isa, na Yesus nbana na'a danau Galilea nelan a, na nrea tamata irua, iya'an iwarin ira. Isa naran Simon i rfanara vali ia ne, Petrus, ovu isa vali naran Andreas. Ira sinat roal ira, ba rfasuka rira jaring na'a inyai ma al rdava ian. ¹⁹ Ba Yesus nfallak verin ira ne, “Mya ma myorang Ya'a! Mia wol fyasuka jaring roak ma nala ian, tevek ala karya verin mia ma myair tamata ra ma rorang Ya'a.”

²⁰ Ba rfadoku lahir rira jaring ra na'a inyai ma rorang Ia. ²¹ Nata Yesus nban-ewal ma nsi'ik tamata liak irua vali, iya'an iwarin ira. Nararira Yakobus ovu Yohanes, yamarira naran Zebedeus. Ira rdoku ovu yamarira na'a rira kumal a ma roar rira jaring ra, na Yesus nera ira ma rorang Ia. ²² Ba irua rsuta talik lahir yamarira na'a kumal yai ma rorang Ia.

Yesus nsiair ovu notu ma tamata ra lolin ewal ira

Lukas 6:17-19

§ 4:16 4:16 Tafsiran rivun rfallak ne, tamata ovi rna'a dedan ralan, ovu ovi rna'a wan matmatan a, ihin a ne, tamata ovi wol rka'a Ubu, na'uk bisma rarea Raja i ntevtut dida salasilan ra, ovu rorang Ia. Yesaya 9:1-2

23 Nata Yesus nban-lilit propinsi Galilea ma nsiair na'a Yahudi rira rahan falurut ra. Ia nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin i nfallak ne, Ubu veka nfareta tamata ra wean lahir Raja. Yesus notu ma lolin vali tamata ra tali rira suhut ra, ovu notu ma lolin vali tamata ovi tenarira ra rmafun. 24 Ivar i nfamalik Yesus yai ti nsoru propinsi Siria roak, ba tamata rivun rma ma rtuan Ia. Ira rovun tamata ovi rira suhut ra, ovi rfarnuang wawa'uk ra, laklukut ra, tamata ovi nait sian ra rleal ira, ovu boku rira suhut manut a, rma ma Yesus notu ma lolin ewal ira. 25 Ba tamata rivun ila'a rban-orang Yesus. Boku rtali Galilea, boku rtali Dekapolis, ovu boku vali rtali Yerusalem.* Boku rtali propinsi Yudea, ntafal vali boku rtali oar Yordan ni lahir timur.

5

Ubu naflahar tamata ovi rorang Ni banbanan a

Lukas 6:20-23

1 Ti ma Yesus nsi'ik tamata rivun avyai, na nrata vuar isa na'a inyai ma ndoku. Ba Ni tamata ovi rorang Ia* rti vali inyai ma irmunuk rasdovu ira.

2 Nata Yesus nair ira munuk ma nfallak ne, 3 "Ubu naflahar tamata ovi rfaklo'i a'uk rira vava'at verin Ia, tevek Ia wean lahir Raja ma nfareta tamata ovi rorang Ia. 4 Ubu naflahar tamata ovi ralarira lalau, tevek Ia veka nfalloling

* 4:25 4:25 Dekapolis ihin a, sidovung ahu vutu. * 5:1 5:1 Ini betfasa tbas Yesus Ni tamata ovi rorang Ia na'a Matius. Tali ayat nti ayat, ihin a irua. Yesus Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia, ovu tamata liak ovi rorang Ia.

ralarira ra.† 5 Ubu naflahar tamata ovi rfakabava tenarira ra, tevek Ia veka nfakena Ni tnorung a ma nala lanit ivavan verin ira.‡ 6 Ubu naflahar tamata ovi inar urun ma rira vava'at ra rmalola, tevek Ia veka nala verin ira afa ovi rdava ra.§ 7 Ubu naflahar tamata ovi ralarira lolin ma rlobang tamata liak ra, tevek Ia veka nfaturu vali Ni silobang a verin ira. 8 Ubu naflahar tamata ovi ralarira rmerat urun, tevek ira veka rarea Ia.* 9 Ubu naflahar tamata ovi rlobang tamata ma rotu ma malinan ewal ovu tamata liak ra, tevek Ia veka nala ira ma reluk yanan ra. 10 Ubu naflahar tamata ovi tamata liak ra rwi-rwa ira tevek rira vava'at ra rmalola. Ia Raja Ia ma nfareta tamata avyai.†

11 Ubu naflahar mia na'ut i tamata liak ra rfalak sian mia ovu rwi-rwa mia, ovu vali rfalak sian mia ma rfangra narabira ra, tevek myorang Ya'a.‡ 12 Lalan ana, rwi-rwa vali Ubu Ni nabi ra, ba ti ma rwi-rwa mia, na ralabira lolin ovu inabira lolin watan, tevek Ia veka naval ma dawan mia na'a bira rala lolin a, na'a lanit ratan.”§

Tamata ovi rorang Yesus wearira sira ovu lyawan

Markus 9:50; Lukas 14:34-35

13 “Mia ini weabira sira verin tamata ovi rna'a lanit ivavan a. Wean i sira yai wol sarsiran roak, na veka myot-ewal wean inba ma sarsiran? Wol

† 5:4 5:4 Yesaya 61:2 ‡ 5:5 5:5 Mazmur 37:11 § 5:6 5:6 Yesaya 55:1-2 * 5:8 5:8 Mazmur 24:3-4 † 5:10 5:10 1 Petrus 3:14 ‡ 5:11 5:11 1 Petrus 4:14 § 5:12 5:12 2 Tawarikh 36:16; Kisah 7:52. Naval na'a Vaidida wean lahir upah te membalas (ovu afa ovi lolin) na'a vai Mala.

fyawan akataka roak, ba rvatuk ia ovu rta sorat watan ia. ¹⁴ Mia ini weabira lyawan verin tamata ra na'a lanit ivavan. Mia weabira vali kota i na'a vuar ratan, ba wol rfonak nala ia. ¹⁵ Wol tamata isa ntutun damar ma nulang teri ia ovu suran. Ia nfadoku na'a damar wan, boma nyeba munuk tamata ovi rna'a rahan ralan a. ¹⁶ Wean vali inyai na'a afa lolin ovi myotu ra musti lyawan verin tamata ra, boma rsi'ik afa lolin avyai ma rfadawang Yamabira i na'a lanit ratan a.”

Yesus nma ma nfakena lahir Musa ni inukun ra

¹⁷ “Mia deka minovak ne, uma lanit ivavan a ma aling vatuk Musa ni inukun ra, te afa ovi nabi rair ra, na'uk uma ma ufakena lahir afa avyai. ¹⁸ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Lanit ovu lanit ivavan nana'a obin, na wol huruf te vaivatul isa tali Musa ni inukun ra veka rmamu, ti naran i Ubu nfakena munuk afa ovi nfalak ra. ¹⁹ Ba wean inyai bi ufalak verin mia ne, iki nangal kedan watan afa ovi Ubu nfareta roak, ma nair tamata ra ma rotu vali wean inyai, na tamata yai veka ko'u rahi lia munuk tali Ubu Ni tamata ovi rna'a Ni Fareta a. Na'uk tamata iki watan not-orang afa ovi Ubu nfareta roak ovu nair afa avyai verin tamata liak, na tamata yai veka dawan ia na'a Ubu Ni Fareta a. ²⁰ Ba ufalak verin mia ne, ralabira ra musti rmalola rahi dida dawan ovi rair Musa ni inukun ra, ovu tamata ovi rtali sidovung Farisi. Na'uk ne wahal, na wol wabira na'a Ubu Ni Fareta a.”

*Yesus nair ita ma deka tsingrova ita
Lukas 12:57-59*

21 “Mia mkya'a roak ne, lan a Ubu nfalak na'a Ni Surat Ralan verin ubud-nusid ra ne, deka msyifedan, tevek wean i tamata isa nsifedan, na musti rfaleka inukun verin ia. 22 Na'uk ufalak verin mia ne, tamata iki watan nangrova tamata liak, na Ubu veka nukun ia. Tamata iki watan nangrihi ma nworuk-nwak tamata liak, na veka rala ia ma ndiri dawan fareta Yahudi waharira ralan ra ma rfaleka inukun verin ia. Tamata iki watan nfalak tamata liak ne, nboda-nbadi, na nahu roak linga'an i nti yafwan kakiwal. 23 Ba wean i tamata isa mane ti nfadoku ni korban* na'a wan i ba'i rasnuri rira korban ra na'a, na'uk nangnanang ne, tamata isa ralan sian ia, na 24 nfadok-aling ni korban yai, ma ti notu lolin ovu tamata yai veki, beti newal ia ma ti nfadoku ni korban yai verin Ubu. 25 Ba wean i tamata isa nala oa nti wan i ba'i rfaleka inukun verin tamata ra, na yarak ti motu ma lolin ewal ovu ia, ma deka ti maran wan yai. Tevek wean i wol motu ma lolin ewal ovu ia, na tamata yai veka nala oa ti verin tamata i ba'i nfaleka inukun verin tamata ra. Tamata inukun yai veka nala oa ti ma ra'abu'i oa. 26 Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Wean i wol bwahir nala mu utan ra obin, na wol rfatalik oa tali bu'i yai.”

Yesus nfalak ma tamata ovi rsifa roak, deka

* 5:23 5:23 Korban ihin a ne, afwatan te afamtahan ovi tamata ra rala verin Ubu. Yahudi rira mela falurut ra rasnuri korban ra na'a wan i rasnuri korban ra (vai Mala nfalak ne, mezbah), na'a rira Rahan Dawan Falurut. Tamata ra rala rira korban ra ma al raraning Ubu, na'uk Yesus nfalak ne, musti rotu lolin veki ovu tamata liak, beti rala rira korban ra verin Ubu.

rtuba ovu tamata ovi wol awarira verin ira

²⁷ “Mia mky'a'a roak ne, lan a Ubu nfalak na'a Ni Surat Ralan ne, ‘Wean i msyifa roak, na deka mtyuba ovu tamata ovi wol awabira verin ira.’† ²⁸ Na'uk ufalak verin mia ne, tamata iki watan wean i nsi'ik vata isa ma ka'i norang ni ininan sian ma inan ma ntuba ovu vata yai, na na'a ralan a ntuba roak ovu vata yai. ²⁹ Ba wean i matabira lahir mela notu ma myotu salasilan, na mkyivul vatuk ia. Ni lolin a matabira lahir watan, tevek wol lolin lahir ma rvatuk fatnemung tenabira na'a yafwan kakiwal. ³⁰ Wean inyai vali, na wean i limabira mela notu ma myotu salasilan, na myetal vatuk ia. Ni lolin a limabira lahir watan, tevek wol lolin lahir ma rvatuk fatnemung tenabira na'a yafwan kakiwal.”

*Yesus wol ntorung ma vata ovu brana rsitalik
Matius 19:9; Markus 10:11-12; Lukas 16:18*

³¹ “Ubu Ni vaivatul ra rfalak vali ne, ‘Wean i brana isa mane ntalik awan a, na ia musti nasusan ni surat sitalik veki ma nala verin ia.’‡ ³² Na'uk ufalak verin mia ne, wean i brana awan ntuba ovu tamata liak, na bis ntalik ia. Na'uk wean i awan a wol notu sala, ma brana ntalik watan ia, na brana yai notu ma awan a notu sala, wean lahir i awan ntuba ovu tamata i wol awan verin ia. Ba wean i brana iki watan nsifa ovu vata i brana ntalik roak ia yai, na ia§ notu sala vali, wean lahir i ntuba ovu tamata i wol awan verin ia.”

† 5:27 5:27 Keluaran 20:14 ‡ 5:31 5:31 Ulangan 24:1, 3 § 5:32 5:32 ia not sala vali ihin a ne, brana i mane nsifa yai notu sala.

Yesus nyalak ma deka tafwaba

³³ “Mia mkya'a roak ne, lan a Ubu nyalak na'a Ni Surat Ralan verin ubud-nusid ra ne, ‘Wean i mifwaba afa isa verin Ubu, na myot-orang lahir afa i mifwaba roak yai verin Ia.’* ³⁴ Na'uk ufalak verin mia ne, deka mifwaba na'a afaka watan. Deka myala lanit ratan al mifwaba, tevek inyai Ubu wan i ndoku ma nfareta a. ³⁵ Deka myala lanit ivavan ma al mifwaba, tevek Ubu nfareta vali na'a inyai. Deka myala Yerusalem ma al mifwaba, tevek inyai Raja Dawan Ni kota a. ³⁶ Deka myala ulubira ra al mifwaba, tevek wol bira ngrebat ma myotu ma bira vut van isa vali nangiar te nangtoan. ³⁷ Ni lolin a, fyalak watan ne, ‘O'u, ya'a veka otu,’ te fyalak watan ne, ‘Wahal, ya'a wol otu.’ Wol lolin ma mifwaba al fyangrebat bira vaivatul ra, tevek myotu wean inyai, na inyai ntali watan nirdawan a.”

Yesus nair ma deka tsiaval ita na'a afa ovi tala te totu verin tamata ra

Lukas 6:29-30

³⁸ “Mia mkya'a roak ne, lan a Ubu nyalak na'a Ni Surat Ralan ne, ‘Iki not-visal matam a, na mot-visal vali matan a, ovu iki nfarofuk nifam a, na fwarofuk vali nifan a.’† ³⁹ Na'uk ufalak verin mia ne, deka myaval tamata ovi rotu sian mia. Wean i tamata isa ntafitil fifim mela, na mala vali fifim balit a ma ntafitil. ⁴⁰ Wean i tamata isa nmangadu oa ma miti fareta, tevek inan ma nala mu ravit a, na mala vali mu ravit blawat verin ia. ⁴¹ Wean i tamata isa nkiwal oa ma bwara ni

* 5:33 5:33 Ulangan 23:21 † 5:38 5:38 Ulangan 19:21

vnuat ra ma byana kil isa, na bwara ma ti naran kil irua. ⁴² Wean i tamata isa nera afa tali oa, na mala verin ia, ovu wean i tamata isa inan ma ner-teri afa boku tali oa, na deka mula'ing ia.”

Tlobang tamata ovi rira sian ita

Lukas 6:27-28,32-36

⁴³ “Mia mkya'a roak ne, lan a Ubu nfallak na'a Ni Surat Ralan ne, 'Mlyobang tamata liak ra, na'uk wol inabira lahir tamata ovi rira sian mia.’‡ ⁴⁴ Na'uk Ya'a ufalak verin mia ne, mlyobang tamata ovi rira sian mia, ovu miflurut verin tamata ovi rwi-rwa mia. ⁴⁵ Tevek wean i mlyobang tamata ovi rira sian mia, na fyaturu roak ne, Ubu i nleal lanit ratan veka nala mia ma neluk yanan, tevek Ia notu ma lera vanan verin tamata ra munuk, velik ne sian te lolin ira. Ia nala da'ut verin tamata ovi rira vava'at ra rmalola, ovu verin tamata ovi rira vava'at ra wol rmalola. ⁴⁶ Wean i mlyobang watan tamata ovi rlobang mia, na deka minovak ne, Ubu veka nala akataka verin mia. Velik ne tamata ovi ba'i rera babahir kulu rira vava'at ra sian, na'uk rlobang vali tamata ovi rlobang ira. ⁴⁷ Wean i mtyuli bira kida ra watan, na afa i myotu yai veka lolin lia aka? Tamata ovi wol rorang Ubu rotu vali wean inyai te wahal? ⁴⁸ Ba dida vava'at ra musti rmalola, wean Yamadida i na'a lanit ratan, Ia wol Ni salasilan lahir.”

‡ 5:43 5:43 Vaivatul ovi: wol inabira lahir tamata ovi rira sian mia, wol kutipan ntali Perjanjian Mnanat, na'uk rala vaivatul boku tali Mazmur 139:19-22. Yahudi ra ranovak ne, rira rahan nelan ra Yahudi ira, na'uk tamata ovi wol Yahudi ira reluk tamata ovi rira sian ira.

6

Yesus nair na'a i wean inba ma tlobang tamata

¹ Yesus ntafal ma nfaalak ne, “Msi'ik wabira ma lolin, boma deka fyaturu afa lolin ovi myotu ra verin tamata ra. Wean i wol myorang afa i ufalak verin mia ini, na Yamad i na'a lanit ratan a veka wol naval mia na'a bira rala lolin.* ² Ba wean i myala afa boku verin tamata kasian ra, na deka fyamalik verin tamata ra, wean tamata ovi rfalak afa isa, na'uk rotu afa liak. Dekka myotu wean tamata avyai, tevek rti rahan falurut ra ovu rdiri linga'an ralan ra, boma tamata liak ra rsi'ik afa ovi rotu ra ma raning ira. Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata avyai enarira na'a roak, tevek tamata ra raning ira, ba Ubu wol nala akataka roak verin ira. ³ Na'uk wean i myala afa verin tamata kasian ra ovu limabira mela, na limabira balit deka nka'a, ba deka fyamalik afa yai verin tamata liak. ⁴ Myala fanfonak watan, tevek Yamabira i nka'a munuk afa fanfonak ra veka naval mia na'a bira rala lolin.”

Wean inba ma taflurut verin Ubu

Lukas 11:2-4

⁵ “Wean i miflurut, na deka myot-orang tamata ovi rfalak afa isa, na'uk rotu afa liak. Tamata avyai inar ma rdiri Yahudi rira rahan falurut ra te na'a linga'an sinutun ra ma raflurut, boma tamata ra rsi'ik ira. Ba afa i ufalak verin mia ini kena urun! Ira enarira ra rna'a roak, ba Ubu wol nala akataka verin ira. ⁶ Na'uk wean i mane miflurut, na miti kamar ralan ma fyolat falfolat

* 6:1 6:1 Matius 23:5

a veki, beti miflurut verin Yamadida i wol trea Ia. Tevek Ia nsi'ik afa fanfonak ra munuk, ovu Ia veka naval mia na'a bira rala lolin. ⁷ Ba ti ma miflurut, na deka tia ma watan mia na'a afa ovi fyalak ra, wean tamata ovi wol rorang Ubu. Ira ranovak ne, rira falurut ra blawat, ba Ubu veka nrenar ira. ⁸ Dek a myot-orang ira, tevek wol myera verin Ia obin, na Yamadida nka'a roak afa ovi ralabira rfalak ra. ⁹ Miflurut wean ini: Yamamami, Oa mdoku lanit ratan. Ami amalang Oa, tevek naram a nmerat urun.

¹⁰ Mwa ovu Mu Fareta a ma fwareta ami.
Fara amot-orang afa ovi ralam nfalak a
na'a lanit ivavan a, wean lahir i na'a lanit
ratan a.

¹¹ Amera ma mala afamtahan verin ami ma
naran ma ama'an amar ini.

¹² Fara ma'i vatuk mami salasilan ra, wean ami
amabun roak tamata ovi rotu salasilan
verin ami.

¹³ Dek a mtorung ma tamata te nitdawan nlabir
teman[†] ami,
ba fwaroa tali ami nitdawan ovu ni siweang.
[Tevek Oa mtaha fareta, Oa Mua ngrebat a,
ovu vanam a nfitik nyadat ma ti wol ni
wahan. Kena urun!]

¹⁴ Wean i myabun tamata ovi rotu salasilan
verin mia, na Yamadida i na'a lanit ratan veka
na'i vatuk vali bira salasilan ra. ¹⁵ Na'uk wean
i mifena ma myabun tamata ovi rotu salasilan

[†] **6:13** 6:13 Na'a teks vai Yunani, na wol lyawan ne, tamata te nitdawan ovu ni nait sian ra rlabir teman tamata ovi rorang Yesus (ma rotu salasilan). Na'uk lyawan tali Yakobus 1:13 ne, Ubu wol nlabir teman tamata ra.

verin mia, na Yamadida i na'a lanit ratan veka wol na'i vatuk vali bira salasilan ra.”

Mtyolat ovu ralabira urun

¹⁶ “Wean i mtyolat, na deka myotu ma felabira ra wean tamata ovi rfalak afa isa, na'uk rotu afa liak. Wean i tamata avyai rtolat, na rotu ma felarira sian ovu wol rmadua tenarira ra, boma tamata ra rsi'ik, na rtolat. Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ubu veka wol nala akataka verin ira. ¹⁷ Ba wean i mtyolat, na msyisir bira vut ra ovu miflarut wahabira ra, ¹⁸ boma tamata ra deka rka'a ne, mtyolat. Yamabira i tamata ra wol rarea Ia yai sa'i nka'a ne, mtyolat. Ia sa'i nrea nka'a munuk afa fanfonak ovi myotu ra, ba veka naval mia na'a bira rala lolin.”

Metan ovi wol rmamu ra
Lukas 12:33-34

¹⁹ “Deka misdovuk bira metan ra na'a lanit ivavan ini, tevek ngafat ovu arawan ra rot-visal ira, ovu tamata barborin ra veka rti bira rahan ra ma rbori bira metan ra. ²⁰ Ni lolin ana, misdovuk bira metan ra na'a lanit ratan, tevek ngafat ovu arawan ra wol rna'a ma rot-visal bira metan ra. Tamata barborin ra vali wol rti bira rahan ralan ma rbori bira metan ra. ²¹ Tevek wean i fyadoku bira metan ra na'a wan isa, na ralabira ra veka rna'a vali inyai.”

Lyawan na'a tenad ra
Lukas 11:34-36

²² “Matadida ra reluk damar verin tenadida ra, ba wean i matabira ra lolin, na lyawan a nsoru lahir tenabira ra. ²³ Na'uk wean i matabira ra lavlova, na mnya'a dedan ralan watan. Ba wean

i lyawan i na'a tenabira ra wol lyawan roak ma dedan watan, na veka deda fafyat lahir.‡

²⁴ Wol tamata isa bisma nkarya verin duan irua. Ia veka wol inan lahir isa, na'uk nlobang isa. Te veka not-orang lalawatan afa ovi nfalak ra verin isa, na'uk isa wahal. Mia weabira vali inyai, ma wol bisma myala bira vava'at ra verin Ubu, ovu vali myala bira vava'at ra verin bira metan ra.”

*Ralabira deka kako'u na'a bira vava'at ra
Lukas 12:22-31*

²⁵ “Ba ufalak verin mia ne, deka ralabira kako'u na'a bira vava'at ra, ovu bira fana'an-fanenu ra. Deka ralabira kako'u vali na'a afa ovi veka myung a myeluk ra, tevek bira vava'at a fyawan lia bira fana'an ra te bira kadaravit ra. ²⁶ Eka msyi'ik manut nangan ra. Ira wol ravuri-rava nabat ra, wol rafdiar, ovu vali wol rasdovuk afamtahan na'a manlenen ra, na'uk Yamabira na'a lanit ratan nala afamtahan verin ira ma ra'an. Mia wol mkya'a ne, fyawabira nlia manut nangan ra, ovu Ia nlobang mia nlia manut nangan ra? ²⁷ Wean i tamata isa ralan kako'u na'a ni vava'at a, na ia veka wol ntafal amar isa vali na'a ni vava'at a.

²⁸ Afakinimi ralabira kako'u na'a afa ovi myung a myeluk mia i? Eka msyi'ik aa ovi rira fafun ra na'a va'i ra. Ira wol rkarya te rafedu ma rotu rira kadaravit ra. ²⁹ Mryenar ma lolin afa i ufalak ini! Raja Salomo nka'i urun, na'uk

‡ 6:23 6:23 Matius nala vaivatul kamkuma na'a bagian ini. Ihin a ne, matadida ra wean raladida ra. Lyawan ihin a ne, torang Yesus. Dedan ihin a ne, torang nitdawan.

ni kadaravit ovi neluk ra, wol isa vali lolin lia tali fafun avyai. ³⁰ Ubu notu ria ovi rna'a va'i ra ma felarira lolin, velik ne amar ini rva'at obin, na'uk ilyan te ravrua, na rasnuri roak ira. Mia fyawabira nlia munuk ira! Ia nsi'ik mia nlia tali ria avyai. Na'uk wol myorang ne, Ubu nlobang mia nlia ria avyai!

³¹ Ba ralabira deka kako'u na'a bira fana'anfanenu ra, te na'a kadaravit ovi veka myala ma al myung a myeluk mia. ³² Tamata ovi wol rorang Ubu rdava lalawatan afa avyai, na'uk mia deka myotu wean inyai, tevek Yamabira i na'a lanit ratan nka'a munuk afa ovi mdyava na'a bira vava'at ra. ³³ Ba mtyorong ma Ubu nfareta mia wean lahir Raja, ovu myot-orang afa ovi ralan nfalak ra. Myotu wean inyai, na Ia veka nala munuk afa ovi mdyava ra. ³⁴ Ba ralabira ra deka kako'u na'a ilyan te ravrua, tevek ilyan, na ni angangal ra rna'a vali. Dida susa rivun na'a amar ini, ba tanovak watan amar ini.”

7

Deka msyifaleka inukun verin mia

Lukas 6:37-38,41-42

¹ Yesus nfalak ne, “Deka fyasala tamata ra, boma Ubu deka nfaleka inukun verin mia. ² Tevek Ubu veka nfaleka inukun verin mia wean lahir i fyasala tamata ra. Tevek afa i myala al myukur tamata ra, na Ubu veka nala vali al nukur mia.

³ Notu afakinimi msyi'ik aa mumun i na'a terabira isa matan a, na'uk wol msyi'ik nala aa

etal dawan i na'a matabira ra?*

⁴ Wean inba ma fyalak verin terabira yai ne, 'Mwa ma aling vatuk aa mumun i na'a matam a,' na'uk aa etal dawan a nana'a matabira obin?

⁵ Hoi, mia fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak! Eka myaling vatuk aa etal dawan yai tali matabira ra veki, boma msyirea ma lolin, beti myaling vatuk aa mumun tali terabira yai matan a."

Vaivatul fanfonak ovi reluk snurak verin ita, ma deka tfamalik Ubu Ni vaivatul ra verin tamata ovi rafena ma rarenar

⁶ "Deka myala afa marmerat ovi rtali Ubu verin tamata ovi wol inar ra. Tevek myala verin ira, na inyai wean i myala afa marmerat verin yaha ra, te myala mutiara ra verin vavu ra. Ira veka rta mutiara avyai, beti rewal ira ti ma rkaras mia."

Miflurut verin Ubu ma nlobang mia

Lukas 11:9-13

⁷ "Myera verin Ubu na'a afa ovi ralabira ra rfalak ra, na Ia veka nala verin mia. Mdyava urun ia, na veka mtyuan. Myevan falfolat a, na falfolat a veka natvadil verin mia. ⁸ Tamata ovi rera verin Ubu, ira veka rala afa ovi rera yai tali Ia. Tamata ovi rdava afa ovi ralarira ra rfalak ra, ira veka rtuan vali. Tamata ovi revan falfolat a, falfolat a veka natvadil vali verin ira.

⁹ Did tinemun, wean i yanabira nera afamtahan ma na'an, na veka myala vatu verin ia? ¹⁰ Te wean i yanabira nera ian tali mia, na veka myala

* **7:3** 7:3 Aa mumun ihin a ne, salasilan ko'u. Aa etal dawan ihin a ne, salasilan dawan te aleman.

nifa verin ia? ¹¹ Velik ne bira salasilan rivun, na'uk mkya'a ma myala afa ovi lolin ra verin yanabira ra. Ba Yamabira i na'a lanit ratan veka notu ma nlia tali inyai! Ia nka'a lahir ma nala afa ovi lolin ra verin tamata ovi rera tali Ia.

¹² Ba wean i inabira ma tamata ra rotu lolin mia wean inyai, na mia musti myotu lolin vali wean inyai verin tamata ra, tevek ini nfakena lahir Musa ni inukun ra ovu afa ovi nabi rair ra.”

Vaivatul kamkuma i nfamalik linga'an i nrata lanit ratan

Lukas 13:24

¹³ “Did tinemun, na'a bira vava'at a, na myahu a'uk falfolat i katkotat a. Wean i myahu falfolat i ngluar a, na nti yafwan kakiwal, ma tamata rivun veka rahu linga'an yai. ¹⁴ Na'uk falfolat ovu linga'an i katkotat a nti vava'at kakiwal, ma tamata ifira watan rahu inyai.”

Ita tka'a nabi ra tali rira vava'at ra

Lukas 6:43-44

¹⁵ “Msyi'ik wabira ma lolin na'a nabi siklabir ra. Ira rma ma rotu felarira ra wean domba, wean tamata ovi rorang Yesus. Na'uk ira wearira serigala ra ma rot-visal tamata rira inorang a. ¹⁶ Mia mkya'a lahir rira siweang ra, wean i msyi'ik afa ovi rotu ra. Mia wol fyufu anggur vuan ra na'a kadmadir ralan, ovu vali wol fyufu aa ara vuan ra na'a karwamus ralan. ¹⁷ Aa ovi lolin ra, vuarira veka lolin urun, na'uk aa ovi sian ra, vuarira ra veka sian vali. ¹⁸ Wol mane aa ovi lolin ra, vuarira ra sian, te aa ovi sian ra vuarira ra lolin. ¹⁹ Ba aa ovi vuarira ra wol lolin a, na retal watan ma ti rvatuk ira, beti rasnuri

ira. ²⁰ Aa avyai wearira nabi siklabir ra. Ba tali afa ovi rotu ra, na bisma mkya'a ne, rsiklabir te wahal.”

Ubu veka nfaleka inukun verin tamata ra

Lukas 13:25-27

²¹ “Tamata rivun veka rera Ya'a ne, ‘Duila'a, Duila'a,’ na'uk wol mane ira munuk ti rna'a Ubu Ni Fareta a. Tamata ovi rot-orang Yamang i na'a lanit ratan Ni afa ovi ralan nfalak ra, na ira watan veka rna'a Ni Fareta a. ²² Na'ut amar i Ubu veka nukun tamata ra, na tamata ra veka rfalak ne, ‘Duila'a, wol mrenar ami ma amala naram ma amfamalik Mu vaivatul ra? Amala vali naram a al amala'ing vatuk nait sian ra tali tamata ra, ovu amotu mujizat rivun.’ ²³ Na'uk veka ungrihi velar ira ma ufalak ne, ‘Ya'a wol uka'a mia! Miti vatuk mia tali wahang ralan a, tevek myotu lalawatan salasilan ra†.’ ”

Vaivatul kamkuma i nfamalik tamata irua ovu rira inorang: isa norang Yesus Kristus, ba ni inorang nangrebat, na isa vali nafena ma not-orang Yesus Ni vaivatul ra, ba wol ni inorang

Lukas 6:47-49

²⁴ “Ba tamata ovi rarenar ovu rot-orang Ning vaivatul ra, na ira wearira tamata ovi rira kaka'a dawan ma rfadiri rira rahan ra na'a fanderen ngrebat i rotu tali vatu ra. ²⁵ Ti ma da'ut dawan ma wear ndata ma nbubul, ovu nait dawan a nean rahan yai, na'uk wol nama'ar, tevek rfadiri ia na'a vatu ratan. ²⁶ Tamata ovi rarenar afa ovi ufalak ra, na'uk wol rot-orang, na ira wean tamata boda-badi ovi rfadiri rira rahan ra na'a

† 7:23 7:23 Mazmur 6:8

ngur ratan. ²⁷ Ba ti ma da'ut dawan ma wear ndata ma nbubul, ovu nait dawan nean rahan yai, na rahan yai veka nama'ar munuk.”

²⁸ Yesus nfalak munuk afa avyai verin ira, na tamata ovi rarenar afa ovi nair ra rtalkaka[‡] lahir, ²⁹ tevek Yesus nsiair ovu Ubu Ni ngrebat. Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra, rira afa ovi rair ra wol wean afa ovi Yesus nair ra.

8

Yesus notu ma tamata isa i ni suhut ngabaa lolin ewal ia

Markus 1:40-45; Lukas 5:12-16

¹ Ti ma Yesus nsuta tali vuar, na tamata rivun rorang Ia. ² Na'ut inyai, na tamata i ni suhut ngabaa nma ma nsangatur na'a Yesus wahan ralan a, ma nfalak ne, “Duila'a, wean i mtorung, na fara motu ma lolin ewal ya'a.”*

³ Ba Yesus nlauk liman a ma nkena ia ma nfalak ne, “Ya'a utorung ma ulobang oa, ba lolin roak oa!” Brian munuk, na tamata yai lolin lahir ia tali ni suhut a. ⁴ Nata Yesus nfalak verin ia ne, “Mungnanang ma deka fwamalik afa ini verin tamata iki watan, na'uk ti ma fwaturu tenam a verin mela falurut a ma nsi'ik ne, lolin roak oa. Mala mu korban verin Ubu, wean i rfalak roak na'a Musa ni inukun ra, boma tamata munuk rka'a ne, lolin roak oa.”

[‡] 7:28 7:28 Rtalkaka wol sama ovu rabrian, tevek rtalkaka ihin a na'a vai Mala ne, mereka heran. * 8:2 8:2 Na'ut yai, na

suhut ngabaa wol ni ubat. Suhut yai sian da'in, ma tamata ra munuk rfaroa tenarira tali tamata ovi rira suhut ngabaa. Yahudi rira inukun ra rfalak ne, tamata avyai ngra ira, ba wol bisma rti Yahudi rira rahan falurut ra.

*Roma rira suldadu dawan isa norang Yesus
Lukas 7:1-10*

⁵ Yesus nbana nti ahu Kapernaum. Roma rira suldadu dawan isa[†] nma ma ntuan Ia, ma nera lablobang verin Ia ne, ⁶ “Duila'a, ya'a ning tamata sansinir nawar ma dawan ia ma naklukut, ba ntuba watan rahan eri.”

⁷ Ba Yesus nfalak verin ia ne, “Baba, Ya'a ki uti mu rahan ma otu ma lolin ia.”

⁸ Na'uk suldadu dawan yai nfalak ne, “Duila'a, ya'a wol verang a ratang Oa, ba deka muti ning rahan. Fwalak watan vaivatul isa na'a ini, na ning tamata sansinir veka lolin lahir ia. ⁹ Uka'a lahir ne, afa ovi fwalak ra kena, tevek usoak vali verin ning dawan a, ovu suldadu ra rsoak vali verin ya'a. Wean i ufareta suldadu isa ma ufalak ne, ‘Muti’, na ia nti. Wean i ufalak verin isa vali ne, ‘Mwa ini’, na ia nma. Wean i ufalak verin ning tamata sansinir a ne, ‘Mkarya afa ini’, na ia notu.”

¹⁰ Yesus nrenar afa ovi suldadu dawan yai nfalak a, na ntalkaka, ma nfalak verin tamata ovi rban-orang Ia ne, “Afa i ufalak verin mia ini kena urun! Tamata ini ni inorang a dawan urun. Na'a Israel, na wol utuan tamata isa obin ni inorang a dawan wean tamata ini! ¹¹ Ufalak vali verin mia ne, tamata ovi wol Yahudi ra veka rtali timur ovu rtali varat rma ma rdoku rafna'an ovu Abraham,

[†] 8:5 8:5 Suldadu dawan i ntuan Yesus nfareta Roma rira suldadu ratut isa.

Ishak ovu Yakub, na'a Ubu Ni Fareta a.‡ 12 Na'uk, velik ne tali lalan Ubu nera tamata Yahudi ra ma rleal Ni Fareta a, Ia veka nvatuk ma rivun vali ira ti rna'a dedan ralan i raroa tali Ia. Ira veka rvakar lalawatan ovu nifarira ra rsitutu ira, tevek rfarnuang wawa'uk i dawan a.”§

13 Nata Yesus nfalak verin ia ne, “Mewal oa kikyai, tevek morang urun ne, veka otu ma mu tamata sansinir yai lolin ia. Wean urun i morang yai, ba mu sansinir a lolin roak ia.” Na'ut inyai, na tamata sansinir yai lolin lahir ia.

*Yesus notu ma tamata rivun lolin ira
Markus 1:29-34; Lukas 4:38-41*

14 Nata Yesus nti Petrus ni rahan ma nsi'ik, na Petrus avan a ntuba watan, tevek tenan ngea. 15 Ti ma Yesus ntaha vata yai liman a, na lolin lahir ia. Itvata yai nbatar lahir ma ti nasusan afamtahan verin Ia ma na'an. 16 Ya'i laflofan roak, na tamata ra rovun tamata rivun rma verin Yesus. Tamata avyai nait sian ra rleal ira. Yesus nfareta nait sian ra ma rti rtalik tamata avyai, ovu notu ma tamata ovi rira suhut ra lolin ewal ira. 17 Afa ovi Yesus notu ra rfakena lahir Ubu Ni vaivatul ovi nabi Yesaya ntulis roak na'a Surat

‡ 8:11 8:11 Yahudi ra rafna'an a'uk ovu tamata Yahudi ra. Yesus nfalak ne, tamata ovi wol Yahudi ra veka rafna'an ovu uburir-nusirira ovi; Abraham, Ishak ovu Yakub. Yahudi ra wol inar lahir tamata ovi wol Yahudi ra, ba rangal lahir afa i Yesus nfalak a. § 8:12 8:12 Faliak rvakar ovu nifarira ra rsitutu ira ihin a ne, tamata ra rfarnuang ralarira lalau, tevek rotu sala te rangrova, ovu rfarnuang wawa'uk dawan. Faliak ini nvotuk na'a kitab Matius na'a pasal ovi: 13:42, 13:50, 22:13, 24:51, 25:30.

Ralan a ne, “Ia veka nvara dida wawa'uk ra, ovu notu ma lolin ita tali dida suhut ra.”*

Tamata ovi mane rorang Yesus

Lukas 9:57-62

¹⁸ Amar isa, na tamata rivun rdir-lilit Yesus, ba nfareta Ni tamata ra ma rovun Ia rti danau Galilea ni lahir a. ¹⁹ Yesus mane nti, na tamata isa tali Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra, nma ma nfalak verin Ia ne, “Tuan Guru, muti inba watan, na orang Oa!”

²⁰ Yesus nfalak verin ia ne, “Serigala ra warira ma rna'a, ovu manut nangan ra rira renga, na'uk Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, wol wang ma uyari Ya'a.”

²¹ Nata tamata isa tali tamata ovi rorang Yesus nfalak verin Ia ne, “Duila'a, fara mtorung ma ewal ya'a veki ti ma oving yamang a.”

²² Yesus nfalak verin ia ne, “Morang a'uk Ya'a! Tamata ovi wol rorang Ya'a, ira wearira tamata ovi rmata roak. Ba ira ka'i roving rira tamata ovi rmata roak a.”

Yesus ntabu nait ovu saksakan ra

Markus 4:35-41; Lukas 8:22-25

²³ Tali inyai, na Yesus nrata ula Ia na'a kumal isa, beti Ni tamata ra rorang Ia rarata, ma rti talik wan yai. ²⁴ Brian munuk, na nait fufakmetan nkena ira na'a danau yai ralan a, ba saksakan dawan ra mane rulang ira ovu vali vaha mane nngora roak na'a rira kumal ralan a. Na'uk Yesus ntub-lufa watan. ²⁵ Ni tamata ra rkadu Ia ma rfalak ne, “Duila'a, bwatar ma mlobang ami! Ita mane takduvul roak ini!”

* 8:17 8:17 Yesaya 53:4

²⁶ Yesus nfalak verin ira ne, “Notu afakinimi byobar i? Bira inorang a ko'u da'in.” Nata Yesus ndiri ma nfareta nait ovu saksakan ra, ma rtalik ma ngarlina ma latlatan. ²⁷ Ni tamata avyai rtalkaka ma rsifalak afa verin ira ne, “Tamata ini iki Ia? Ia nfaret-nala nait ovu saksakan ra ma rorang Ia!”

*Yesus naling vatuk nait sian ra tali tamata irua
Markus 5:1-20; Lukas 8:26-39*

²⁸ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia ti raran roak danau ni lahir a, na'a wan i tamata Gadara rleal. Raran inyai, na tamata irua nait sian ra rleal ira, rtali van ovi rfadoku tamata matmatan na'a rma ma rtuan Yesus. Tamata irua yai rira afa ovi rotu ra sian urun ma rfabobar tamata ra, ba tamata ra wol rabrahi ma rahu linga'an yai. ²⁹ Nait sian avyai rsi'ik Yesus ma rafwak ne, “Ubu Yanan Oa, mwa ini ma motu afaka verin ami? Dekka motu sian ami, tevek Ubu Ni amar wol naran obin ma nukun ami!”

³⁰ Nata Yesus nsi'ik tali raroa ma nrea vavu dur dawan isa rafnuak ma al rdava rira fana'an na'a inyai. ³¹ Nait sian avyai rera lablobang verin Yesus ne, “Wean i mane mula'ing ami tali tamata irua ini, na fara msinir ami ma ti amna'a vavu avyai.”

³² Ba Yesus nfalak verin ira ne, “Miti kikyai!” Nata nait sian avyai rti talik tamata irua yai ma ti rna'a vavu dur yai. Vavu avyai rafla ma rti rtobur tali bili'in nelan a ma rsuta danau yai, ba rakduvul ma rmata munuk.

³³ Tamata ovi rfawatak vavu avyai ka'i rsi'ik afa avyai, ba rafla rti rira kota ma rfamalik afa avyai verin tamata ra. Ira rfamalik vali tamata

irua i inlangin a nait sian ra rleal ira. ³⁴ Ba ti nata tamata ovi rna'a ahu yai rti munuk ma rtuan Yesus. Rarea Yesus, na rera lablobang verin Ia ma nti talik warira yai.

9

*Yesus notu ma tamata laklukut isa lolin ia
Markus 2:1-12; Lukas 5:17-26*

¹ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rarata kumal isa ma retal danau Galilea, ma rti ahu i nleal a, naran Kapernaum. ² Ira raran inyai, na tamata ifira royun tamata laklukut isa na'a ni dari a, rma verin Yesus. Yesus nsi'ik tamata avyai, na nka'a lahir ne, rira inorang a dawan, ba nfalak verin tamata laklukut yai ne, "Ralam deka kako'u ta baba! Ya'a a'i vatuk roak mu salasilan ra."

³ Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra, boku rarenar vali afa ovi Yesus beti nfalak yai, ba ranovak na'a ralarira ne, "Tamata ini nfalak sian Ubu, tevek Ubu sa'i na'i vatuk salasilan ra!"

⁴ Na'uk Yesus nka'a lahir afa i ranovak na'a ralarira ra, ba nfalak verin ira ne, "Notu afakin-imi minovak na'a afa sian i wean inyai? ⁵ Inabira ma ufalak verin tamata laklukut yai ne, 'A'i vatuk roak mu salasilan ra', te ufalak ne, 'Mdiri ma bwana kikyai!' Afaka maraan ma ufalak na'a afa irua ini? ⁶ Ya'a Tamata Yanan Ya'a mane ufaturu verin mia, boma mkya'a ne, na'a lanit ivavan ini Ya'a Ning ngrebat ma a'i vatuk tamata rira salasilan ra." Ba Yesus nfalak verin tamata laklukut yai ne, "Baba, mdiri ma mlulung mu dari a ma mewal oa muti mu rahan kikyai."

⁷ Ba ndiri ma newal ia nti ni rahan. ⁸ Ti ma tamata rivun avyai rsi'ik afa i Yesus notu yai, na rbobar ma raraning Ubu, tevek nala roak ngrebat i wean inyai verin tamata ra.

*Yesus nera Matius ma norang Ia
Markus 2:13-17; Lukas 5:27-32*

⁹ Nata Yesus nban-talik wan yai, na nsi'ik tamata isa naran Matius ndoku rahan i ba'i rera babahir kulu na'a. Yesus nfalak verin ia ne, "Morang Ya'a!" Ba Matius ndir-talik lahir ni karya ma norang Ia.*

¹⁰ Na'ut inyai, na Yesus ovu tamata ovi rorang Ia rafna'an na'a Matius ni rahan. Tamata rivun ovi ba'i rera babahir kulu tali tamata ra, ovu tamata ovi tamata liak rfalak ira ne, tamata salasilan, rma vali ma irmunuk rafna'an. ¹¹ Ti ma tamata ovi rtali sidovung Farisi rsi'ik afa yai, na rorat Yesus Ni tamata ra ne, "Afakinimi bira guru nafna'an ovu tamata ovi ba'i rera babahir kulu ovu tamata ovi rotu salasilan ra?"

¹² Yesus nrenar afa ovi rfalak yai, ba nfalak verin ira ne, "Tamata ovi wol rira suhut ra wol rti dokter, na'uk ovi rira suhut ra ki rti dokter.

¹³ Myair ma fyan-aran vaivatul ovi Ubu nfalak na'a Ni Surat Ralan ne, 'Ya'a inak ma fwaturu mu silobang verin tamata ra, nlia tali myala bira korban ra verin Ya'a.' Tevek Ya'a wol uma ma era tamata ovi rira vava'at ra rmalola, na'uk uma ma era tamata salasilan ra ma rorang Ya'a."†

* **9:9** 9:9 Fareta Roma rkuasai roak Israel ma rkiwal tamata Yahudi ra ma rbahir kulu. Matius nkarya verin fareta Roma ma nera babahir kulu tali Yahudi ra, ba wol inar lahir ia. † **9:13** 9:13 Hosea 6:6

Yesus Ni tamata ra wol rtolat na'ut i novun ira obin

Markus 2:18-22; Lukas 5:33-39

¹⁴ Na'ut inyai, na tamata ovi rorang Yohanes i nbaptis tamata ra ti rtuan Yesus ma rorat Ia ne, “Baba, notu afakinimi ami ovu tamata Farisi ra amtolat, na'uk tamata ovi rorang Oa wol rtolat?”

¹⁵ Yesus nala vaivatul kamkuma ma nfalak verin ira ne, “Na'a snobsifa isa, na brana i mane nsifa yai ni kida ra ralarira ra wol lalau ovu wol rtolat, tevek irmunuk obin. Brana i mane nsifa yai ni amar a veka nma ma rala ia, ma wol nana'a roak ini. Na'ut inyai beti rtolat.”

Yesus nair afa ngorva'an ovi naling ia tali Yahudi rira fikiran mnanat ra

¹⁶ Yesus nala vaivatul kamkuma irua ewal ma nfalak ne, “Wol tamata isa nlavan ni kadaravit mnanat ovu maloli ngorva'an, tevek maloli ngorva'an yai wol naslura obin, ba veka notu watan ma kadaravit yai ntafal ma namsat.

¹⁷ Wean vali inyai ma wol tamata isa vali nli'i anggur‡ ngorva'an na'a sadawan mnanat i rotu tali karba ulin. Wean i tamata isa notu wean inyai, na sadawan veka naksat ma anggur yai nvoat, ovu sadawan yai veka sian lahir. Ba tli'i anggur ngorva'an na'a sadawan ovi ngorva'an ra

‡ 9:17 9:17 Anggur i rotu tali anggur vuan ra ni alkohol dawan, na'uk ni alkohol wol veran tuat na'a dida.

watan, boma irua rmela ma wer isa.”§

Yesus notu ma Yahudi rira dawan isa yanan vata nva'at ewal

Markus 5:21-43; Lukas 8:40-56

¹⁸ Yesus nangrihi nulu Yohanes ni tamata avyai obin, na Yahudi rira dawan i nban-ulu na'a rira rahan falurut a nma ma nsangatur ma nsoak wahan a na'a Yesus wahan ralan a ma nfalak ne, “Baba, yanak vata beti nmata i. Fara mlobang ma ti fwadoku watan limam na'a tenan a ma nva'at ewal!”

¹⁹ Ba Yesus ovu Ni tamata ra, irmunuk Yahudi rira dawan yai, rbana mane rti ni rahan a.

²⁰⁻²¹ Ira rbana obin, na vata isa, laran nvoat ma dawan da'in ti naran varat vutu rahin irua roak, nma ma nfaseri Yesus. Ia nanovak na'a ralan a ne, “Fara ukena watan Ni ravit blawat a, na lolin lahir ya'a!” Ba ia nahu Yesus murin a ma nkena Ni ravit wahan a. ²² Yesus nfulak Ia ma nsi'ik vata yai ma nfalak ne, “Titi, ralam a dawan a'uk! Oa morang Ya'a, ba lolin roak oa.” Na'ut inyai, na lolin lahir ia.

²³ Nata Yesus nban-ewal nti Yahudi rira dawan yai ni rahan a. Ti naran inyai, na nsi'ik tamata ra rafraik flo'its ovu rvakar ma rfaktanit ma vairira dawan ila'a. ²⁴ Yesus nfalak verin ira ne, “Miti kikyai, tevek kasiko'u vata yai wol nmata, na'uk

§ 9:17 9:17 Tamata Yahudi rotu afwatan ulin na'a sadawan (semacam botal) ma rli'i rira anggur na'a. Anggur ngorva'an notu ma sadawan nmela. Wean i sadawan i rotu tali afwatan ulin mnanat roak, na wol nmela nala roak. Ba wol rfadoku anggur ngorva'an na'a sadawan i mnanat roak. Vaivatul kamkuma ini ihin a ne, Yesus nair Ni tamata ra ma deka rsileti rira adat te fikiran mnanat ovu Ni afa ngorva'an ovi nair verin ira.

ntub-lufa watan.” Ira rmalit waweang Ia, tevek rarenar afa i nfalak yai.

²⁵ Ba Yesus nsinir ira ma rti murin, beti nti wan i kasiko'u yai ntuba ma ntaha liman a, na nva'at ewal ma nbatar lahir. ²⁶ Ivar yai ti nsoru munuk propinsi Galilea.

Yesus notu ma tamata kibu irua rsirea ewal

²⁷ Yesus nban-talik wan yai, na tamata kibu irua rorang Ia ma rafwak ne, “Oa ubum a nusim verin Raja Daud, fara fwaturu Mu silobang a verin ami!”

²⁸ Ti ma Yesus nti rahan isa ralan a, na tamata kibu irua yai rorang Ia rti inyai vali. Ia norat ira ne, “Mia myorang ne, Ya'a bis ot-nala ma msyirea ewal?”

Ira rvalat Yesus ma rfalak ne, “Duila'a, ami amorang Oa!”

²⁹ Ba Yesus nkenan matarira ra ma nfalak ne, “Mia veka msyirea ewal, tevek bira inorang a dawan.” ³⁰ Na'ut inyai, na rsirea lahir. Nata Yesus nsurak ira ne, “Deka fyamalik verin tamata ra na'a afa i beti otu yai!” ³¹ Na'uk ira rti ma rfamalik watan afa yai na'a ahu ra munuk na'a propinsi Galilea.

Yesus notu ma tamata manu isa lolin ewal ia

³² Ira rti murin roak, na tamata ifira rovun tamata manu isa rti verin Yesus. Tamata manu yai nait sian a nleal ia. ³³ Ti ma Yesus naling vatuk nait sian yai tali tamata manu yai, na nangrihi nala lahir. Tamata rivun ovi rna'a inyai rtalkaka munuk lahir ma rfalak ne, “Ya'i yo! Wol trea afa i wean ini na'a Israel obin!”

³⁴ Na'uk tamata ovi rtali sidovung Farisi rfalak ne, “Ia naling vatuk nait sian ra, tevek nitdawan a nala ngrebat verin Ia.”

Tamata rivun inar ma rarenar na'a Ubu Ni Fareta a

³⁵ Yesus nban-lilit ahu ra munuk, ko'u ovu dawan, ma nsiair na'a Yahudi rira rahan falurut ra. Ia nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin ne, Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja. Ia notu ma tamata ovi rira suhut afaka watan lolin ira, ovu notu ma lolin vali tamata ovi tenarira ra rmafun. ³⁶ Ia nsi'ik tamata rivun avyai, na nlobang urun ira ma nfaturu Ni silobang verin ira, tevek rira susa rivun ovu wol tamata ma rlobang ira, wean domba ovi wol duarira ra. ³⁷ Nata Yesus nala vaivatul kamkuma ma nfalak verin Ni tamata ra ne, “Tamata rivun avyai wearira wanat ovi rwavar ma rivun ila'a roak, na'uk tamata ifira watan ti ma rafdiar. ³⁸ Ba wean inyai, na myera verin va'i duan a ma nala tamata ma ti rafdiar. Wean inyai vali, na myera verin Ubu ma ntafal tamata ma rfaivar Ni vaivatul ra verin tamata ovi wol rarenar obin.”

10

Yesus nair Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia

Markus 3:13-19; Lukas 6:12-16

¹ Yesus nasdovu Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia, ma nala Ni ngrebat verin ira ma raling vatuk nait sian ra tali tamata ra, ovu rotu ma lolin tamata ra tali rira suhut afaka watan, ovu rotu ma lolin vali tamata ovi tenarira ra rmafun. ²⁻⁴ Yesus Ni tamata vutu rahin irua

ovi reluk rasul nararira: Simon i rfanara ia ne, Petrus; Andreas i warin verin Simon,* Yakobus irua warin a Yohanes, yamarira naran Zebedeus; Filipus; Bartolomeus; Tomas; Matius i ba'i nera babahir kulu; Yakobus i yaman naran Alfeus; Tadeus; Simon i ntali sidovung isa naran Zelot;† ovu Yudas Iskariot i nfredi Yesus.

Yesus nsinir Ni rasul vutu rahin irua yai ma ti rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin

Markus 6:7-13; Lukas 9:1-6

⁵ Yesus nsurak Ni tamata vutu rahin irua yai, beti nsinir ira ma rti. Ia nfalak verin ira ne, “Deka miti tamata ovi wol Yahudi ra, ovu deka miti vali tamata Samaria rira ahu ra. ⁶ Na'uk miti watan tamata Israel ra, tevek rafena roak ma rorang Ya'a. Ira wearira domba ovi rban-sala roak. ⁷ Miti ma fyalak verin ira ne, ‘Sarseri roak ma Ubu nma ma nfareta tamata ra wean lahir Raja.’ ⁸ Myotu ma lolin tamata ra tali rira suhut ra, ovu fyava'at ewal tamata ovi rmata roak ra. Myotu ma lolin ewal tamata ovi rira suhut ngabaa, ovu myaling vatuk nait sian ra tali tamata ra. Ya'a ala ngrebat verin mia, na'uk wol era ma byahir, ba mlyobang watan tamata ra, na'uk deka myera akataka tali ira.

⁹ Miti ovu tenabira vu watan, ba deka mtyaha kubang te masa te perak. ¹⁰ Na'a bira banbanan a, deka mtyaha sadawan. Bis watan ma mtyaha

* **10:2-4** 10:2-4 Naskah Yunani wol lyawan ne, Andreas a'an te warin verin Simon. † **10:2-4** 10:2-4 Sidovung tamata Yahudi isa naran Zelot. Ira inar ma rdir-aling tali kerajaan Roma. Roma ra wol rorang Ubu, ba Zelot wol inar lahir ma rbahir kulu verin fareta i wol nraning Ubu.

ravit, takil te tatea, na'uk sasan watan. Tamata ovi rkarya ra, inovan ma rala afa ovi rperlu tali tamata ovi rlobang nala roak ira.

¹¹ Wean i miti ahu te kota isa, na mdyava tamata ovi inar ma mnya'a teri rira rahan ra. Mnya'a teri inyai veki, ti naran i mane miti talik wan yai. ¹² Ba wean i miti rahan isa ma milola ira, na myala salam verin ira. ¹³ Wean i rahan duan avyai ralarira ra lolin ma mnya'a teri rira rahan ra, na Ubu veka nala malinan a ma nturat ira. Na'uk wean i wol rtorung ma mnya'a rira rahan ra, na myera verin Ubu ma deka nala malinan verin ira. ¹⁴ Wean i rahan duan te ahu ra wol rtorung ma mnya'a teri rira rahan ra, te rafena ma rarenar afa ovi fyalak ra, na byan-talik ira. Byan-talik ira, beti misnabar vatuk kyavu ovi rna'a eabira ralan ra, tevek rafena ma rarenar afa ovi fyalak ra.‡ ¹⁵ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ba na'a amar i Ubu nma ma nukun tamata ra, na Ni inukun i veka nala verin tamata avyai nlia inukun i veka nala verin tamata ovi lan a rleal kota Sodom ovu Gomora.”

*Deka byobar tamata ovi veka rwi-rwa mia
Markus 13:9-13; Lukas 21:12-17*

¹⁶ “Mingnanang afa ini! Usinir mia ma miti wan ovi tamata sian ra rna'a. Mia weabira domba ovi rva'at na'a serigala warira i rna'a, ba fara msyi'ik wabira ma lolin wean nifa ra,

‡ **10:14** 10:14 Rasnabar vatuk kyavu ihin a ne, tamata ovi rna'a wan yai ka'i rvara rira salasilan ra, tevek rafena ma rarenar afa ovi Ubu Ni tamata ra rfalak.

na'uk ralabira ra rmerat wean modarlaka ra. §
 17 Msyi'ik wabira ma lolin, tevek tamata ra mane
 rtaha ma rala mia ti verin tamata dawan ovi
 rfaleka inukun verin tamata ra. Ira veka rvaval
 vali mia na'a Yahudi rira rahan falurut ra. 18 Ira
 veka rala vali mia ti verin dawan fareta ra ovu
 raja ra, tevek myorang Ya'a. Na'ut inyai, na
 mia veka fyamalik Ya'a verin ira ovu vali verin
 tamata ovi wol Yahudi ra.

19 Ti ma rtaha mia ti verin dawan i nfaleka
 inukun verin tamata ra, na ralabira deka kako'u
 na'a afa ovi mane fyalak ra, te wean inba ma
 byalat ira. Tevek na'ut inyai, na Ubu veka nala
 vaivatul verin mia ma mingrihi verin ira. 20 Ba
 afa ovi fyalak ra wol rtali mia, na'uk Yamabira Ni
 Roh veka nala vaivatul ra verin mia ma mingrihi.

21 Na'ut inyai, na tamata ra veka rsifedi-sikual
 ira. Ira veka rfedi a'arir-waririra ra ma tamata
 ra rfedan ira. Brana ra rotu vali wean inyai, ma
 veka rfedi yanarira ra, ovu vali yanarira ra veka
 rangal renarir-yamarira ra ma rala ira ti verin
 tamata ra ma rfedan ira. 22 Tamata ra munuk
 veka wol inar lahir mia, tevek myorang Ya'a.
 Na'uk tamata ovi rorang Ya'a ti naran amar i
 rmata, na Ubu veka nsikat ira tali rira salasilan
 ra, boma rira vava'at kakiwal. 23 Ba wean i miti
 ahu isa ma rwi-rwa mia, na miti ahu liak watan.
 Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Mia wol
 fyamalik Ubu Ni vaivatul ra verin tamata Israel
 rira ahu ra munuk obin, na Ya'a, Tamata Yanan
 Ya'a ini, uma ewal roak.

§ 10:16 10:16 Tamata Yahudi rorang ne, domba nmarkai watan,
 na'uk serigala nsikaras ovu nsifedan. Ira rorang vali ne, nifa
 nsi'ik wan ma lolin, ovu modarlaka wean tamata i ralan nmerat.

24 Wol tamata isa ni dawan nlia ni guru a, ovu tamata sansinir ra wol rlia duarira ra. 25 Naran watan ma tamata isa ni kaka'a veran ni guru a, ovu tamata sansinir isa ni dawan a veka veran watan duan a. Ya'a wean rahan duan Ya'a, na mia wean tamata ovi rna'a rahan yai. Tamata ovi wol rorang Ya'a rfalak ne, Beelzebul Ya'a, ma uban-ulu verin nait sian ra munuk. Wean inba ovu mia? Ira veka rfalak sian mia nlia tali Ya'a!"*

Tbobar a'uk Ubu
Lukas 12:2-7

26 Yesus ntafal ma nfalak ne, "Na'uk mia deka byobar tamata ra, tevek afa fanfonak ovi rotu ra veka rvotuk, ovu afa ovi rfonak na'a ralarira ra veka lyawan vali.

27 Afa ovi ufalak fanfonak verin mia yai, ti fyamalik ma lyawan verin tamata ra. Te afa ovi ufifi roak na'a arubira ra, ti fyamalik na'a rahan ratan ra ma tamata rivun rarenar. 28 Deka byobar tamata ovi inar ma rfedan tenabira ra, tevek wol rira ngrebat ma rvatuk bira roh a na'a yafwan kakiwal. Byobar a'uk Ubu, tevek Ia Ni ngrebat ma nfedan tenabira ra ovu not-visal vali bira roh a ma mnya'a yafwan kakiwal. 29 Tamata ra rfedi subit irua ma fyawarira ko'u lalean, na'uk wean i Yamabira Ubila'a ralan wol nfalak, na wol subit isa vali ka'i nleka watan nsuta lanun. 30 Vut ovi rna'a ulubira ra, na Ubu nrekan ovu nka'a munuk vali roak. 31 Ba deka byobar, tevek Ubu nsi'ik ma lolin mia. Mia fyawabira lia subit ra!

* 10:25 10:25 Nitdawan naran nlia tali isa: Iblis, Beelzebul.

³² Tamata iki watan ntorung ne, norang Ya'a na'a tamata waharira ralan ra, na Ya'a veka utorong vali verin Yamang na'a lanit ratan ne, tamata yai norang Ya'a. ³³ Na'uk tamata iki watan wean i nalak ia ne, wol nka'a Ya'a na'a tamata waharira ralan ra, na Ya'a veka alak vali ia ne, wol uka'a ia na'a Yamang wahan ralan a na'a lanit ratan."

Wol maraan ma torang Yesus

Markus 9:41; Lukas 12:51-53; 14:26-27

³⁴ "Deka minovak ne, Ya'a uma lanit ivavan ini ma otu ma malinan. Wahal! Uma ma otu ma tamata ra rsingarahi. ³⁵ Ya'a uma ma otu ma brana ra rangal yamarira ra, oву vata ra rangal renarira ra. Etan ra rangal vali avarira ra. ³⁶ Tamata ra veka rsingarahi ma dawan vali na'a rira rahan teta ra.†

³⁷ Tamata iki watan i nlobang renan te yaman a nlia tali nlobang Ya'a, na wol fyawan lahir ma norang Ya'a. Tamata iki watan i nlobang yanan vata te yanan brana nlia tali nlobang Ya'a, na wol fyawan lahir ma norang Ya'a. ³⁸ Tamata i norang Ya'a musti ntuan susa, te nmata, wean i nvara ni aa walwalur a. Ba tamata i nafena ma nvara ni aa walwalur, na wol fyawan lahir ma norang Ya'a. ³⁹ Tamata iki watan ka'i nfikir a'uk ni vava'at na'a lanit ivavan ini, na ia veka wol ni vava'at kakiwal. Na'uk tamata iki watan wol nfikir ni vava'at a, velik ne nmata, tevek norang Ya'a, na ia veka ni vava'at kakiwal.

⁴⁰ Tamata iki watan notu lolin mia, na ia notu lolin roak Ya'a. Tamata iki watan notu lolin Ya'a, na ia notu lolin roak Ubu, tevek Ia nsinir

† 10:36 10:36 Mikha 7:6

Ya'a. ⁴¹ Tamata iki watan notu lolin nabi isa tevek nabi mnga'un ia, na Ubu veka nka'a ia, wean i nka'a nabi ra. Tamata iki watan notu lolin tamata i ni vava'at nmalola tevek tamata yai ni vava'at nmalola, na Ubu veka nka'a vali ia, wean i nka'a tamata i ni vava'at nmalola. ⁴² Tamata iki watan nala wear ngneridin gelas isa verin tamata kasian isa, tevek tamata kasian yai norang Ya'a, na Ubu veka naval ia na'a ni rala lolin a."

11

Yohanes norat ne, Yesus yai Raja i ntevit dida salasilan ra te wahal

Lukas 7:18-35

¹ Na'ut i Yesus nair munuk roak Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia, na nban-talik wan yai ma ti nair tamata ra ovu nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin na'a ahu ovi rna'a propinsi Galilea.

² Na'ut inyai, na Yohanes i nbaptis tamata ra nana'a roak bu'i ralan. Ia nrenar na'a afa ovi Yesus notu ra, ³ ba nsinir ni tamata ifira ma ti rorat Yesus ne, "Bapa, Oa ini Raja i veka mtevit mami salasilan ra, wean i Ubu nfadoku roak na'a Ni tnorung a, te musti amnaban tamata liak?"

⁴ Ba Yesus nfalak verin ira ne, "Myewal mia ma fyamalik verin Yohanes na'a afa ovi mryenar, ovu afa ovi msyi'ik ra. ⁵ Tamata ovi rkibu rsirea ewal, tamata ovi raklukut rbana nala ewal. Tamata ovi rira suhut ngabaa lolin ewal ira, ovu tamata ovi raktun, rafrenar ewal. Tamata ovi rmata roak rva'at ewal, ovu ufamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ovi kasian ra. ⁶ Ubu naflahar tamata ovi ralarira ra wol raruan na'a rira inorang verin Ya'a."

Yesus nangrihi na'a Yohanes i nbaptis tamata ra

⁷ Ti ma Yohanes ni tamata ra rban-talik wan yai, na Yesus nfamalik Yohanes verin tamata rivun ovi rna'a inyai. Ia nfalak ne, "Na'ut i miti wan lean vu dawan yai ma msyi'ik Yohanes, na minovak aka? Miti ma msyi'ik tavtevu ovi nait nean tia ma watan ira a? Wahal! ⁸ Inabira ma ti msyi'ik aka? Beta ne inabira ma msyi'ik tamata isa i neluk kadaravit ovi lolin urun a? Wahal, tevek tamata ovi reluk kadaravit lolin ra rleal raja rira rahan dawan ra. ⁹ Inabira ma ti msyi'ik aka? Beta ne inabira ma msyi'ik nabi isa? Wean inyai, na kena lahir, ovu Yohanes ni dawan a nlia nabi ra. ¹⁰ Tevek lan a, Ubu nfamalik ia na'a Ni Surat Ralan a, ma nfalak ne, 'Ini Ya'a Ning tamata sansinir a, Ya'a usinir lan ia, beti Oa, ma nasusan Mu linga'an a.'*

¹¹ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tali lalan ma naran amar ini, wol tamata isa vali ni dawan a veran lia Yohanes i nbaptis tamata ra. Na'uk tamata ovi rtorung ma Ubu nfareta rira vava'at ra, na rira dawan a nlia Yohanes, velik ne tamata ko'u ira watan. ¹² Tali amar i Yohanes betmane nfamalik Ubu Ni banbanan a, ma naran amar ini, na tamata ovi rsitaha sian ra rangal Ubu Ni Fareta a. ¹³ Tevek Yohanes wol nma obin, na tali lalan ana, Musa ni inukun ra ovu nabi ra rfamalik roak Ubu Ni Fareta a. ¹⁴ Wean i inabira ma myorang afa ovi ufalak ra, na eka mryenar. Lan ana, rfadoku roak na'a Surat Ralan ne, nabi Elia veka nma ewal. Velik

* **11:10** 11:10 Keluaran 23:20; Malakhi 3:1

aba, ia nfamalik Yohanes.† 15 Iki arun, na eka nrenar ma lolin!

16 Ya'a veka ala vaivatul kamkuma aka ma ufamalik tamata ovi rva'at na'a tuvu ini? Ira wearira kasiko'u ovi rdoku wan i rfedi-rfaha afa na'a, ma rafwak verin rira kida ra ne,

17 'Amafraik flo'its verin mia, na'uk mifena ma msyo'i-msyomar. Amededang dadedang ovi lalau ra, na'uk wol byakar.'

18 Wean inyai vali verin Yohanes i nma ma ntolat ovu wol nenu anggur a, na'uk rafena ia ma rfalak ne, 'Nait sian nleal ia.'

19 Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, uma ma ufna'an ovu ufnenu. Ira rafena vali Ya'a, ma rfalak ne, 'Ia nafna'an sian ovu ba'i nanavut, ovu notu kida ovu tamata ovi ba'i rera babahir kulu ra, ovu vali notu kida ovu tamata salasilan ra!' Velik ne wean inyai, na'uk tali afa ovi Ubu Ni tamata ra rotu, na tamata ra veka rsi'ik ne, Ni kaka'a dawan a kena."

*Yesus ntabu tamata Yahudi ovi wol rorang Ia
Lukas 10:13-15*

20 Yesus ntabu tamata ovi rleal ahu ovi notu roak mujizat rivun na'a, tevek wol rahil ma rtalik tali rira salasilan ra obin. 21 Ia nfalak ne, "Sian urun i lahir verin mia tamata ovi mtyali ahu Korazim ovu ahu Betsaida! Ya'a otu mujizat rivun roak na'a bira ahu ra, na'uk wol myahil ma mtyalik tali bira salasilan ra obin. Lalan a, tamata ra na'a kota Tirus ovu Sidon rira sian a dawan urun, ovu wol rsi'ik mujizat i wean mujizat avyai. Na'uk wean i otu mujizat wean avyai na'ut lalan a na'a inyai, na ira rahil ma mnanat roak ma rtalik tali rira salasilan ra, ovu

† 11:14 11:14 Malakhi 4:5-6

reluk roak kadaravit ovi rotu tali bibi vulun ra, ovu vali rdoku fun ma rfadoku kfuana na'a ulurira ra.‡ 22 Na'uk ufalak verin mia ne, na'a amar i Ubu veka nukun tamata ra, na inukun i nala verin tamata ovi rna'a Tirus ovu Sidon maraan lia mia. 23 Tamata ovi mnya'a ahu Kapernaum! Mnyarin ne Ubu veka nfasaka mia ma mirata lanit ratan? Wahal lahir! Ubu veka naling vatuk mia ma ti mnya'a yafwan kakiwal. Otu mujizat rivun roak na'a wahabira ralan ra, na'uk wol myahil. Wean i mujizat avyai na'a kota i ni sian a dawan naran Sodom, na ira rahil roak ma kota yai ndiri obin ma naran amar ini.§ 24 Na'uk ufalak verin mia ne, na'a amar i Ubu veka nukun tamata ra, na Ni inukun i veka nala verin mia aleman lia tali inukun i veka nala verin tamata ovi rna'a kota Tirus ovu kota Sidon.”

*Yesus nair ita ma ralad lolin verin Ubu
Lukas 10:21-22*

25 Nata Yesus naflurut ma nfalak ne, “Duila'a, Yamang Oa! Oa fwareta lanit ratan ovu lanit ivavan a! Ufalak fara weninyai verin Oa, tevek wol fwalyawang munuk afa avyai verin tamata ovi rira kaka'a dawan a, ovu tamata ovi rbitar ra. Na'uk Oa fwalyawang verin tamata ovi ka'i rfikir ne, ira wearira kasiko'u ra.* 26 Bapa, afa

‡ 11:21 11:21 Ira rotu wean inyai ma al nfaturu ne, ralarira lalau urun ma rahil roak ma rtalik tali rira salasilan ra. § 11:23 11:23 Na'a vai Yunani, vaivatul Hades ihin a ne, matmatan wan.

* 11:25 11:25 Afa avyai ihin a ne, afa ovi kena te afa ovi Yesus nair ra munuk, na'uk tafsiran ra rsitaku ulurira ra.

avyai rotu ma ralam lolin urun.†

²⁷ Yamang nala munuk roak afakataka verin Ya'a.‡ Tamata ovi rna'a lanit ivavan a wol rka'a Ya'a. Yamang a'uk sa'i nka'a Ya'a. Tamata ovi rna'a lanit ivavan a vali wol rka'a Yamang a. Ya'a a'uk sa'i uka'a Ia, ovu vali tamata ovi ralang a nfalak ma ufalyawang Yamang a verin ira.

²⁸ Ya'a era ma tamata ovi mifrea ra, ovu vali tamata ovi bira varvara aleman ra, mya boma otu ma myari mia.§ ²⁹ Myorang afa ovi air verin mia ovu afa ovi ufalak ra, tevek ufakabava tenang a ovu ufamafung ralang verin mia. Mia ralabira ra veka malinan vali. ³⁰ Varvara i ala verin mia yai maraan watan, ovu afa ovi ufalak ma myotu ra wol susa ma fyabana.”

12

Tamata Farisi ra rorat Yesus na'a amar i Yahudi ra ryari ira

Markus 2:23-28; Lukas 6:1-5

¹ Amar isa, na'ut i Yahudi ra ryari ira, na Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rban-etel va'i gandum ra. Ira rablafar, ba rfufu gandum ni funu boku ma ra'an. ² Tamata Farisi boku rarea

† **11:26** 11:26 Yesus naflurut munuk roak verin Yaman a. Na'a ayat 27, na Ia nangrihi verin Ni tamata ra. ‡ **11:27** 11:27 Tafsiran boku rfalak ne, Ubu nala munuk kaka'a dawan verin Yesus. § **11:28** 11:28 Tamata ni varvara aleman ihin a wean ini: Tamata Yahudi rkarya ma dawan ma rorang rira inukun ovu adat ra. Tamata Farisi ra rkiwal tamata Yahudi ra ma rorang afa avyai munuk, boma ki rti lanit ratan a. Na'uk wol kena, tevek wol tamata isa vali norang lahir inukun ovu adat ra munuk, ba wol rka'a ne, veka rna'a lanit ratan, te veka rna'a yafwan kakiwal.

ira, ba rfalak verin Yesus ne, “Msi'ik Mu tamata ovi rorang Oa! Ira rangal dida agama ni inukun ra, ma rotu afa i wol bisma totu na'a amar i tyari ita!”

³ Yesus nfalak verin ira ne, “Mia byas roak afa ovi Raja Daud notu ra, na'ut i ia ovu ni tamata ovi rorang ia rablafar. ⁴ Ia nti befak dawan i ba'i raraning Ubu na'a. Ia nti ralan ma nala roti ovi rfadok-aling roak verin Ubu, ma ia ovu ni kida ra'an. Na'uk dida inukun ra rfalak ne, mela falurut ra a'uk sa'i bisma ra'an, ba ira wol rot-orang roak dida inukun ra.* ⁵ Mia mkya'a vali ne, Musa ni inukun ra rfalak ne, na'a amar i tyari ita, na mela falurut ra rkarya na'a Rahan Dawan Falurut ralan a, na'uk wol sala ira. ⁶ Na'uk ufalak verin mia ne, na'a ini, na isa a'uk sa'i ni dawan nlia Rahan Dawan Falurut a.† ⁷ Ubu Ni Surat Ralan nfalak ne, ‘Ya'a inak ma fyaturu bira silobang verin tamata ra, nlia tali myala bira korban verin Ya'a.’ Wean i fyan-aran vaivatul avyai, na wol fyasala tamata ovi wol rotu sala ra.‡ ⁸ Tevek Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, Ningu ngrebat ma ufadoku munuk afa ovi inovan ma totu na'a amar i tyari ita.”

Tamata Farisi rvolan mane rfedan Yesus

Markus 3:1-6; Lukas 6:6-11

⁹ Nata Yesus nban-talik wan yai ma nati Yahudi rira rahan falurut isa ralan a. ¹⁰ Na'a inyai, na brana isa liman lahir nmata. Tamata Farisi ra

* **12:4** 12:4 1 Samuel 21:1-6 nfamalik na'a Raja Daud ni tomu ini. Agama ni inukun i nfamalik amar i tamata Yahudi ryari ira rtulis na'a Imamat 24:5-9. † **12:6** 12:6 Yesus ka'i nfamalik Ia na'a ayat ini. ‡ **12:7** 12:7 Hosea 6:6

rdava mane rfasala Yesus, ba rorat Ia ne, “Dida agama ntorung ma tamata isa bis notu ma lolin tamata ra na'a amar i tyari ita, te wahal?”§

¹¹ Yesus nfalak verin ira ne, “Wean i tamata isa ni domba nleka nsuta bilaman ralan na'a amar i tyari ita, na veka mlyobang ma msyikat ia tali bilaman yai te wahal? ¹² Ba wean inyai, na tamata ra fyawar lia domba ra! Ba dida agama ntorung ma bis totu afa ovi lolin ra na'a amar i tyari ita na'a.” ¹³ Nata Yesus nfalak verin brana yai ne, “Mlauk liman a mwa!” Ba nlauk liman a, ma Yesus notu ma liman i nmata yai lolin lahir, ma wean liman lahir a. ¹⁴ Ba tamata Farisi ra rdir-talik wan yai ma rti murin, ma rasdovu ira al ranovak ma ra'an vai isa mane rfedan Yesus. ¹⁵ Na'uk Yesus nka'a lahir ne, mane rotu sian Ia, ba nban-talik wan yai.

Ubu nfili Yesus

Tamata rivun ila'a rorang Ia, ba notu ma tamata ovi rira suhut ra lolin munuk ira. ¹⁶ Na'uk Yesus nfalak teri ira ma deka rfamalik Ia verin tamata ra. ¹⁷ Yesus notu mujizat avyai ma nfakena lahir afa ovi lan a nabi Yesaya nfalak roak na'a Ubu Ni Surat Ralan ne,*

¹⁸ “Ini Ning sansinir i ufile a, Ulobang urun Ia. Ia notu ma ralang a lolin urun.

Ya'a veka ala Ning Roh verin Ia, ma nfamalik na'a wean inba ma tamata ra munuk rira vava'at ra rmalola.

§ **12:10** 12:10 Yahudi rira agama ni inukun ra rfalak ne, ira wol bis rkarya na'a amar i ryari ira. Ira rfalak ne, wean i tamata isa notu ma tamata i ni suhut a lolin ewal ia, na ia nkarya roak.

* **12:17** 12:17 Yesaya 42:1-4

¹⁹ Ia veka wol nsingarahi te nafwak tia ma watan, ovu wol nangrihi ma vain a dawan na'a linga'an ralan.

²⁰ Ia veka wol nkametal tavtevu i mane nleka roak, ovu wol nfedan damar i ongan a ko'u lalean roak, na'uk wol nmata obin.

Ba Ning sansinir a veka nlobang tamata ovi wol rangrebat. Ia nfabana lalawatan afa ini, ti naran tamata ra rtorung ne, afa ovi notu ra kena.

²¹ Ba tali arun dawan ra munuk na'a lanit ivavan a, na tamata rivun veka rfaklo'i a'uk rira vava'at ra verin Ia."

Tamata Farisi ra rfalak ne, Yesus nala ngrebat tali Beelzebul

Markus 3:20-30; Lukas 11:14-23

²² Nata tamata ifira rovun brana isa rti verin Yesus. Brana yai nait sian nleal ia ma notu ma nkibu ovu nmanu, ba Yesus naling vatuk nait sian yai tali ia, ma nangrihi ovu nsirea ewal roak! ²³ Tamata rivun ovi rna'a inyai rtalkaka munuk, ma rsifalak afa verin ira ne, "Beta ne tamata ini Raja Daud ubun te nusin i lan a Ubu nfadoku roak na'a Ni tnorung a." ²⁴ Ti ma tamata Farisi ra rarenar vaivatul avyai, na rfalak ne, "Tamata ini naling vatuk nait sian ra tali tamata ra, tevek nait sian rira dawan a, naran Beelzebul, nala ngrebat verin Ia."

²⁵ Na'uk Yesus nka'a afa ovi ranovak ra, ba nfalak verin ira ne, "Wean i rsiduk nuhu dawan isa na'ut ifira ma sidovung ra rotu rihi, na nuhu dawan yai veka nama'ar. Wean inyai vali wean i tamata ra rsingarahi na'a ahu isa te rahan teta isa, na rira ahu a te rira rahan teta a veka

nama'ar vali. ²⁶ Ba nitdawan ni fareta veka wean watan inyai. Wean i nitdawan nsingarahi-sikual ovu ni nait sian ra, na ni fareta veka nama'ar vali. ²⁷ Wean i fyalak ne, aling vatuk nait sian ra ovu ngrebat i ntali Beelzebul, na tamata ovi rorang mia yai rala ngrebat tali iki ma raling vatuk nait sian avyai? Tamata ovi rorang mia yai ka'i rfaturu lahir ne, sala mia. ²⁸ Na'uk wean i ala ngrebat tali Ubu Ni Roh ma aling vatuk nait sian ra tali tamata ra, na inyai nfaturu ne, Ubu nma roak ma nfareta tamata ra wean lahir Raja.

²⁹ Wean i tamata† isa mane nti tamata ngrebat isa ni rahan ma nbori ni metan ra, na musti nkeak ia veki, beti nbor nala ni metan ra tali ni rahan a.

³⁰ Tamata iki watan wol norang Ya'a, na ia nangal roak Ya'a. Tamata iki watan wol nkarya ovu Ya'a, na ia not-visal Ning karya. ³¹ Ba ufalak verin mia ne, Ubu veka na'i vatuk tamata rira salasilan ra, velik ne rfalak sian Ia. Na'uk tamata iki nfalak sian Ubu Ni Roh a, na Ubu wol na'i vatuk roak ni salasilan ra. ³² Tamata iki watan nfalak sian Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, na Ubu veka na'i vatuk ni salasilan yai. Na'uk wean i nfalak sian Ubu Ni Roh a, na Ubu wol na'i vatuk roak ni salasilan ra, na'a amar ini ovu na'a amar ovi veka rma.

³³ Wean i mane mdyav-nala aa vuan ovi lolin ra, na mdyava na'a aa ovi lolin ra. Wean i aa ovi wol ihirira ra, na vuarira ra sian vali. Ita tka'a ne, aa lolin te sian tali vuan ra. ³⁴ Hoi,

† 12:29 12:29 Yesus nala vaivatul kamkuma isa ewal ma nfamalik tamata ngrebat isa. Yesus nfaturu ne, Ni ngrebat nrahi nitdawan a.

mia sian urun mia weabira nifa isa naran aru, ba wean inba ma fyamalik afa ovi lolin ra? Vaivatul ra tali sumarbira ra rfaturu lahir ralabira ra. ³⁵ Tamata lolin ra rfamalik afa lolin ra, tevek ralarira ra lolin. Na'uk tamata ovi raktufan ra, veka rotu watan afa ovi sian ra, tevek ralarira ra rngora lahir ovu afa ovi sian ra. ³⁶ Ba ufalak verin mia ne, naran amar i Ubu nma ma nukun lanit ivavan a, na lokat tamata veka ka'i rvara rira vaivatul ra munuk, ma rvalat Ia na'a rira vaivatul vu ra. ³⁷ Ba Ubu veka nukun mia tali bira vaivatul ra. Wean i fyalak afa ovi lolin ra, na veka nfadoku ne, wol sala mia. Na'uk wean i fyalak afa ovi sian ra, na veka nfadoku vali ne, sala mia."

*Ubu veka nukun tamata ovi wol rorang Ia
Markus 8:11-12; Lukas 11:29-32*

³⁸ Tamata Farisi boku ovu tamata boku tali Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra rfalak verin Ia ne, "Tuan Guru, inamami ma motu mujizat ma nfaturu ne, Mu ngrebat a tali Ubu."

³⁹ Yesus nfalak verin ira ne, "Tamata ovi rva'at na'a tuvu ini raktufan urun, ovu wol rot-orang Ubu Ni vaivatul ra. Ira rera ma otu faneak‡ i tamata ra wol rot-nala, na'uk otu watan faneak i wean lan a Ubu notu roak verin nabi Yunus. ⁴⁰ Tevek Yunus nana'a ian dawan isa evun ralan a, ma amar itelu ovan itelu, wean vali Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, veka una'a lanun ralan amar itelu ovan itelu vali. § ⁴¹ Na'ut amar i

‡ 12:39 12:39 Faneak ihin a ne, afa ovi Ubu a'uk sa'i notu a. Mujizat ra wean vali inyai. § 12:40 12:40 Yesus nala Yunus ni tomu ma nfamalik Ni matmatan i veka nma, ne amar itelu nelak, na Ubu nfava'at ewal Ia.

Ubu veka nma ma nukun lanit ivavan a, na tamata Niniwe veka rdiri vali ovu tamata ovi rva'at na'a tuvu ini ma rta'i nuang ira, tevek tamata Niniwe avyai rahil roak ma rtalik tali rira salasilan ra na'ut i Yunus nangrihi verin ira. Na'uk Ia i nana'a fiang ini Ni dawan a nlia Yunus!

* ⁴² Na'ut amar i Ubu veka nukun lanit ivavan a, na ratu i ntali nuhu dawan isa i raroa ila'a na'a tranan a, veka nma ma irmunuk tamata ovi rva'at na'a tuvu ini. Ia veka nfaturu lahir tamata ovi rva'at na'a tuvu ini rira sala ra. Ratu ini nma ma nrenar Raja Salomo i ni kaka'a dawan tali Ubu. Na'uk Ia i nana'a fiang ini, Ni dawan a nlia Salomo!"†

Yesus nala vaivatul kamkuma na'a nitdawan ni karya a

Lukas 11:24-26

⁴³ "Wean i nait sian nti talik roak tamata isa, na nait sian yai veka nlilin watan na'a wan ovi wol wear na'a ma ndava wan ma nyari ia, na'uk wol ndav-nala wan. ⁴⁴ Ba wean inyai, na nait sian veka ka'i nfalak ne, 'Ya'a veka ewal ya'a ma ti una'a ewal rahan i uti talik roak ia yai!' Ba nait sian yai newal ia nti rahan yai ma nsi'ik, na rbitin roak ma rahan yai nmerat, ovu rasusan roak ma afakataka munuk rna'a warira ra. ⁴⁵ Ba nait sian yai novun nait sian ifitu i rira sian veran lia ia. Ira rti ma rleal tamata yai. Ti nata tamata

* ^{12:41} ^{12:41} Tamata ovi rtali kota Niniwe na'ut amar ovi rti roak veli. † ^{12:42} ^{12:42} 1 Raja-Raja 10:1-10. Ratu (vata) yai nfareta nuhu dawan isa na'a tranan naran Syeba. Ia nti Israel ma nrenar Raja Salomo ni kaka'a. Velik ne ratu yai wol Yahudi ia, na'uk inan ma nrenar Ubu Ni vaivatul ra. Yahudi ovi rafena ma rorang Ubu, na ovi wol Yahudi veka rukun ira.

yai ni sian veran rahi roak lan a. Wean inyai vali verin tamata ktufan ovi rva'at na'a tuvu ini.”

*Yesus renan ovu warin ra
Markus 3:31-35; Lukas 8:19-21*

⁴⁶ Yesus nangrihi verin tamata rivun avyai obin, na renan ovu warin ra rma. Ira inar ma rangrihi ovu Ia, na'uk rdiri watan murin. ⁴⁷ Ba tali tamata rivun avyai, na tamata isa nfalak verin Yesus ne, “Baba, eka ti ma msi'ik renam a ovu warim ra rdiri watan murin eri. Ira inar ma rangrihi nulu Oa.”

⁴⁸ Yesus nfalak verin ia ne, “Ya'a renang iki te waring aba?”

⁴⁹ Nata Yesus nfaturu Ni tamata ovi rorang Ia ma nfalak ne, “Ira ini renang ovu waring ra! ⁵⁰ Tevek tamata iki watan not-orang afa ovi Yamang i nleal lanit ratan, ralan nfalak a, na Ya'a renang ovu urang a waring ira.”

13

*Yesus nfamalik vaivatul kamkuma na'a tamata
i navuri nabat ra*

Markus 4:1-20; Lukas 8:4-15

¹ Amar yai vali, na Yesus nban-talik rahan yai ma ti ndoku danau Galilea nelan a. ² Tamata rivun ila'a rma ma rdir-lilit Ia, ba nroal ma ndata kumal isa ma ndoku ralan a. Tamata rivun avyai rdiri watan ngur ratan. ³ Yesus nala vaivatul kamkuma ra al nair afa rivun verin ira, ma nfalak ne, “Amar isa, na tamata va'i isa nti navuri nabat ra. ⁴ Na'ut i navuri nabat ra obin, na boku rleka na'a linga'an ralan, ba manut nangan ra rma ma ra'an munuk watan. ⁵ Nabat

boku vali rleka na'a vatralan i lanun kadkedan watan. Wol mnanat, na nabat ra rarubu lahir, tevek lanun a masnifit watan. ⁶ Na'uk ti ma lera ndirlola, na nabat ovi rarubu roak yai roarira ra rakla munuk ma rangaran, tevek wol rabwa'ar ma lolin obin. ⁷ Nabat boku vali rleka na'a kadkadir ralan. Kadkadir avyai rmel-yatak irubun ra, ma irubun ra rmata. ⁸ Tali nabat avyai, na boku vali rleka na'a lanun tinemun, ba vuarira. Funu boku rira vatul ra ratratut sasan, boku vatvutun nanean ovu vali boku vatvutun taltelun. ⁹ Iki arun, na eka nrenar ma lolin!"

*Yesus nsiair ovu vaivatul kamkuma ra
Markus 4:10-12; Lukas 8:9-10*

¹⁰ Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rma ma rorat Ia ne, "Notu afakinimi mair tamata ra ovu vaivatul kamkuma ra?"

¹¹ Yesus nfalak verin ira ne, "Ubu notu ma fyan-aran afa ovi Ia wol nfavotuk obin verin tamata ra, na'a i wean inba ma nfareta tamata ra wean lahir Raja. Na'uk verin tamata liak ra, na wol rfan-aran afa avyai. ¹² Tevek tamata iki watan inan ma nfan-aran Ubu Ni Fareta a, na ni kaka'a na'a Ni fareta veka ntafal ma dawan. Na'uk tamata iki watan wol inan ma nfan-aran Ubu Ni Fareta a, velik ne nka'a kadkedan roak, na Ubu veka nala munuk kaka'a yai tali ia.

¹³ Wean inyai bi air ira ovu vaivatul kamkuma ra, boma rsi'ik afa ovi otu ra, na'uk wean lahir i wol rarea afa avyai. Rarenar Ning vaivatul ra, na'uk wean i wol rarenar ovu wol rfan-aran vali. ¹⁴ Ba afa ovi lan nabi Yesaya nfadoku ra nkena ira. Ia nfalak ne, 'Ira rarenar, na'uk wol rfan-aran afa ovi rarenar ra. Ira rsi'ik, na'uk

wol rfan-aran afa ovi rsi'ik ra.* 15 Tevek tamata ovi ralarira ra rasmotak, ba rsibi arurira ra ovu rkubak matarira ra, boma deka rsi'ik ovu matarira ra, deka rarenar ovu arurira ra, ovu deka rfan-aran ovu ralarira ra. Dekah rahil ma rtalik tali rira salasilan ra, ovu deka rdava Ya'a i bis otu ma lolin ewal ira.†

16 Na'uk Ubu naflahar roak mia tamata ovi myorang roak Ya'a, tevek msyi'ik afa ovi otu ra, ovu vali mryenar afa ovi air ra. 17 Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Nabi rivun ovu tamata rivun ovi rira vava'at ra rmalola inar ma rsi'ik afa ovi msyi'ik ra, na'uk wol rarea. Ira inar ma rarenar afa ovi mryenar ra, na'uk wol rarenar afa avyai.”

Yesus nfalyawang vaivatul kamkuma na'a tamata va'i i navuri nabat ra

Markus 4:13-20; Lukas 8:11-15

18 “Eka mryenar ta did tinemun. Mane ufalyawang vaivatul kamkuma yai na'a tamata va'i i navuri nabat ra. 19 Nabat ovi rleka na'a linga'an nelan, ira wearira tamata ovi rarenar Ubu Ni vaivatul ra na'a i wean inba ma Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja, na'uk wol rfan-aran ihin a. Ba nitdawan a nma ma nal-ewal vaivatul avyai tali ralarira ra. 20 Nabat ovi rleka na'a vatralan, ira wearira tamata ovi rarenar Ubu Ni vaivatul ra, ma rtorung lahir ovu ralarira lolin. 21 Na'uk ira wearira irubun ovi wol rabwa'ar, ba wol rtahang ma mnanat. Ba ti ma rtuan susa te tamata ra rwi-rwa ira,

* 13:14 13:14 Yesaya 6:9 † 13:15 13:15 Yesaya 6:10; Mazmur 119:70

tevek rorang Ya'a, na rafla talik lahir rira inorang a. ²² Nabat ovi rleka na'a kadjadir ralan, ira wearira tamata ovi rarenar Ubu Ni vaivatul ra, na'uk ralarira ra raruan na'a afa rivun, ma inar ma rira metan rivun. Ba Ubu Ni vaivatul ra wol wan roak na'a ralarira ra, ma rira vava'at ra wol vuarira. ²³ Nabat ovi rleka na'a lanun tinemun, ira wearira tamata ovi rarenar Ubu Ni vaivatul ra ma rfan-aran na'a ralarira ra, ba vuar ma dawan. Ira wearira gandum ni funu ovi rira vatul ra ratratut sasan, boku vatvutun nanean, boku vali vatvutun taltelun.”

Vaivatul kamkuma na'a ria-lavurun ovi rna'a gandum ralan

²⁴ Yesus nfamalik vaivatul kamkuma isa vali verin tamata rivun avyai ne, “Ubu Ni Fareta wean tamata i navuri nabat gandum ovi lolin ra na'a ni va'i a. ²⁵ Na'uk ti ma tamata ra rtub-lufa munuk, na tamata i ni sian tamata va'i yai nti ma navuri yatak lavurun nabat ra na'a gandum avyai, beti newal ia. ²⁶ Nata ti ma gandum ra rarubu ma betmane vuarira, na lavurun ra rarubu vali na'a va'i yai. ²⁷ Tamata sansinir ovi rkarya na'a va'i yai rma ma rtuan tamata i ni va'i yai ma rfalak ne, ‘Baba, oa muvuri nabat ovi lolin ra na'a mu va'i a. Wean inbinimi lavurun avyai rarubu vali?’

²⁸ Ia nyalak verin ira ne, ‘Tamata isa i ni sian ya'a nma ma notu afa yai.’

Ba tamata sansinir avyai rorat ia ne, ‘Inam ma amati amvutuk lavurun avyai?’

²⁹ Ia nyalak ne, ‘Deka, tevek wean i byutuk lavurun avyai, na gandum ra veka ratvutuk vali. ³⁰ Mnyaban watan ma rmel-yatak ira, nata

ti naran amar i tafdiar. Na'ut inyai, na ki ufalak verin tamata ovi rafdiar ra ma rasdovuk lan lavurun avyai ma rtenak ira, beti rasnuri ira, ki rdiar gandum ra ma rasdovuk na'a ning syahawan a.' "‡

Vaivatul kamkuma ovi rfalyawang ne wean inba ma Ubu Ni Fareta veka nmela
Markus 4:30-34; Lukas 13:18-21

³¹ Yesus nfamalik ewal vaivatul kamkuma liak verin ira ne, "Ubu Ni Fareta wean ini. Tamata isa nala sesawi ni vatul a, ma nava na'a ni va'i a. ³² Sesawi ni vatul yai ko'u lia munuk tali afa ovi rira vatul ra munuk, na'uk ti ma narubu, na dawan lia munuk afa liak ovi rna'a va'i a. Sesawi nmela wean aa ma sanan ra dawan, ba manut nangan ra rti ma rotu rira renga na'a."§

³³ Yesus nfamalik vaivatul kamkuma liak isa ewal verin ira ne, "Ubu Ni Fareta wean ragi. Vata isa nala ragi yai ma nsileti na'a terigu loyang dawan isa, nata terigu yai nmela ma dawan."*

³⁴ Yesus nala vaivatul kamkuma ra ma nfamalik munuk afa avyai verin tamata rivun avyai. Ia wol nair ira wean i wol nala vaivatul kamkuma ra. ³⁵ Ia nsiair wean inyai, boma nfakena lahir vaivatul ovi lan a nabi isa ntulis ne, "Ya'a veka

‡ **13:30** 13:30 Vai mala nyalak syahawan ne, lumbung. Bisma tfalak vali ne, yahawan. § **13:32** 13:32 Ubu Ni Fareta mulai

ovu tamata ifira watan, na'uk Ni tamata ra veka rtamal ma rivun ila'a. * **13:33** 13:33 Vai Yunani nyalak ne, terigu satas itelu. Ita

wol tka'a ne, satas isa ihin mnga'un aka. Tafsiran boku ryalak ne, terigu satas itelu naran ma tfa'an rahan ralan isa. Boku ryalak ne, satas itelu naran ma tfa'an tamata ratut isa teran. Ba terigu satas itelu ihin a, terigu loyang dawan isa. Ragi kedan watan notu ma terigu nmela ma dawan.

ala vaivatul kamkuma ra ma ungrihi verin mia. Ya'a ufamalik afa fanfonak ovi tamata wol rka'a obin, tali na'ut i Ubu notu lanit ivavan a.”†

Yesus nfalyawang vaivatul kamkuma yai na'a lavurun ovi rna'a gandum ra

³⁶ Nata Yesus nban-talik tamata rivun avyai ma newal Ia nti rahan ralan. Ni tamata ovi rorang Ia rma ma rfalak verin Ia ne, “Baba, eka fwalyawang vaivatul kamkuma yai na'a lavurun ovi rna'a va'i.”

³⁷ Yesus nfalak ne, “Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, uvuri nabat lolin avyai. ³⁸ Va'i yai wean lanit ivavan a. Nabat ovi lolin, inyai tamata ovi Ubu nfareta ira. Lavurun avyai wean tamata ovi nitdawan nfareta ira. ³⁹ Tamata i ni sian tamata va'i yai, nitdawan ia. Ia navuri lavurun vatul avyai. Amar fadiar yai nfaturu amar i lanit ivavan veka namwear. Tamata fadiar avyai, Ubu Ni sansinir ra tali lanit ratan. ⁴⁰ Ba wean lavurun ovi rasdovuk ma rashuri ira na'a yafralan, na wean inyai vali na'ut amar i lanit ivavan veka namwear. ⁴¹ Ya'a, Tamata Yanan Ya'a veka usinir Ning sansinir ra tali lanit ratan ma rma lanit ivavan ini. Ira veka rasdovu munuk tamata ovi rweang tamata ra ma rotu salasilan ra, ovu vali tamata ovi rotu afa ovi sian ra, ma rala'ing ira tali Ning Fareta. ⁴² Sansinir avyai veka rvatuk ira rti yafwan kakiwal. Na'a inyai, na veka rvakar ma dawan ovu nifarira ra rsitutu ira tevek rfarnuang wawa'uk i dawan a. ⁴³ Na'uk tamata ovi rira vava'at ra rmalola veka vanar

† 13:35 13:35 Mazmur 78:2

wean lera na'a Yamarira Ubila'a, Ni Fareta a. Iki arun, na eka nrenar ma lolin!"

Vaivatul kamkuma na'a metan ovi roving ira, ovu mutiara ovi fyawan a

⁴⁴ "Ubu Ni Fareta wean metan ovi fyawarira ma roving fanfonak ira na'a va'i isa. Tamata isa nma ma nrea metan avyai, na noving fanfonak ewal. Ralan a lolin urun ma nti ma nfedu munuk ni metan ra ma nfaha va'i yai.

⁴⁵ Vaivatul kamkuma isa vali nfalak ne, Ubu Ni Fareta wean vali tamata i nfedu-nfaha afa ma ndava mutiara ovi fyawarira ra. ⁴⁶ Ba ti ma nrea mutiara isa i fyawan dawan a, na ti ma nfedu ni metan ra munuk, ma ti nfaha mutiara yai."

Yesus nala vaivatul kamkuma na'a jaring

⁴⁷ "Ubu Ni Fareta wean tamata ovi rfalau jaring na'a danau‡, ma nala ian rivun. ⁴⁸ Ti ma jaring nala ma rivun roak, na raravut jaring rara ngur ratan, ma rdoku rtakal ian ra. Ira rasdovuk ian ovi lolin ra na'a ahir ra, na'uk rvatuk watan ian ovi sian ra. ⁴⁹ Wean inyai vali na'ut amar i lanit ivavan veka namwear. Ubu Ni sansinir ra tali lanit ratan veka rma ma raling tamata ovi lolin ra tali tamata sian ra. ⁵⁰ Nata sansinir avyai veka rvatuk tamata sian ra ma ti rna'a yafwan kakiwal. Na'a inyai, na veka rvakar ma dawan ovu nifarira ra rsitutu ira, tevek rfarnuang wawa'uk i dawan a. ⁵¹ Wean inba? Fyan aran munuk afa avyai te wahal?"

Ira rvalat ma rfalak ne, "O'u, amfan-aran."

‡ 13:47 13:47 Vai Yunani, thalassan, ihin a na'a ayat ini sama ovu Matius 4:13; danau.

⁵² Ba Yesus nfalak verin ira ne, “Tamata ovi rair Musa ni inukun ra ovu rorang roak Ubu Ni Fareta a, na ira wearira tamata isa i ni rahan. Ia nala metan ovi ngorva'an ra, ovu mnanat§ ra tali wan i ba'i nfadoku metan ra na'a.”

*Tamata ovi rtali Yesus Ni ahu wol rorang Ia
Markus 6:1-6; Lukas 4:16-30*

⁵³ Yesus nfamalik munuk vaivatul kamkuma avyai, beti nban-talik wan yai. ⁵⁴ Ti ma naran Ni ahu livur a, na Yesus nair tamata ra na'a rira rahan falurut. Ira rarenar afa ovi nair ra, ba rtalkaka ma rfalak ne, “Ia nka'a afa avyai tali inba? Iki nala ngrebat verin Ia ma not-nala mujizat ra?” ⁵⁵ Ita tka'a basil ne, Ia yaman a tukan kayu ia, na renan a naran Maria. Warin ra nararira Yakobus, Yusuf, Simon ovu Yudas. ⁵⁶ Ita tka'a vali ne, itmunuk uran ra! Ba nala ni kaka'a ovu ngrebat tali inba ma notu mujizat ra?” ⁵⁷ Ba rangrova Ia ma rafena ma rorang Ia. Yesus nfalak verin ira ne, “Tamata ra ralang nabi isa na'a wan inba watan, na'uk wol ralang ia na'a ni ahu, ovu na'a ni rahan teta, ovu ni tiniman ra wol ralang vali ia.” ⁵⁸ Yesus wol notu mujizat rivun na'a inyai, tevek wol rorang Ia.

14

Herodes nanari ne, Yesus yai Yohanes i nmata roak a

Markus 6:14-29; Lukas 9:7-9

§ 13:52 13:52 Metan ovi ngorva'an ovu mnanat ra ihin a ne, tamata ra rtorung afa ovi Yesus nair ra ovu vali afa ovi rna'a Musa ni inukun ra ma rair tamata liak ra.

¹ Na'ut inyai, na tamata i ntaha fareta na'a propinsi Galilea naran Herodes.* Ia nrenar roak afa ovi Yesus notu ra, ² ba nfalak verin tamata ovi rkarya verin ia ne, “Yohanes i nbaptis tamata ra nva'at ewal roak tali matmatan, ba ni ngrebat ma not-nala mujizat ra.”

³ Herodes nfalak wean inyai, tevek lan ana, nfareta ma rtaha Yohanes ma rkeak ia, beti rovun ia ti rfadoku ia na'a bu'i ralan. Herodes notu wean inyai, tevek awan a Herodias. Herodes nala roak warin i Filipus awan a, Herodias, ma neluk awan. ⁴ Ba Yohanes nfalak lalawatan verin Herodes ne, “Wol bisma msifa ovu ia, tevek motu wean inyai, na mangal roak Ubu Ni inukun ra!” ⁵ Velik aba, Herodes inan ma nfedan Yohanes, na'uk tamata rivun rna'a inyai, ba nbobar, tevek ira rfalak ne, Yohanes nabi ia.

⁶ Na'ut i Herodes ni amar vulan kena, na ia notu snoba. Herodias yanan vata nti snoba ralan ma nso'i-nsomar na'a mangun waharira ralan ra, ma notu ma Herodes inan urun. ⁷ Ba Herodes nafwaba lahir verin vata mnelat yai ne, “Mera afaka watan tali ya'a, na veka ala verin oa.”

⁸ Vata yai renan a nsinir ia ma nfalak verin Herodes ne, “Era ma fwadoku Yohanes i nbaptis tamata ra, ulun a, na'a binan dawan isa ma mala verin ya'a.”

⁹ Ti ma Herodes nrenar afa yai, na ralan lalau urun, na'uk nafwaba roak ma ni mangun

* **14:1** 14:1 Herodes ini naran Herodes Antipas. Ia yaman a naran Herodes Agung inan ma nfedan Yesus na'ut i kako'u Ia (msi'ik Matius 2:16-18).

ra rarenar. Ba nfareta ni tamata ra ma rot-orang afa i vata mnelat yai nera a. ¹⁰ Ba nsinir ni suldadu ra rti ma rvangal Yohanes ulun a. ¹¹ Nata rfadoku ulun a na'a binan dawan isa, beti rala verin vata mnelat yai, ma ntaha ti verin renan a. ¹² Yohanes ni tamata ovi rorang ia rarenar ne nmata roak, ba rti ma rala tbunan a ma ti rfanuba na'a van isa ralan. Nata ti ma rfamalik verin Yesus.

Yesus nfa'an tamata rivun ilima teran

Markus 6:30-44; Lukas 9:10-17; Yohanes 6:1-14

¹³ Ti ma Yesus nrenar ivar ne, Yohanes nmata roak, na nrata kumal isa ma aksa Ia nti wan lean vu isa. Na'uk tamata rivun rarenar ne Yesus nti roak, ba rbana earira rtali rira ahu ra ma rorang Ia. ¹⁴ Yesus nda ma nsuta tali kumal ma nsi'ik tamata rivun avyai, na nfaturu Ni silobang verin ira, ba notu ma tamata ovi rira suhut ra lolin ewal ira. ¹⁵ Ya'i laflofan roak, ba Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rma ma rfalak verin Ia ne, "Wol tamata rleal wan lean vu ini ovu ya'i laflofan roak. Ba ni lolin a, msinir tamata rivun avyai ma rti ahu ovi sarseri ra ma rfaha rira afamtahan."

¹⁶ Yesus nfalak verin ira ne, "Tamata rivun avyai deka rti. Mia musti fya'an ira!"

¹⁷ Ira rfalak ne, "Ami amtaha watan roti ilima ovu ian irua." ¹⁸ Ba Yesus nfalak ne, "Mtyaha ian ovu roti avyai mya ini."

¹⁹ Nata nsinir tamata rivun avyai ma rdoku ngrova yanat ratarira ra. Yesus nala roti ilima ovu ian irua yai, beti ntadata nrata lanit ma nfalak fara weninyai verin Ubu. Ia notu munuk wean inyai, beti nvisul roti ovu ian avyai ma nala verin Ni tamata ovi rorang Ia, boma rti

rsiduk verin tamata rivun avyai. ²⁰ Tamata avyai munuk rafna'an ma evurira rveda. Rafna'an munuk roak, beti rasdovuk roti ovu ian teran ra na'a ahir vutu rahin irua rngora. ²¹ Tali tamata ovi rafna'an ra, na rarekan brana ra watan, na ka'a bi rivun ilima. Wol rarekan vata ovu kasiko'u ra obin.

Yesus nbana na'a wear ratan
Markus 6:45-52; Yohanes 6:15-21

²² Nata Yesus nsinir lahir Ni tamata ovi rorang Ia ma ravul kumal yai ma ula ira rti Danau Galilea ni lahir a. Yesus nfalak ma tamata rivun avyai rewai a'uk ira. ²³ Ia nfalak ma rewai ira, beti nva'al vuar isa na'a inyai ma naflurut. Ovan roak, na aksa Ia nana'a watan inyai obin. ²⁴ Kumal i Ni tamata ra ravul yai natlitir ma nfaroa ngur a, ma ti rna'a roak danau ni fruan a. Nait dawan a nangal ira ma saksakan ra rfari kumal yai tia ma watan. ²⁵ Nfada'ing amar, na Yesus nroal ma nbana na'a wear ratan ma ntuan ira. ²⁶ Ni tamata ra rarea Ia nbana na'a wear ratan, ba rbobar urun i lahir ma rafwak ne, "Ya'i yo, ini nitu ngran a!"

²⁷ Yesus nfalak lahir verin ira ne, "Ralabira ra deka kako'u, tevek ini Ya'a, ba deka byobar!"

²⁸ Ba Petrus nfalak verin Ia ne, "Duila'a, wean i Oa mna'a urun inyai, na msinir ya'a ma ubana na'a wear ratan ma uti wan i mna'a yai."

²⁹ Ba Yesus nfalak ne, "Mwa ini kikyai!" Petrus nsuta tali kumal yai ma nbana roak na'a wear ratan mane ti ntuan Yesus. ³⁰ Na'uk nfarnuang nait dawan a, ba nbobar urun ma tenan a nsuta lahir wear ralan. Ia nafwak ne, "Duila'a, mlobang ya'a!" ³¹ Ba Yesus nlauk lahir liman a

ma ntaha ia, ma nfalak ne, “Mu inorang a kako'u obin. Notu afakinimi ralam raruan na'a Ya'a i?”

³² Ti ma Yesus irua Petrus rarata kumal yai, na nait ntalik lahir. ³³ Ni tamata ra rsangatur ma raraning Ia na'a kumal ralan yai ma rfalak ne, “Oa Ubu Yanan urun Oa!”

Yesus notu ma tamata ovi rira suhut ra lolin ewal ira

Markus 6:53-56

³⁴ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia retal roak danau Galilea, ma rda raran ngur tavun i rfanara ia ne, Genesaret. ³⁵ Tamata ovi rna'a inyai ref nala roak Yesus, ba ti rfaivar verin ahu ovi rfaseri wan yai. Ba tamata ra rvara munuk tamata ovi rira suhut ra rma verin Yesus. ³⁶ Ira rera verin Yesus ma fara rkena watan Ni ravit blawat wahan a. Ba tamata ovi rkena Ni ravit blawat a, lolin munuk ira.

15

Yahudi rira inukun i ntali uburir-nusirira ra
Markus 7:1-13

¹ Amar isa, na tamata boku tali Yahudi rira sidovung isa naran Farisi ovu tamata boku vali tali Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra, rtali Yerusalem rma ma rtuan Yesus. Ira rorat ne, ² “Afakinimi Mu tamata ovi rorang Oa rangal dida adat ovi rtali ubud-nusid ra? Ira rafna'an, na'uk wol raraming limarira ra obin.”

³ Yesus nfalak ne, “Afakinimi myangal vali Musa ni inukun ra ma myorang a'uk bira adat ovi rtali ububir-nusibira ra? ⁴ Ubu nfalak ne, ‘Myalang renabir-yamabira ra.’ Ia nfalak vali ne, “Tamata iki watan nfalak sian renan a te yaman

a, na musti rfedan ia.’* 5 Na'uk mia fyalak ne, tamata iki watan wean i nfalak verin renan te yaman a ne, ‘Mane ala afa boku verin mia ma al ulobang mia, na'uk ala roak verin Ubu.’ 6 Ba tamata yai wol nalang roak renan a ovu yaman a. Wean inyai, na fyaturu lahir ne, wol fyabana roak Ubu Ni vaivatul ra, tevek myorang a'uk bira adat ra. 7 Mia ba'i msyiklabir ma fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak! Afa ovi lan ana, nabi Yesaya ntulis roak na'a Surat Ralan a, nfamalik lahir mia. 8 Yesaya nfalak ne, ‘Tamata ovi rfadawang Ya'a ovu rira vaivatul ra, na'uk ralarira ra raroa tali Ya'a. 9 Ira raraning Ya'a, na'uk wol ihin lahir, tevek afa ovi rair ra wol rtali Ubu, na'uk rtali watan tamata.’ ”†

Yesus nfamalik afa ovi rfangra tamata ra ma rira vava'at ra wol rmalola na'a Ubu wahan ralan Markus 7:14-23

10 Yesus nera ewal tamata rivun avyai ma nfalak verin ira ne, “Eka mryenar ma lolin boma fyan-aran. 11 Afa ovi mian ra wol rfangra mia. Na'uk vaivatul ovi rtali sumarbira ra sa'i rfangra mia.”‡

12 Ba Yesus Ni tamata ra rma ma rorat Ia ne, “Baba, Oa wol mka'a ne, afa ovi fwalak avyai rotu ma tamata Farisi ra rangrova?”

13-14 Ba Yesus nfalak verin ira ne, “Deka ral-abira raruan na'a tamata avyai! Ira wean afa ovi

* 15:4 15:4 Keluaran 20:12; Ulangan 5:16 † 15:9 15:9 Yesaya 29:13 ‡ 15:11 15:11 Yahudi rira adat ra rfalyawang afa ovi rfangra tamata tenarira ra, ma rotu ma rira vava'at ra wol rmalola na'a Ubu wahan ralan a.

Yamang a na'a lanit ratan wol nfau ra, ma veka ratvutuk watan. Ira tamata dawan ira ma rban-ulu verin tamata ra, na'uk ira wearira tamata ovi matarira ra rkibu. Wean i tamata kibu isa nfabana tamata kibu liak, na irua veka rleka rsuta bilaman ralan.”

¹⁵ Petrus nfalak verin Yesus ne, “Baba, fwalyawang vaivatul kamkuma yai verin ami.”

¹⁶ Yesus nfalak verin ira ne, “Ba mia wol fyan-aran obin? ¹⁷ Wol fyan-aran obin ne, afamtahan ra rahu tamata sumarn ma nsuta evun ralan, beti ntimuri vatuk? ¹⁸ Na'uk vaivatul ovi rtali tamata sumarn a ma rti murin, inyai ntali tamata ralan a, ma sa'i rfangra ia. ¹⁹ Tevek afa ovi rtali tamata ralarira ra, rotu ma tamata ra rfikir a'uk afa ovi sian ra. Ira rsifedan, rsifa roak, na'uk rtuba ovu tamata ovi wol awarira verin ira, rsifa tia ma watan ovu tamata ovi wol awarira verin ira, rbori, rsiklabir ovu rfalak sian tamata ra. ²⁰ Afa sian avyai rfangra tamata ra, na'uk wean i mifna'an, na wol mryaming limabira ra, inyai wol nfangra tamata ra.”

Vata Kanaan isa norang afa ovi Yesus nfalak a Markus 7:24-30

²¹ Nata Yesus nban-talik wan yai ma nti naran wan i nfaseri kota Tirus ovu kota Sidon. ²² Vata Kanaan isa ntali wan yai nma ma nafwak ne, “Duila'a, raja Daud ubun a nusin Oa, fara fwaturu Mu silobang verin ya'a, tevek nait sian

isa nleal yanak vata, ovu notu ma nleka aleman roak.”§

²³ Yesus wol nfalak afakataka verin vata yai, ba Ni tamata ra rti ma rera verin Ia ne, “Baba, fara msinir vata ini ma nti, tevek nban-orang ita ovu nafwak lalawatan.”

²⁴ Yesus nfalak verin ia ne, “Ubu nsinir Ya'a ma ulobang a'uk tamata Israel ra, tevek ira wearira domba ovi wol rka'a roak ne, duarira na'a inba.”

²⁵ Na'uk vata yai nma ma nsangatur verin Ia ma nfalak ne, “Duila'a, fara mlobang ya'a!”

²⁶ Ba Yesus nfalak verin ia ne, “Wol lolin, wean i tala kasiko'u rira afamtahan ra ma tvatuk verin yaha ra ma ra'an.”*

²⁷ Vata yai nfalak verin Yesus ne, “Kena ta Duila'a, na'uk yaha ra ba'i ra'an afamtahan mumun ovi rleka na'a duarira rira meja vavan a.”

²⁸ Ba Yesus nfalak verin ia ne, “Titi, mu inorang a dawan urun, ba veka nfakena afa i ralam nfalak a.” Brian munuk, na vata yai yanan a lolin lahir ia.

Yesus notu ma tamata ovi rira suhut ra lolin awal ira

²⁹ Yesus nban-talik wan yai ma ti nban-oli danau Galilea nelan a. Ia nrata vuar isa ma

§ 15:22 15:22 Vata ini wol ntali nuhu Kanaan, tevek Kanaan wol nleal roak. Ubu nusin ra rtali Kanaan, ba Surat Ralan nfalak ne, tamata Kanaan ia, ba wol Yahudi ia. * 15:26 15:26 Yesus nala vaivatul kamkuma ma nfamilik ne, Ubu nfili tamata Yahudi ra vek, na'uk nlobang tamata ra munuk. Na'a ayat ini, na kasiko'u ra wean tamata Israel ra. Yahudi ra ranggap ne, tamata ovi wol Yahudi ira wean yaha ra. Vata yai wol Yahudi, na'uk Yesus nlobang ia, tevek ni inorang a.

ndoku inyai. ³⁰ Tamata rivun ila'a rma ma rtuan Ia na'a inyai. Ira rovun tamata ovi ratlukut ra, tamata ovi limarira te earira ra sian, tamata ovi rkibu ra, tamata ovi rmanu ra ovu vali tamata suhut liak ra. Ira rfadoku tamata avyai na'a Yesus wahan ralan a, ma notu ma lolin munuk ira. ³¹ Ba tamata rivun avyai rtalkaka, tevek rsi'ik Yesus notu ma lolin ewal tamata ra. Tamata ovi rmanu ra rangrihi nala roak, tamata ovi limarira te earira ra sian lolin roak ira, tamata ovi ratlukut ra rbana nala roak ovu tamata ovi rkibu ra rsirea ewal roak. Ba rir tinemun rfadawang tamata Israel rira Ubu a.

Yesus nfa'an tamata rivun ifa'at

Markus 8:1-10

³² Yesus nera Ni tamata ovi rorang Ia ma nfalak ne, "Ufaturu Ning silobang verin tamata rivun ovi, tevek rorang Ya'a amar itelu roak, ovu wol rira afamtahan ma ra'an. Wol mane usinir ma rewal ira ovu evurira vu, boma deka renweringun na'a linga'an ralan."

³³ Ba Yesus Ni tamata ra rfalak verin Ia ne, "Wol tamata na'a wan lean vu ini, ba ki tala afamtahan tali inba ma al tfa'an tamata rivun ovi?"

³⁴ Yesus norat ira ne, "Bira roti ifira?"

Ira rfalak ne, "Roti ifitu ovu ian ko'u ifira watan."

³⁵ Yesus nsinir tamata rivun avyai ma rdoku lanun, ³⁶ beti nala roti ifitu yai ovu ian ra ma naflurut ovu nfalak fara weninyai verin Ubu. Nata nvisul roti ovu ian ra ma nala verin Ni tamata ra, ma rtanang verin tamata rivun avyai.

³⁷ Ira munuk rafna'an ma evurira rveda roak,

beti Yesus Ni tamata ra rasdovuk teran ra na'a ahir† ifitu ma rngora. ³⁸ Tali tamata ovi rafna'an, na rarekan brana ra watan rivun ifa'at. Wol rarekan vata ovu kasiko'u ra obin. ³⁹ Yesus nsinir tamata rivun avyai ma rewai ira. Nata Ia nrata kumal isa ma nti wan i naran Magadan.

16

Tamata boku tali Yahudi rira sidovung Farisi ovu sidovung Saduki rera ma Yesus notu faneak i tamata ra wol rot-nala

Markus 8:11-13; Lukas 12:54-56

¹ Amar isa, na tamata boku tali sidovung Farisi ovu Saduki rma mane rlabir teman Yesus. Ira rera ma notu faneak i tamata ra wol rot-nala ma nfaturu ne, Ubu nsinir urun Ia.

² Yesus nyalak verin ira ne, “Wean i lera mane nakduvul, na fyalak ne, ‘Ilyan veka lera, tevek lanit a navuli watan.’ ³ Wean i varverak obin, na fyalak ne, ‘Lanit navuli ovu mutan ra rdiri, ba veka da'ut.’ Mia mkya'a ma msyi'ik lanit, na fyalak lahir ne, veka da'ut te wahal, na'uk wol fyan-aran faneak ovi fiang ini Ubu notu ra.

⁴ Notu afakinimi tamata ktufan ovi rva'at na'a tuvu ini wol rorang Ya'a, na'uk rera ma otu faneak i tamata ra wol rot-nala? Fiang ini wol otu faneak akataka verin ira, na'uk ki ufaturu faneak isa watan verin ira, wean faneak i lan a Ubu notu roak verin nabi Yunus.” Yesus nyalak munuk wean inyai, beti nban-talik ira.*

† 15:37 15:37 Tafsiran boku ryalak ne, rpake ahir dawan na'a ayat ini. * 16:4 16:4 Msi'ik catatan kaki na'a Matius 12:39.

Yesus n'falak ma Ni tamata ra rsi'ik warira ma lolin na'a sidovung tamata Farisi ovu sidovung tamata Saduki rira afa ovi rair ra

Markus 8:14-21

⁵ Yesus ovu Ni tamata ovi rorong Ia raran danau ni lihir a, na'uk Ni tamata ra rablufang ma rtaha roti. Na'ut inyai, na ⁶ Yesus n'falak verin ira ne, “Msyi'ik wabira ma lolin. Msyi'ik ma lolin tamata Farisi ovu tamata Saduki rira raga a!”†

⁷ Yesus Ni tamata ra wol rfan-aran Ni vaivatul ra, ba ka'i rsifalak afa verin ira ne, “Ia n'falak wean inyai, tevek tablufang ma tataha roti.”

⁸ Na'uk Yesus nka'a afa ovi r'falak ra, ba norat ira ne, “Notu afakinimi msyifalak afa na'a i wol mtyaha roti i? Mia bira inorang a ko'u da'in!

⁹ Mia wol fyan-aran obin! Wol mingnanang amar i uvisul roti ilima ma ufa'an tamata rivun ilima? Miblufang vali ne, misdovuk teran ra na'a ahir ifira? ¹⁰ Wean inba vali na'a amar i uvisul roti ifitu ma ufa'an tamata rivun ifa'at a? Misdovuk teran ra na'a ahir ifira? ¹¹ Notu afakinimi wol fyan-aran obin ne, wol ufamalik na'a roti! Msyi'ik ma lolin tamata Farisi ovu tamata Saduki rira raga a.”

¹² Ba Ni tamata ra beti rfan-aran ne, Yesus wol nfamalik raga i tamata ra ba'i rfadoku na'a roti. Ia nfamalik wean inyai, boma rsi'ik warira ma lolin na'a Farisi ovu Saduki rira afa ovi rair ra.

† **16:6** 16:6 Tamata Farisi ovu tamata Saduki ra rotu ma felarira ra wean tamata lolin ira, na'uk ralarira ra sian urun. Ira wearira raga i nfamela terigu a, tevek wol rivun ira, na'uk tamata rivun rorong afa sian ovi rotu ra.

Petrus nfamalik Yesus ne, Raja i ntevut dida salasilan ra

Markus 8:27-30; Lukas 9:18-21

¹³ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rti wan ovi sarseri ovu kota Kaisarea Filipi. Ia nana'a inyai, na norat ira ne, “Tamata ra rfalak ne, Tamata Yanan yai, iki ia?”

¹⁴ Ira rfalak ne, “Tamata boku rfalak ne, Oa ini Yohanes i nbaptis tamata ra. Boku rfalak ne, Oa ini nabi Elia. Boku vali rfalak ne, Oa ini nabi Yeremia, te nabi liak isa vali.”

¹⁵ Ba norat ewal ira ne, “Na'uk mia fyikir ne, Ya'a ini iki?”

¹⁶ Simon Petrus nfalak ne, “Oa ini Raja i mtevut mami salasilan ra, ovu Ubu i nva'at a, Yanan Oa.”

¹⁷ Yesus nfalak verin ia ne, “Ubu naflahar oa, Simon i yamam verin Yunus, tevek tamata ra wol rfavotuk afa ini verin oa, na'uk tali Yamang i na'a lanit ratan a. ¹⁸ Ufalak vali verin oa ne, naram a Petrus, ihin a vatminan. Ya'a veka ufadiri Ning sidovung tamata ovi rorang Ya'a na'a vatminan ini ratan a. Matmatan ni ngrebat wol nfaleknala ira. ¹⁹ Ya'a wean ala kusi tali Ubu Ni Fareta ma ufadoku na'a limam ralan a, boma wean i fwalak teri afaka watan na'a lanit ivavan a, na Ubu nfalak teri vali na'a lanit ratan. Wean i mtorung afaka watan na'a lanit ivavan a, na Ubu veka ntorung vali na'a lanit ratan.”

²⁰ Nata nfalak teri ma deka rfamalik verin tamata ra ne, Ia Raja i ntevut rira salasilan ra.

Yesus nfamalik Ni matmatan a

Markus 8:31—9:1; Lukas 9:22-27

²¹ Tali amar yai vali, na Yesus nfalyawang verin Ni tamata ovi rorang Ia ne, afaka veka

nkena Ia. Ia nfamalik verin ira ne, musti nti Yerusalem ma dawan Yahudi ra, Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu vali Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra veka rotu sian Ia tia ma watan. Ira vali veka rfean Ia, na'uk amar itelu nelak, na Ubu veka nfava'at ewal Ia. ²² Ba Petrus novun Ia ma rdir-aling ira, beti ntabu Ia nfalak ne, "Duila'a, deka fwalak wean inyai! Era verin Ubu, boma afa yai deka nkena Oa."

²³ Na'uk Yesus ndir-tamuri Petrus, beti nfalak verin ia ne, "Nitdawan, muti vatuk oa tali ini! Oa mangal Ya'a ma deka ot-orang Ubu Ni banbanan verin Ya'a. Afa ovi fwikir ra wol rtali Ubu, na'uk rtali watan tamata ra."

Tamata ovi rorang Yesus musti rtorung ma rtuan susa

²⁴ Nata, Yesus nfalak verin Ni tamata ra ne, "Tamata iki inan ma norang Ya'a, na ia musti nalak tenan a ovu nvara ni aa walwalur ma norang a'uk Ya'a. ²⁵ Tamata iki watan inan ma ntahang teri ni vava'at i na'a lanit ivavan a, na ia wol ni vava'at kakiwal a. Na'uk tamata iki nablufang ni vava'at a tevek norang Ya'a, na veka ni vava'at kakiwal. ²⁶ Wean i tamata isa nasdovu munuk metan ovi rna'a lanit ivavan a, na'uk wol ni vava'at kakiwal, na ihin aka? Ia ki nala aka ma al nkati vava'at kakiwal yai? Wol nala akataka lahir! ²⁷ Ba myorang a'uk Ya'a ovu ralabira urun, tevek Ning amar veka nma ma Ya'a, Tamata Yanan Ya'a veka uma ewal, ovu Yamang Ni ngrebat i nfitik nyadat a, ovu vali Ni sansinir ra tali lanit ratan rovu vali Ya'a. Na'ut amar yai, na veka ukun tamata ra munuk ma inovan ovu afa ovi rotu ra. ²⁸ Afa i ufalak verin

mia ini, kena urun! Tali bir tinemun na'a wan ini, na tamata boku wol rmata obin, na'ut inyai na ira veka rsi'ik lahir Ya'a Tamata Yanan Ya'a veka uma ma ufareta wean lahir Raja.”

17

Yesus nangrihi nulu Musa irua Elia

Markus 9:2-13; Lukas 9:28-36

¹ Amar inean nelak roak, na Yesus novun Petrus, Yakobus irua warin a Yohanes, ma rva'al vuar karatat isa, ma aksa ira watan na'a inyai.

² Ira rsi'ik, na Yesus felan a naling roak Ia. Wahan a vanan ma wean lera, ovu vali afa ovi nung a neluk ra, rangiar urun ma rfitik-ryadat.

³ Brian munuk, na rsi'ik Musa irua Elia rvotuk ma rangrihi nulu Yesus. ⁴ Ba Petrus nfalak verin Ia ne, “Duila'a, lolin urun ma tna'a wan ini. Ni lolin a amfadiri befak itelu, ma isa verin Oa, isa verin Musa, isa vali verin Elia.”

⁵ Petrus nangrihi obin, na brian munuk mutan isa vanan urun ma nkum-teri irtelu. Ira rarenar vai isa ntali mutan ralan yai ne, “Ini Yanak i ulobang urun Ia. Ia notu ma ralang a lolin urun, ba mryenar afa ovi nfalak ra!”

⁶ Yesus Ni tamata avyai rarenar vai yai, na rbobar urun ma rleka lahir rsuta lanun ma rtub-fangofak ira. ⁷ Yesus nma ma nkena ira, beti nfalak ne, “Deka byobar, ba mdyiri kikyai!” ⁸ Ba rvanung waharira ra ma rsi'ik, na wol tamata roak na'a inyai. Yesus a'uk sa'i nana'a inyai.

Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rorat na'a Elia

⁹ Nata rsuta tali vuar ma rna'a rira banbanan obin, na Yesus nsurak ira ne, “Deka fyamalik

afa i mryea inlangin yai verin tamata ra vek. Mnyaban ma Ubu nfava'at ewal Ya'a, Tamata Yanan Ya'a tali matmatan, beti fyamalik."

¹⁰ Ira rorat Ia ne, "Notu afakinimi Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra rfalak ne Elia nma ula ia, beti Raja i ntevtut dida salasilan ra nma?"

¹¹ Yesus nfalak ne, "Kena, Elia nma ula ia, boma nasusan afakataka munuk. ¹² Na'uk ufalak verin mia ne, Elia nma roak, na'uk tamata ra wol rka'a ia ma rotu tia ma watan ia. Wean inyai vali verin Ya'a Tamata Yanan Ya'a ini, veka utuan sian rivun ma tamata ra veka rwi-rwa Ya'a." ¹³ Na'ut inyai beti Yesus Ni tamata ra rka'a ne, Yesus nfamalik Yohanes i nbaptis tamata ra. Yohanes wean nabi Elia.

Yesus nala'ing vatuk nait sian tali kasiko'u brana isa

Markus 9:14-29; Lukas 9:37-43

¹⁴ Yesus ovu Ni tamata itelu yai rsuta tali vuar yai ma rtuan tamata rivun. Tali tamata rivun avyai, na brana isa nma ma nsangatur na'a Yesus wahan ralan a ma nfalak ne, ¹⁵ "Duila'a, fara fwaturu Mu silobang a verin yanak brana. Ia ni suhut manut ma notu ma wean i nfoar, ba nawar ma dawan ia, ovu ba'i nleka na'a yafralan ovu vali na'a wear. ¹⁶ Ya'a ovun roak ia uma verin Mu tamata ovi rorang Oa, na'uk wol rot-nala ma lolin ia."

¹⁷ Yesus ntabu ira ma nfalak ne, "Wean inba mia? Wol bira inorang lahir ovu wol myorang afa ovi kena ra. Amar ifira vali ma udoku ovu mia ma utahang nal ralang ovu mia, tamata ovi wol bira inorang a? Myovun kasiko'u yai mya

ini!" ¹⁸ Ba Yesus nfareta nait sian i nleal kasiko'u yai ma nti talik ia. Nait sian yai nti talik lahir ia, ma lolin ewal ia.

¹⁹ Afa yai nlia roak, beti Yesus oву Ni tamata ovi rorang Ia rban-talik wan yai ma aksa ira watan, ma rorat Ia ne, "Afakinimi ami wol amaling nala nait sian yai?"

²⁰ Yesus nfalak verin ira ne, "Wol myot-nala, tevek bira inorang a kako'u da'in. Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ba wean i bira inorang a veran sesawi ni vatul watan, na bisma fyalak ma vuar yai nti wan liak, na vuar yai veka nti lahir, ba bis myot-nala afaka watan. [²¹ Na'uk linga'an isa watan ma mila'ing vatuk nala nait sian i felan wean inyai. Musti miflurut verin Ubu oву mtyolat.]"*

Yesus nfamalik ewal Ni matmatan a

Markus 9:30-32; Lukas 9:43-45

²² Amar isa, na Yesus oву Ni tamata ovi rorang Ia rasdovu ira na'a Galilea, ma nfalak verin ira ne, "Tamata ra veka rala Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, verin tamata ra, ²³ ma rfedan Ya'a, na'uk amar itelu nelak, na Ubu veka nfava'at ewal Ya'a." Rarenar afa i Yesus nfalak yai, na ralarira ra lalau urun.

Yesus nbahir kulu verin Yahudi rira rahan dawan falurut

²⁴ Yesus oву Ni tamata ovi rorang Ia raran ahu Kapernaum. Amar isa, na tamata ovi ba'i rera babahir kulu verin Yahudi rira Rahan Dawan Falurut, ti ma rtuan Petrus ma rorat ia ne,

* 17:21 17:21 Naskah mnanat boku wol rira ayat ini.

“Mu guru nbahir kulu verin dida Rahan Dawan Falurut, te wahal?”†

²⁵ Petrus nfalak ne, “Ia nbahir kulu yai!” Nata nti rahan i Yesus nleal a mane norat afa yai tali Ia. Wol norat Yesus obin, na Yesus norat lan roak ia ne, “Simon, munovak aka na'a afa ini: raja ovi rna'a lanit ivavan rfareta tamata aba ma rbahir kulu? Rera tali rira tamata ra, te tali tamata dakan ra?”

²⁶ Petrus nfalak ne, “Tali tamata dakan ra.”

Yesus nfalak ne, “Ba wean inyai, na raja rira tamata ra deka rbahir kulu. ²⁷ Na'uk totu ma ralarira deka sian ita, ba mtaha mu snar a ma ti mdava ian na'a danau. Mngal ian i bwing lan a, vavan a, na veka mrea kubang isa.‡ Kubang yai naran ma tbahir kulu, ba mala ma bwahir kulu verin itrua.”

18

Tamata iki ni dawan nlia munuk na'a Ubu Ni Fareta?

Markus 9:33-37; Lukas 9:46-48

¹ Na'ut inyai, na Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rma ma rtuan Ia, ma rorat ne, “Na'a Ubu Ni Fareta, na iki ni dawan a nlia munuk?”

² Yesus nera kasiko'u isa ma ndiri waharira ralan ra, ³ ma nfalak verin ira ne, “Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Wean i wol myahil

† **17:24** 17:24 Lokat varat, na brana Yahudi ovi rira tuvu varat vutrua nrata musti rbahir kulu verin Yahudi rira Rahan Dawan Falurut. Babahir kulu ini veran rira kadi na'a amar irua.

‡ **17:27** 17:27 Kubang perak isa na'a vai Yunani naran stater, fyawan veran rira kubang perak ko'u naran dirham, ifa'at. Stater isa naran ma tamata irua rbahir kulu verin Yahudi rira Rahan Dawan Falurut.

ma mtyalik tali bira salasilan ra, ovu fyakabava tenabira ra wean kasiko'u ini, na mia veka wol ti mnya'a Ubu Ni Fareta a. ⁴ Tamata iki watan nfakabava tenan a wean kasiko'u ini, na ia veka dawan lia munuk tamata ovi rna'a Ubu Ni Fareta a. ⁵ Tamata iki watan nalang kasiko'u ra wean kasiko'u ini tevek narang a, na ia nalang roak Ya'a. ⁶ Na'uk tamata iki watan notu ma kasiko'u i norang Ya'a nleka ma notu salasilan, na Ubu veka nukun ia. Ni lolin a, rkeak watu dawan isa na'a relan a, ma rfanebar ia na'a tahat ralan."

*Afa ovi rweang tamata ra ma rotu salasilan
Markus 9:42-48; Lukas 17:1-2*

⁷ "Ya'i yo! Veka sian urun i lahir, tevek afa ovi rna'a lanit ivavan ini veka rotu ma tamata ra rira salasilan. Ita tka'a roak ne, afa sian avyai rotu ma tamata ra rira salasilan rna'a watan, na'uk sian urun verin tamata ovi rotu ma tamata liak ra rotu salasilan. ⁸ Ba wean i limabira te eabira ra rotu ma myotu salasilan, na myetal vatuk watan ira. Ni lolin a, limabira lahir te eabira lahir watan, na'uk bira vava'at kakiwal ovu Ubu. Sian urun i lahir wean limabira ovu eabira ratnemu, na'uk rvatuk mia ma mnya'a yafwan kakiwal. ⁹ Wean i matabira lahir notu ma myotu salasilan, na mkyivul vatuk watan ia. Ni lolin a, matabira lahir watan, na'uk bira vava'at kakiwal ovu Ubu. Sian urun ia lahir ma matabira irua, na'uk rvatuk mia ma mnya'a yafwan kakiwal."

*Yesus nfamalik vaivatul kamkuma na'a domba
i wol nleal a
Lukas 15:3-7*

10 “Msyi'ik wabira ma lolin, boma deka minovak ne, kasiko'u ovi wearira kasiko'u ini wol fyawarira. Mingnanang, tevek ufalak verin mia ne, Ubu Ni sansinir ra tali lanit ratan rsi'ik ma lolin kasiko'u avyai, ovu rdiri lalawatan Yamang i na'a lanit ratan wahan ralan a. [11 Tevek Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, uma lanit ivavan ini ma udava tamata ovi rfaroa ira tali Ubu, ma usikat ira tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal.]* 12 Mia minovak aka na'a vaivatul kamkuma ini? Tamata isa ni domba ratut isa, na'uk isa nban-sala ma wol nleal roak. Domba duan yai veka nti talik ni domba vutsi rahin isi yai ma rna'a vuar ni dadudur watan, ma ti ndava domba i nban-sala yai. 13 Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ti ma ndav-nala roak ia, na inan urun i lahir, nlia tali domba vutsi rahin isi ovi wol rban-sala. 14 Ba Yamadida i na'a lanit ratan wean vali inyai. Ia wol inan ma kasiko'u isa vali tali kasiko'u avyai rban-sala ma veka wol rleal.”

Wean inba ma tfakena terad a valid ovi rorang Yesus, na'uk rotu salasilan verin ita

15 “Wean i teram-valim tamata inorang isa notu salasilan verin oa, na muti ma fwalyawang verin ia na'a ni sala, na'uk mirua watan ma deka tamata liak rka'a. Wean i nrenar mu snurak a, na nfaturu roak ne, mirua ralabira lolin ewal roak. 16 Na'uk wean i wol nrenar oa, na movun tamata isa te irua ewal ma msurak ewal ia, ma rarenar afa ovi fwalak ra. Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, ‘Wean i mane rmangadu tamata, na tamata irua te itelu musti rna'a inyai vali ma

* 18:11 18:11 Naskah mnanat buku wol rira ayat ini.

rarenar afa ovi rfalak ra.'† ¹⁷ Wean i nafena ma nrenar obin, na fwamalik ni sala yai verin sidovung tamata ovi rorang Ya'a. Wean i nafena vali ma nrenar ira, na deka myotu kida ovu ia, wean tamata ovi ba'i rera babahir kulu ra te tamata liak ovi wol rka'a Ubu.

¹⁸ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Afa ovi fwalak teri na'a lanit ivavan ini, Ubu veka nfalak teri vali na'a lanit ratan. Wean i mtorung afaka watan na'a lanit ivavan ini, na Ubu veka ntorung vali na'a lanit ratan. ¹⁹ Ufalak ewal verin mia ne, wean i tamata irua tali mia na'a lanit ivavan ini mian vai isa ma myera afaka watan tali Yamang a na'a lanit ratan, na Ia veka nvalat bira falurut a. ²⁰ Tevek na'a inba watan, wean i tamata inorang irua te itelu rasdovu ira, na Ya'a una'a vali inyai.”

Vaivatul kamkuma na'a tamata sansinir i nafena ma nabun tamata

²¹ Petrus nma ma nfalak verin Yesus ne, “Duila'a, veka abun nala fafira salasilan ovi terang a valing isa notu verin ya'a? Abun nala fafitu?”

²² Yesus nfalak verin ia ne, “Wol fafitu watan. Oa musti mabun salasilan ovi tamata ra rotu verin oa, ti naran favutfitu, fafitu. ²³ Ufamalik afa yai tevek Ubu Ni Fareta a wean raja isa i mane nsi'ik ne, ni tamata ovi rkarya verin ia rira utan ifira verin ia. ²⁴ Ti ma nrekan utan avyai, na rovun vali ni tamata isa nma verin ia. Tamata yai ni utan dawan urun i lahir, talenta rivun vutu

† 18:16 18:16 Ulangan 19:15

a.‡ 25 Tamata yai wol nbahir nala ni utan yai, ba raja yai nfareta ni tamata ra ma rfedi ia ovu awan a yanan ra ovu vali ni metan ra munuk ma nbahir ni utan yai. 26 Ba tamata yai nsuta ma nsangatur verin ia ma nfalak ne, 'Baba, fara mnaban kedan veki, ma ki ubahir munuk ning utan a.'

27 Nata raja yai nfaturu ni silobang verin ia, ma nfatalik ia ovu na'i vatuk tamata yai ni utan.

28 Na'uk ti ma nban-talik raja yai, na ntuan tamata isa i nkarya vali verin raja yai. Tamata yai nutang roak ni kubang a, na'uk ko'u watan, dinar ratut isa. Ia ntaha ngurus tamata yai relan a, beti nfalak ne, 'Bwahir kikyai mu utan verin ya'a!'[§]

29 Ba tamata yai nsangatur verin ia ma nfalak ne, 'Baba, fara mnaban kedan a, ma ki ubahir munuk ning utan.'

30 Na'uk nafena ma na'i vatuk tamata yai ni utan, ba nala ia ma ti ra'abu'i ia, ti naran i nbahir munuk ni utan a.

31 Ti ma tamata liak ovi rkarya verin raja yai rsi'ik afa i tamata yai notu, na ralarira lalau urun. Ba ti rfamalik afa yai verin raja. 32 Nata raja yai nsinir ma ti rera tamata yai ma nfalak ne, 'Oa muktufan urun! A'i vatuk munuk roak mu utan a, tevek mera lablobang verin ya'a.

33 Notu afakinimi wol mlobang tamata i nkarya ovu oa, wean i ulobang roak oa yai?'

‡ 18:24 18:24 Kubang talenta isa watan wean tamata isa ni kadi na'a varat vutu rahin ilima. § 18:28 18:28 Vai Yunani nfalak ne, tamata ini ner-teri kubang dinar ratut isa. Dinar isa watan veran tamata isa ni kadi na'a amar isa.

³⁴ Raja nangrova urun, ba nfalak ma rtaha ia ti verin tamata ovi ba'i rwi-rwa tamata ra, ti naran i nbahir munuk ni utan a.

³⁵ Ba Yamang a na'a lanit ratan veka notu vali wean inyai verin lokat tamata, wean i wol ralabira urun ma myabun salasilan ovi terabir-valibira ra rotu verin mia.”

19

Yesus nsurak tamata ovi awarira roak ma deka rsitalik

Markus 10:1-12

¹ Yesus nair munuk na'a afa avyai, na ntali propinsi Galilea nti propinsi Yudea ma nana'a oar Yordan ni lahir a. ² Na'a inyai na, tamata rivun rma ma rorang Ia, ovu notu ma ovi rira suhut ra lolin ewal ira.

³ Tamata Farisi boku rma ma rlabir teman Yesus. Ira rorat Ia ne, “Na'a dida inukun ra, na brana ra bisma rtalik tia ma watan awarira te wahal?”

⁴ Yesus nfalak ne, “Mia wol byas Ubu Ni vaivatul ra? Tali na'ut i Ubu notu lanit ivavan a, na Ia notu roak brana ovu vata.* ⁵ Ubu Ni vaivatul a nfalak ne, ‘Wean inyai, bi brana veka nsuta talik renan ovu yaman a, ma irua awan a rleal isa. Vata irua brana ralarira isa ma ikisa watan ira.’† ⁶ Ba irua ikisa watan roak. Wean inyai, bi Ubu notu roak ma irua rleal isa, ba tamata ra wol bis rotu ma rsitalik.”

⁷ Tamata Farisi avyai rorat Yesus ne, “Ba wean inyai, na afakinimi Musa nfalak ma wean i brana

* 19:4 19:4 Kejadian 1:27 † 19:5 19:5 Kejadian 2:24

isa mane ntalik awan a, na nasusan ni surat sitalik ma nfasuka ia?”

⁸ Yesus nfallak verin ira ne, “Musa ntorung ma mtyalik awabira ra, tevek ralabira ra rangrebat da'in. Tali lalan ana, Ubu wol ntorung ma msyitalik. ⁹ Ufallak verin mia ne, brana iki watan ntalik awan a ma nsifa ewal ovu vata liak, na ia nafliðan‡ roak. Na'uk wean i awan a ntuba ovu brana liak, beti bisma ntalik awan a.”

¹⁰ Nata Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rfallak ne, “Ba wean i brana mane nsifa ovu ntuan angangal wean inyai, na ni lolin a deka nsifa lahir.”

¹¹ Yesus nfallak verin ira ne, “Tamata boku watan rtahang nala afa i fyalak yai. Na'uk Ubu nala ngrebat verin tamata boku ma rtorung ma wol rsifa. ¹² Tamata boku wol rsifa, tevek tali amar i rarali ira, na ira wearira watan inyai. § Tamata boku wol rsifa, tevek tamata ra rotu ma ira wearira inyai. Boku vali tali watan ira ma rfili ma wol rsifa, tevek ranovak ma rkarya verin Ubu na'a Ni Fareta a. Iki nfan-aran Ning vaivatul ra, na ni lolin a not-orang.”

Yesus naflahar kasiko'u ra

Markus 10:13-16; Lukas 18:15-17

¹³ Tamata ra rovun yanarira ra rma verin Yesus, ma nfadoku liman a na'a ira ovu naflurut verin ira, na'uk Ni tamata ovi rorang Ia rangrova tamata avyai. ¹⁴ Yesus nfallak verin ira ne,

‡ **19:9** 19:9 Vaivatul nafliðan, ihin a ne, tamata i nsifa roak, na'uk ntuba ovu tamata i wol awan verin ia. § **19:12** 19:12 Ayat ini ihin a ne, brana boku tali amar i rarali ira, na wean i rfahil roak ira. Brana boku vali, wol bisma rsifa, tevek rfahil roak ira.

“Msyi'ik watan ma kasiko'u avyai rma ma rtuan Ya'a. Deka myotu teri ira, tevek tamata ovi wearira avyai, ira veka warira vali ovu Ubu na'a Ni Fareta a.”

¹⁵ Nata Yesus nfadoku liman a na'a kasiko'u avyai ma naflahar ira, beti nban-talik wan yai.

*Wean inba ma dida vava'at kakiwal
Markus 10:17-27; Lukas 18:18-27*

¹⁶ Amar isa, na brana isa nma ma norat Yesus ne, “Tuan Guru, ya'a musti otu afa lolin aka, boma ning vava'at kakiwal?”

¹⁷ Yesus nfalak verin ia ne, “Afakinimi morat Ya'a na'a afa i lolin a? Ubu a'uk sa'i lolin ia. Wean i inam ma mu vava'at kakiwal, na mot-orang Ubu Ni inukun ra.”

¹⁸ Ba brana yai norat ewal ne, “Inukun inba?”

Yesus nfalak verin ia ne, “Deka msifedan, wean i msifa roak, na deka mtuba ovu tamata i wol awam verin ia, deka bwori, ovu vali deka mdiri fareta waharira ralan ra ma msiklabir na'a afa ovi fwalak ra na'a tamata liak. ¹⁹ Malang renam ovu yamam a, ovu vali mlobang tamata ra munuk, wean watan i mlobang tenam a.”*

²⁰ Varverun yai nfalak ne, “Baba, ya'a ot-orang munuk roak afa avyai, ba afaka wahal obin?”

²¹ Yesus nfalak verin ia ne, “Wean i inam ma mu vava'at a nmalola, na muti ma fwedi munuk mu metan ra, ma mtanang kubang avyai verin tamata kasian ra. Motu wean inyai, na veka mu metan na'a lanit ratan, beti mwa ma morang Ya'a.”

* **19:19** 19:19 Ulangan 5:16

²² Ti ma nrenar afa i Yesus nfalak yai, na newal ia ovu ralan lalau, tevek ni metan a rivun.

²³ Nata Yesus nfalak verin Ni tamata ra ne, “Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Susa buas ma tamata ovi rka'i ra rtorung ma Ubu nfareta ira wean lahir raja! ²⁴ Ufalak fasa ewal ne, susa dalang ma unta nuruk nala nti dirin ni bilahin a, na'uk susa lia inyai vali verin tamata ka'i ra rtorung ma Ubu nfareta ira wean lahir raja!”

²⁵ Ti ma Ni tamata ra rarenar afa ovi nfalak ra, na rtalkaka lahir ma rfalak ne, “Ba wean inyai, na iki veka ni yava'at kakiwal?”

²⁶ Yesus nsi'ik ira ma nfalak ne, “Tamata ra wol rot-nala lahir afa yai, na'uk Ubu bis not-nala munuk akataka.”

²⁷ Ba Petrus nfalak ne, “Ami amban-talik roak mami afakataka munuk ma amorang Oa, ba ami veka enamami aka?”

²⁸ Yesus nfalak verin ira ne, “Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ti naran amar i Ubu veka notu ma akataka ngorva'an munuk, na Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini veka udoku wang i nfitik nyadat a ma ufareta. Na'ut inyai, na mia tamata ovi myorang roak Ya'a, lokat mia veka mdyoku vali na'a wan vutu rahin irua ma fyareta. Na'a wan avyai vali, na mia veka fyaleka inukun verin Israel ni arun dawan vutu rahin irua.† ²⁹ Tamata iki watan nban-talik a'an a warin ra, renan ovu yaman a, yanan ra ovu uran ra, ni rahan teta te ni va'i ra, tevek norang Ya'a, na tamata yai enan a veka ntafal ma faratratut, ovu vali veka ni

† **19:28** 19:28 Yesus Ni tamata vutu rahin irua yai veka rdoku vali na'a wan vutu rahin irua, ihin a ne, rdoku takhta vutu rahin irua.

vava'at kakiwal. ³⁰ Na'uk tamata rivun ovi fiang ini dawan ira ma rban-ulu verin tamata ra, ira veka rban-muri watan. Tamata ovi ko'u watan ira fiang ini ma rban-muri, ira veka dawan ira ma rban-ulu verin tamata ra.”

20

Vaivatul kamkuma na'a tamata ovi rkarya na'a va'i anggur

¹ Yesus nfalak ne, “Na'ut i Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja, na Ni Fareta yai wean vaivatul kamkuma ini: Va'i duan isa nbatar varverak sumatan, ma ti ndava tamata ma rkarya na'a ni va'i anggur a. ² Va'i duan yai na'an vai isa ovu tamata ovi ndav-nala roak ira ma nbahir kubang dinar isa na'a amar isa, tevek fyawan i wean ini ba'i rala na'a amar isa. Ba nsinir ira ma ti rkarya na'a ni va'i anggur.

³ Ka'a bi jam sembilan varverak, na ia nti wan i rfedirfaha afa na'a ma nsi'ik tamata liak boku vali. Tamata avyai wol rira karya, ma rdiri watan. ⁴ Ba nfalak verin ira ne, ‘Miti ma mkyarya na'a ning va'i anggur a, ki ubahir bira kadi ra ma inovan ovu bira karya.’ Ba rti ni va'i a. ⁵ Lera ndirlola roak, na nti ewal ma ndava tamata. Jam tiga lerasian sian, na notu vali wean inyai. ⁶ Ti ma jam lima lera sian roak, na nti ewal inyai ma ntuan tamata ovi rdiri watan. Ia nfalak verin ira ne, ‘Notu afakinimi mdyiri watan ma wol mkyarya na'a amar lolan ini?’

⁷ Ira rfalak verin ia ne, ‘Wol tamata rera ami ma amkarya.’ Ba nfalak verin ira ne, ‘Miti ma mkyarya na'a ning va'i anggur a.’

⁸ Lervava roak, na va'i duan yai nfallak verin ni tamata i nfili ma nfareta ovi rkarya ra ne, 'Mera tamata rkarya ra ma bwahir rira kadi ra. Bwahir lan verin tamata ovi rban-muri ra, beti ovi ula ira.'

⁹ Ba tamata ovi rkarya tali jam lima lersian yai rma, ma nbahir rira kadi ra na'a amar isa. Lokat ira rira kadi kubang dinar isa. ¹⁰ Nata tamata ovi rkarya tali varverak yai rma. Ia nbahir ira kubang dinar isa vali. Tamata avyai ranovak ne, rira kadi veka nlia dinar isa, na'uk rira kadi ra wean watan ovi rban-muri ra. ¹¹ Ba rala rira kadi ra, na rafngamu'ur watan verin va'i duan yai. ¹² Ira rfallak ne, 'Tamata ovi rban-muri lalean rkarya jam isa watan, na'uk bwahir ma wean watan ami! Velik ne ami amkarya amar lolan lahir, ma lera ntunu ami!'

¹³ Va'i duan yai nfallak verin tamata isa tali rir tinemun ne, 'Kida, ya'a wol ulabir oa. Ita ta'an vai isa roak ma ubahir oa, kubang dinar isa na'a amar isa. ¹⁴ Ya'a mane ubahir tamata ovi rban-muri lalean rira kadi ra ma wean watan mu kadi a. Ba mala mu kadi a ma mewal oa. ¹⁵ Tali watan ralang a ma otu wean inyai, tevek ya'a ning kubang avyai. Oa betane ralam sian ya'a, tevek ralang lolin ma ala verin ira wean i ala verin oa.' "

¹⁶ Nata Yesus nfalyawang vaivatul kamkuma yai ihin a verin Ni tamata ra ne, "Wean vali inyai verin tamata ovi fiang ini rban-muri, ira veka rban-ulu. Tamata ovi fiang ini rban-ulu, ira veka

rban-muri watan.”*

*Yesus nangrihi nala fatelu roak na'a Ni mat-
matan a*

Markus 10:32-34; Lukas 18:31-34

¹⁷ Na'ut i Yesus nti Yerusalem, ma na'a linga'an ralan obin, na nera Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia yai, ma rti nelan kedan a ma nfalak verin ira ne, ¹⁸ “Fiang ini mane tati Yerusalem, na tamata ra veka rala Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, verin dawan mela falurut ra ovu dawan ovi rair Musa ni inukun ra. Ira veka rukun Ya'a ma umata. ¹⁹ Ira veka rala Ya'a verin tamata ovi wol Yahudi ra. Tamata avyai veka rlabir waweang Ya'a ovu rira vaivatul ra, rasveva Ya'a, beti rbaku Ya'a na'a aa walwalur. Na'uk ti ma amar itelu nelak, na Ubu veka nfava'at ewal Ya'a.”

*Tfakabava tenadida ra ma tlobang vali tamata
liak ra*

Markus 10:35-45

²⁰ Nata Zebedeus awan a ovu yanan ra, rma ma rtuan Yesus.† Zebedeus awan a nsoak ma nsangatur verin Yesus, mane nera afa tali Ia. ²¹ Ba Yesus norat ia ne, “Inam ma otu afaka verin oa?” Vata yai nfalak verin Yesus ne, “Era ma mtorung ne, veka mala yanak ra ma isa ndoku Mu lihir mela ovu isa ndoku vali Mu lihir balit a, ma mimunuk fyareta tamata ra na'a Mu Fareta a.”

* **20:16** 20:16 Vaivatul kamkuma ini ihin a ne, tamata ovi rorang lan Ubu, ovu tamata ovi beti rorang Ubu, irmunuk veka rira vava'at kakiwal, tevek Ubu Ni rala lolin a. † **20:20** 20:20 Zebedeus yanan ra nararira Yakobus ovu Yohanes.

²² Na'uk Yesus nyalak verin ia ne, “Mia wol mkya'a afa i myera tali Ya'a. Mtyahang nala ma rotu sian mia wean i veka rotu sian Ya'a?”

Ira ryalak ne, “O'u. Amtahang nala watan.”

²³ Ba Yesus nyalak verin ira ne, “Fyalak kena urun, tevek ira veka rotu sian mia wean i veka rotu sian Ya'a. Na'uk Ya'a wol bisma ufadoku ne, iki ndoku Ning lihir mela ovu balit a. Ning lihir mela ovu Ning lihir balit a. Yamang a'uk sa'i nfadoku ne, tamata aba veka rdoku ovu Ya'a.”

²⁴ Nata Yesus Ni tamata vutu rarenar afa ovi rira kida irua yai ryalak ra, ba rangrova ira.

²⁵ Ba Yesus nera ira munuk ma nyalak ne, “Mia mkya'a roak ne, tamata fareta ra ovu tamata dawan ovi wol Yahudi ira rfareta rira tamata ra ovu limarira tma'an ma rta'i ira. ²⁶ Na'uk mia deka weabira tamata avyai. Tamata iki inan ma ni dawan nlia tamata ra, na ia musti neluk tamata sansinir verin mia. ²⁷ Iki inan ma nlia munuk mia, na ia musti neluk tamata sansinir verin mia. ²⁸ Wean vali inyai verin Ya'a, Tamata Yanan Ya'a. Ya'a wol uma ma usinir tamata ra ma rlobang Ya'a. Na'uk uma ma ulobang tamata ra ovu umata al ukvanak tamata rivun tali rira salasilan ra.”

*Yesus notu ma tamata kibu irua rsirea ewal
Markus 10:46-52; Lukas 18:35-43*

²⁹ Na'ut i Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rban-talik kota Yerikho, na tamata rivun rorang vali ira. ³⁰ Na'a linga'an nelan, na tamata kibu irua rdoku. Ira rarenar ne, Yesus nahu inyai, ba rafwak ne, “Yesus, Oa ubum a nusim Raja Daud, ba fara fwaturu Mu silobang verin ami!”

³¹ Tamata rivun rtabu ira ma deka vairira. Na'uk rtafal ma rafwak ila'a ne, "Oa ubum-nusim Raja Daud, ba fara fwaturu Mu silobang verin ami!"

³² Nata Yesus ndir-teri ma nera tamata kibu irua yai ma norat ira ne, "Inabira ma otu aka verin mia?"

³³ Ira rfalak ne, "Duila'a, fara ne mlobang ami ma motu ma amsirea ewal!"

³⁴ Yesus nfaturu Ni silobang verin ira, ba nkena matarira ra, na rsirea lahir. Ba rdiri ma rorang Yesus.

21

Tamata ovi rna'a Yerusalem rsa'a Yesus ovu ralarira ra lolin urun

Markus 11:1-11; Lukas 19:28-40; Yohanes 12:12-19

¹ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia ti rfaseri Yerusalem, ma raran roak ahu Betfage i nana'a vuar Zaitun. Ba Yesus nsinir tamata irua tali Ni tamata ovi rorang Ia ma rti ula ira. ² Ia nfalak verin ira ne, "Miti ahu i na'a ulu eri. Na'a ineri, na mia veka mtyuan lahir keledai vata i rkeak siebang watan ia ovu yanan a. Mryuvat ni kakeak a ma fyabana ira mya verin Ya'a. ³ Wean i tamata isa ntabu mia, na fyalak verin ia ne, 'Duila'a nperlu keledai yai,' na npake munuk, beti rtaha lahir rma."

⁴ Rotu wean inyai, boma nfakena lahir vaivatul ovi nabi isa ntulis roak a. Ia ntulis ne,

5 “Fyalak verin tamata ovi rna'a Sion ne,*

‘Msiy'ik kikyai, bira raja nma.

Ia nfakabava tenan a,

ma rata ndoku watan keledai isa i wol ka'i
dawan ia obin.’ ”

6 Ba Yesus Ni tamata irua yai rti ma rot-orang
afa ovi nfalak ra. 7 Tamata irua yai rovun keledai
vata yai ovu yanan a rti verin Yesus, ma rala rira
ravit blawat ra ma al raraang tetarira ratan ra,
beti Yesus rata ndoku keledai ko'u yai.

8 Tamata rivun ovi rna'a inyai rvelar rira ravit
a blawat ra na'a linga'an ralan. Boku retal
aa sanan tutul ra ma relir na'a linga'an ralan.†

9 Tamata rivun rban-orang Yesus, boku rbana
ula ira ovu boku vali rban-muri, ovu rafwak ne,
“Mya ma traning Raja Daud ubun a nusin a! Ubu
naflahar Ia i nma ovu Duila'a naran a. Ubu
nana'a wan i karatat lia munuk a, ba traning
Ia!”‡

10 Na'ut i Yesus ti naran Yerusalem, na tamata
ovi rna'a kota ralan yai vairira dawan. Ira rorat
ne, “Ini tamata iki?”

11 Ba tamata rivun ovi rban-orang Yesus yai
rfalak ne, “Ini Yesus i nabi Ia, ntali ahu Nazaret
na'a propinsi Galilea.”

*Yesus nala'ing vatuk tamata ovi rfedi-rfaha afa
na'a tamata Yahudi rira Rahan Dawan Falurut i*

* 21:5 21:5 Na'a vai Yunani, na anak puteri Sion ihin a ne,
tamata ovi rna'a Sion. Tamata ra rfanara kota Yerusalem ne, kota
Sion. Bwas vali na'a Zakharia 9:9 † 21:8 21:8 Tamata Yahudi
rotu wean inyai ma al nfaturu ne, ralang urun Yesus. ‡ 21:9
21:9 Mazmur 118:25-26

na'a Yerusalem ni lean a

Markus 11:15-19; Lukas 19:45-48; Yohanes 2:13-22

¹² Nata Yesus nati Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean a, ma nala'ing vatuk tamata ovi rfedi-rfaha afa na'a inyai. Ia nir-nar tamata ovi rsikati kubang rira meja ra, ovu vali dakdokwan ovi tamata ra rdoku ma ala rfedi modarlaka. §

¹³ Ia nfalak verin tamata avyai ne, "Surat Ralan nfalak wean ini, 'Ning rahan a neluk rahan falurut ma tamata raflurut na'a, na'uk mia myotu ma neluk wan ma tamata barborin ra rna'a.' " *

¹⁴ Ba tamata ovi rkibu ra ovu tamata ovi ratlukut ra, rma rtuan Yesus na'a Rahan Dawan Falurut a, ma notu ma lolin ewal ira. ¹⁵ Na'uk Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu dawan ovi rair Musa ni inukun ra rangrova. Ira rangrova, tevek rsi'ik mujizat ovi Yesus notu ra, ovu vali kasiko'u ra rafwak na'a Rahan Dawan Falurut ni lean a ne, "Mya ma traning Yesus, Raja Daud ubun-nusin a!" Ba ralarira sian urun.

¹⁶ Nata rfalak verin Yesus ne, "Oa mrenar afa ovi kasiko'u ra rfalak te wahal?"

Yesus nfalak ne, "O'u, Ya'a urenar roak, na'uk wean inba ovu mia? Mia wol byas obin na'a Surat Ralan ne, tali kasiko'u ra ovu kasiko'u yanat ovi rsusu obin, na veka rfadawang Ia?"

§ 21:12 21:12 Tamata ra rtali nuhu liak, ovu rtali Yahudi warira ra rma Yahudi rira Rahan Dawan Falurut na'a Yerusalem. Rahan Dawan Falurut ni kubang khusus na'a ma tamata ra rpake na'a inyai watan. Tamata ra musti rtaha kubang yai ma al rfaha afwatan, ma rala verin Yahudi rira mela falurut ra ma rasnuri. Ira rbahir kulu vali verin Rahan Dawan Falurut. * 21:13 21:13 Yesaya 56:7; Yeremia 7:11

17 Nata Yesus nban-talik ira na'a kota Yerusalem ma nti ahu Betania, ma Ni ovan na'a inyai.

Yesus near nfasoba aa isa naran ara, ovu nair tamata ra na'a rira inorang verin Ubu

Markus 11:12-14,20-24

18 Ni ilyan varverak a, na Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rewai ira rti kota Yerusalem, na Yesus nfarnuang Ni balafar roak. 19 Yesus nsi'ik na'a linga'an nelan, na nrea aa ara isa. Ba nbana nti inyai, na'uk wol nrea vuan isa vali, tevek aa ara yai roan lalawatan. Ba Yesus nfalak verin aa ara yai ne, "Tali amar ini, na wol vuam roak nata ti mungaran watan." Brian munuk, na aa ara yai nangaran lahir.

20 Yesus Ni tamata ra rsi'ik afa yai, na rtalkaka. Ba rorat Ia ne, "Afakinimi brian munuk, na aa ara yai nangaran lahir i?"

21 Yesus nfalak ne, "Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Wean i myorang Ya'a ovu ralabira wol raruan, na mia bisma myot-nala vali afa i otu verin aa ara yai. Wol wean inyai watan, na'uk bisma fyalak verin vuar isa ne, 'Mlaun talik wam a kikyai, ma roal mtuba tahat ralan', na veka wean urun inyai. 22 Myorang urun Ubu ma miflurut verin Ia, ma myera afaka watan tali Ia, na veka nala verin mia."

Dawan Yahudi ra rorat Yesus ne Ni ngrebat ntali inba

Markus 11:27-33; Lukas 20:1-8

23 Nata Yesus nati nsiair na'a Rahan Dawan Falurut ralan a. Na'ut i nsiair, na Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu rira dawan ra rma

ma rtuan Ia na'a inyai, ba rorat Ia ne, “Oa mu ngrebat aka ma al motu afa ovi? Iki nala ngrebat yai verin Oa?”

²⁴ Yesus nfallak verin ira ne, “Ya'a mane orat mia na'a afa isa, ba byalat Ya'a veki, beti ufalak vali verin mia ne iki nala ngrebat ini verin Ya'a ma otu afa ovi. ²⁵ Yohanes nbaptis tamata ra ovu ngrebat tali iki? Ngrebat tali lanit ratan, te tali tamata?”

Ira rsifalak afa verin ira ne, “Wean i tfalak ne, ‘Yohanes ni ngrebat ntali lanit ratan,’ na Ia veka nfallak verin ita ne, ‘Notu afakinimi wol myorang ia?’ ²⁶ Na'uk wean i tfalak ne, ‘Ngrebat tali tamata,’ na tbohar tamata rivun veka rotu sian ita, tevek ranovak ne, Yohanes yai nabi ia.” ²⁷ Ba rfallak verin Yesus ne, “Ami wol amka'a.”

Yesus nfallak vali verin ira ne, “Ba wean inyai, na Ya'a veka wol ufalak vali verin mia ne, ala ngrebat tali iki ma otu afa avyai.”

Yesus nfamalik vaivatul kamkuma na'a brana isa ovu yanan a brana irua

²⁸ “Mia minovak aka na'a vaivatul kamkuma ini? Tamata isa yanan a brana irua. Amar isa, na ia nti ma nfallak verin yanan iya'an a ne, ‘Baba, amar ini muti ma mkarya na'a va'i anggur.’ ²⁹ Yanan iya'an yai nfallak ne, ‘Bapa, ya'a ufena uti.’ Na'uk nfikir ewal, ba nti nkarya na'a va'i anggur yai. ³⁰ Tamata yai nti ma nfallak vali verin yanan iwarin a ne, ‘Baba, amar ini muti ma mkarya na'a va'i anggur.’

Yanan iwarin yai nfallak ne, ‘O'u ta bapa.’ Na'uk ia wol nti ma nkarya. ³¹ Ba tali yanan a

brana irua yai, na iki not-orang afa i yaman a nfalak a?"

Ira rfalak ne, "Yanan iya'an."

Ba Yesus nfalak verin dawan Yahudi avyai ne, "Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata ovi ba'i rera babahir kulu, ovu vatlean ra, veka ula ira ma ti rna'a Ubu Ni Fareta, beti mia. ³² Tevek Yohanes nma ma nair mia ma nfaturu banbanan ovi kena ra verin mia, na'uk wol myorang ia. Na'uk tamata ovi ba'i rera babahir kulu ra, ovu vatlean ra, sa'i rorang ia. Mia mryenar ovu msyi'ik ne, ira rahil roak ma rtalik tali rira salasilan ra, na'uk wol myahil ma mtyalik tali bira salasilan ra ma myorang vaivatul ovi Yohanes nfalak a."

Yesus nfalak ne, Yahudi rira dawan ra wearira tamata va'i ovi rangal duarira ra

Markus 12:1-12; Lukas 20:9-19

³³ "Eka mryenar vaivatul kamkuma isa ewal. Tamata isa notu va'i anggur na'a ni lanun a. Ia notu ngean ma nlilit ni va'i a, ovu nkear wan isa ma al raramat anggur vuan ra na'a.† Ia nfadiri sari isa felan a wean farwan ma rata rdoku al rwanar ni va'i a. Notu munuk wean inyai, na nala verin tamata va'i ra, ma rasusan ni va'i yai, ma ki rsiduk anggur boku verin ia. Nata nban-talik ni ahu ma nti wan raroa.‡

† 21:33 21:33 Tamata Yahudi ba'i renu anggur i rotu tali anggur vuan ra. Ira raramat anggur vuan ra ovu earira ra na'a wan i ba'i raramat anggur na'a. ‡ 21:33 21:33 Vaivatul kamkuma ini wean afa ovi nabi Yesaya ntulis na'a Kitab Yesaya 5:1-2. Na'a Yesaya, na va'i anggur yai nfaturu tamata Yahudi, ovu va'i duan a nfaturu Ubu.

³⁴ Ba ti ma naran amar i rfufu anggur vuan ra, na va'i duan nsinir ni tamata sansinir boku ti ma rala ni wahat tali tamata ovi rwanar ni va'i a. ³⁵ Na'uk tamata sansinir avyai rati raran va'i anggur yai, na tamata ovi rwanar va'i yai rtaha lahir ira. Ira rvaval isa, rfedan isa ovu vali rteva isa. ³⁶ Ba va'i duan nsinir ni tamata sansinir liak boku vali ma rti ewal, na'uk ira rivun rahi tamata sansinir ovi rti ula roak ira. Na'uk tamata ovi rwanar va'i yai rotu sian vali ira, wean sansinir ovi rti lan roak a.

³⁷ Ti nata va'i duan a nanovak ne, 'Tamata avyai veka ralang yanan brana a, ba nsinir yanan a ma nati vali.' ³⁸ Na'uk ti ma tamata ovi rwanar va'i yai rarea va'i duan yanan brana yai, na rsifalak afa verin ira ne, 'Tamata ini va'i duan yanan a brana a, ba mya ma tfedan ia, boma tala va'i ini verin ita.'

³⁹ Ba rtaha yanan yai ma ti rvatuk ia na'a va'i yai murin a, beti rfedan ia." ⁴⁰ Yesus norat dawan Yahudi ra ne, "Ba wean i va'i duan a nma, na veka notu afaka verin tamata ovi rwanar ni va'i a?"

⁴¹ Ira rfalak verin Yesus ne, "Ia veka nma ma nfedan tamata ktufan avyai. Ia nala ni va'i a verin tamata liak ma rwanar, boma naran ni amar i rfufu anggur ra, na rala vali ni wahat a verin ia."

⁴² Yesus nfalak verin ira ne, "Mia wol byas obin Ubu Ni vaivatul ovi na'a Surat Ralan? Vaivatul avyai wean ini:§ Vatu i tukan ra rvatuk yai, fyawan lia munuk ma al nfangrebat rahan a. Afa

§ 21:42 21:42 Mazmur 118:22

i Duila'a notu lolin urun, ovu notu ma tamata ra rtalkaka.*

⁴³ Ba ufalak verin mia ne, Ubu veka notu ma wol wabira roak na'a Ni Fareta a, na'uk veka nala tamata ovi rot-orang afa ovi ralan a nfalak ra ma notu ma rna'a Ni Fareta a. [⁴⁴ Tamata iki watan wol norang Ubu, na ia wean tamata i nleka nsuta vatu yai ratan a ma nablewar lahir. Wean i vatu yai nleka ma nta'i tamata isa, na tamata yai veka manminan lahir ia.”]

⁴⁵ Ti ma Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu tamata Farisi ra rarenar vaivatul kamkuma yai, na ira rfan-aran lahir, tevek vaivatul avyai Yesus nala al nta'ing ira. ⁴⁶ Ba ira rdava linga'an mane rtaha Yesus, na'uk rbobar, tevek tamata rivun rorong ne, Yesus yai nabi Ia.

22

Vaivatul kamkuma al nfalyawang ne, Ubu nasweang tamata rivun ma rorong Ia, na'uk etal dawan rafena

Lukas 14:15-24

¹ Yesus nal-ewal vaivatul kamkuma ma nfalak verin ira ne, ² “Ubu Ni Fareta ralan wean raja isa i mane notu snobsifa verin yanan brana a. ³ Ia nsinir ni tamata sansinir ra ma ti rera tamata ovi nasweang roak ira ma rma snobsifa yai, na'uk tamata avyai rafena rma. ⁴ Ia nsinir ni tamata sansinir liak boku vali ma nfalak verin ira ne, 'Fyalak verin tamata ovi usweang roak ira yai ne, tasan munuk roak afamtahan ra, ovu tfedan

* 21:42 21:42 Vatu i rfamalik na'a ayat ini nfaturu Yesus Kristus, Raja i ntevtut dida salasilan ra.

roak afwatan ra, wean sapi brana, ovu sapi yanat ovi rfa'an ma dawan roak ira. Fyalak vali verin ira ne, afa avyai ramtahan munuk roak, ba rma kikyai snobsifa ini.'

⁵ Na'uk tamata ovi rasweang ira yai wol rkamlabir ma rti snobsifa yai. Boku rti rira va'i ra, na boku vali rti ma rasusan rira karya liak ra.

⁶ Boku vali rtaha tamata sansinir ovi raja nsinir ira yai ma rwi-rwa ira, ovu rfedan ira.

⁷ Ti ma raja nrenar afa avyai, na nangrova urun, ba nsinir ni suldadu ra ma ti rfedan munuk tamata ovi rfedan ni sansinir ra, ovu rasnuri rira kota.

⁸ Nata nfalak verin ni tamata sansinir liak boku vali ne, 'Tasusan munuk roak ma totu snobsifa, na'uk tamata ovi tasweang roak ira, wol inovan ma rma snoba ini. ⁹ Ba miti linga'an dawan ra ma misweang tamata iki watan na'a ineri, ma fyalak ma rma snobsifa ini.'

¹⁰ Tamata sansinir avyai rti ma rasdovu munuk tamata ovi rtuan ira na'a linga'an ra, ba ti nata wan i rotu snobsifa na'a yai nngora lahir. Tali tamata ovi rasweang ira yai, na boku rmarkai, na'uk boku vali raktufan. ¹¹ Nata raja yai nti snobsifa ralan ma ntuan ni mangun avyai, na nsi'ik tamata isa ni kadaravit wol inovan ma nma snobsifa yai. ¹² Ba nfalak verin ia ne, 'Kida, notu afakinimi mwa ini, na meluk kadaravit i wol inovan na'a snoba i?' Tamata yai wol vain. ¹³ Raja nfalak verin ni tamata ra ne, 'Mkyeak tamata yai ean ovu liman a ma ti byatuk ia na'a deda fafyat ralan. Na'a inyai, na tamata ra rvakar ovu nifarira ra rsitutu watan ira, tevek

rfarnuang wawa'uk i dawan a.' " 14 Yesus nfamalik munuk roak vaivatul kamkuma yai, beti nfalak ne, "Ubu nera tamata rivun, na'uk nfile ifira watan."

Tamata Farisi ovu Herodes ni tamata ra rorat Yesus ne, kena ma rbahir kulu verin Kaisar te wahal

Markus 12:13-17; Lukas 20:20-26

15 Tamata boku tali sidovung Farisi rti ma rfamalik ne, wean inba ma rangrihi waweang Yesus, ma al rdava mane rfaleka Ia na'a Ni vaivatul ra. 16 Ba rsinir rira tamata boku, ovu boku vali tali ovi rorang Herodes ma ti rorat Yesus ne, "Tuan Guru, ami amka'a ne, afa ovi fwalak ra kena lalawatan, ovu vali Oa msair ovu ni malolan a wean Ubu ralan nfalak a. Oa wol bwobar tamata, tevek wol fwili tamata ovu wol mdava waham ralan. 17 Amera verin Oa ma eka fwalak verin ami ne, dida agama nfalak ne, kena ma tbahir kulu verin Kaisar te wahal?"

18 Yesus nka'a rira siweang ra, ba nfalak verin ira ne, "Hoi, mia ba'i msyiklabir ma fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak. Notu afakinimi mane mlyabir teman Ya'a i? 19 Eka fyaturu kubang i ba'i myala ma al byahir kulu a ma usi'ik." Ba rala kubang dinar isa ma nsi'ik.*

20 Ba norat ira ne, "Tamata iki walun ovu naran a na'a kubang ini?"

21 Ira rfalak ne, "Kaisar walun ovu naran a."

* 22:19 22:19 Rotu kubang dinar tali perak, ovu rpake ma rbahir kulu. Dinar isa fyawan sama ovu tamata biasa ni kadi na'a amar isa.

Yesus nyalak verin ira ne, “Myala verin Kaisar afa ovi ia nia ra, ovu vali myala verin Ubu afa ovi Ubu Nia ra.”

²² Yesus nyalak wean inyai, na rtalkaka lahir, ba rban-talik Ia.

Yahudi rira sidovung isa naran Saduki ni tamata ra rma ma rorat waweang Yesus ne, tamata matmatan ra veka rva'at ewal te wahal Markus 12:18-27; Lukas 20:27-40

²³ Amar yai vali, na tamata boku tali sidovung Saduki rma ma rorat afa tali Yesus. Ira wol rorang ne, tamata matmatan ra veka rva'at ewal, ba rorat Ia ne, ²⁴ “Tuan Guru, Musa nyalak ne, ‘Wean i brana isa nmata ma teran a'uk awan a, na'uk wol yanarira, na brana yai a'an te warin nal-ewal varu yai ma neluk awan, ma fara ia i nmata roak yai veka duan yanan boku.’ ²⁵ Lan ana, brana ifitu iya'an iwarin ira. Iya'an nsifa roak, na'uk wol yanan obin, na nmata. Ia warin nsifa ewal ovu varu yai. ²⁶ Na'uk wol yanar obin, na brana yai nmata. Ba varu yai nsifa ewal ovu warin isa vali. Wean inyai lalawatan, nata ti naran iwarin tutul a. ²⁷ Brana ifitu yai rmata munuk, beti vata yai nmata vali. ²⁸ Ba wean inyai, na ti naran amar i tamata matmatan ra rva'at ewal, na iki veka awan mnga'un vata yai, tevek brana ifitu yai awar munuk roak ia?”

²⁹ Yesus nyalak verin ira ne, “Mia sala ma dawan mia, tevek wol fyan-aran Surat Ralan a, ovu wol mkya'a Ubu Ni ngrebat a! ³⁰ Na'ut i tamata ovi rmata roak rva'at ewal, na ira veka wol rsifa roak, ba rva'at wean Ubu Ni sansinir ra na'a lanit ratan. ³¹ Mia wol byas obin na'a Ubu

Ni vaivatul ovi rfamalik na'a tamata ovi rmata roak, na'uk veka rva'at ewal a? Ubu nfalak verin mia na'a Ni Surat Ralan ne, ³² 'Ya'a ini Ubu i Abraham, Ishak ovu Yakub ba'i raraning a.' Matmatan ra wol raraning Ubu, na'uk tamata ovi rva'at ra sa'i raraning Ia."[†]

³³ Ti ma tamata rivun avyai rarenar afa ovi Yesus nair ra, na rtalkaka lahir.

Tamata Farisi rorat Yesus ne, na'a Musa ni inukun ra, na inbi nlia munuk?

Markus 1:28-34; Lukas 10:25-28

³⁴ Ti ma tamata Farisi rarenar ne, Yesus nangrihi ma tamata Saduki ra wol rvalat nala roak Ia, na Farisi avyai rasdovu ewal ira. ³⁵ Tali rir tinemun, na dawan Yahudi isa i nair Musa ni inukun ra mane nlabir teman Yesus. Ia norat Yesus ne, ³⁶ "Tuan Guru, inukun bi nlia munuk tali Musa ni inukun ra?"

³⁷ Yesus nfalak verin ia ne, " 'Oa musti mlobang‡ Duila'a, mu Ubu i mraning Ia a, ovu ralam urun. Mala munuk mu vava'at verin Ia, ovu mala munuk mu kaka'a al mlobang Ia.'§

³⁸ Inyai inukun i nlia munuk tali inukun ra. Inukun ini ula lalean ia, beti inukun liak ra.

³⁹ Inukun isa vali i norang i ula lalean yai wean ini, 'Oa musti mlobang vali tamata liak ra, wean watan i mlobang tenam a.' ⁴⁰ Musa ni inukun ra munuk ovu afa ovi nabi rair ra, raklo'i a'uk na'a inukun irua ini."

[†] 22:32 22:32 Yesus Ni maksud ne, tamata ovi raraning Ubu wean Abraham, Ishak ovu Yakub, velik rmata roak, na'uk rva'at ovu Ubu. Msi'ik Keluaran 3:6 ‡ 22:37 22:37 Mlobang Duila'a ihin a na'a vai Mala ne, mengasihi Tuhan. § 22:37 22:37 Ulangan 6:5

Yesus norat tamata Farisi na'a Kristus, Raja i ntevut dida salasilan ra

Markus 12:35-37; Lukas 20:41-44

⁴¹ Tamata Farisi avyai rasdovu ira obin, na Yesus norat ira ne, ⁴² “Mia minovak aka na'a Kristus, Raja i veka ntevut bira salasilan ra? Ia ubun nusin verin iki?”

Ira rfalak ne, “Raja Daud ubun-nusin Ia.”

⁴³ Ba Yesus norat ewal ira ne, “Wean i afa i fyalak yai kena, na notu afakinimi Ubu Ni Roh nfalak verin Daud ma nfalak ne, ni Duila'a verin Ia. Daud nfalak ne,

⁴⁴ ‘Ubu nfalak verin ning Duila'a* ne:

Mdoku Ning lahir mela a,
ti naran i otu ma tamata ovi rira sian Oa rsoak nulu Oa.’

⁴⁵ Ba wean i Daud nera Kristus ne, ‘Ning Duila'a,’ na wean inba ma ubun-nusin vali Ia?”

⁴⁶ Wol tamata isa vali nvalat nala Ia. Ba tali amar yai, na wol tamata isa vali nabrahi ma norat afa tali Yesus.

23

Yesus nair tamata ra ma deka rot-orang Yahudi rira dawan ra ovu tamata Yahudi ovi rtali sidovung Farisi, rira afa ovi rotu ra

Markus 1:38-40; Lukas 11:37-52; 20:45-47

¹ Ba Yesus nfalak verin Ni tamata ovi rorang Ia ovu tamata rivun vali ne, ² “Tamata Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra ovu Yahudi ovi rtali sidovung Farisi, ira rfalyawang Musa ni inukun ra, tevek rka'a ma lolin afa ovi Musa

* **22:44** 22:44 Daud nfalak ne, Ning Duila'a, ihin a ne, Raja i ntevut dida salasilan ra.

ntulis. ³ Ba myot-orang munuk afa ovi rair verin mia, na'uk deka myot-orang afa ovi rotu ra. Ira rira vava'at ra wol kena ovu afa ovi rair ra. ⁴ Ira rala varvara aleman verin tamata ra tali afa ovi rair ra, na'uk ira wol rlauk limarira ra al rlobang tamata ra, ma rot-nala afa ovi rair ra.

⁵ Ira rtulis vaivatul boku tali Surat Ralan a ma rkeak na'a ulurira te na'a limarira ra. Ira roru ravit blawat i ni wahan nsoli lanun a. Ira rotu munuk afa avyai na'a tamata rivun waharira ralan ra, boma tamata ra rsi'ik ma rfadawang ira. ⁶ Ira inar ma rdoku wan ovi tamata ra ba'i ralang ira na'a snoba ra ovu na'a rahan falurut ra. ⁷ Ira inar vali ma tamata ra ralang ira, ma rala salam verin ira na'a wan i rfedi-rfaha afa na'a, ovu inar ma tamata ra rera ira ne, 'Tuan guru.' ⁸ Na'uk mia deka inabira ma tamata ra rfadawang mia ma rera mia ne, 'Tuan guru.' Tevek Tuan Guru mnga'un isa watan, ovu vali bir tinemun weabira isa watan. ⁹ Mia deka fyadawang tamata ovi rna'a lanit ivavan ini ma fyalak ne, 'Bapa,' tevek Yamadida ikisa watan na'a lanit ratan. ¹⁰ Mia deka inabira vali ma tamata ra rfalak mia ne, tamata dawan mia, tevek Ya'a Raja i utevut bira salasilan ra, ovu Ya'a sa'i uban-ulu verin mia. ¹¹ Ba tamata i ni dawan a nlia tamata ra munuk na'a bira sidovung a, na ia musti neluk tamata sansinir verin mia. ¹² Tevek tamata iki watan nfakaratat tenan a, na Ubu veka nfakabava ia. Na'uk tamata iki watan nfakabava tenan a, na Ubu veka nfakaratat ia."

Yesus nfasala tamata Yahudi ovi rtali sidovung Farisi ovu rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra,

tevek ryalak afa isa, na'uk rotu afa liak

Markus 12:40; Lukas 11:39-42,44,52; 20:47

¹³ “Mia dawan Yahudi ovi myair Musa ni inukun ra ovu ovi mtyali sidovung Farisi, veka sian urun i lahir verin mia! Mia ba'i fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak! Ba afa ovi myair verin tamata ra wol kena ovu Ubu Ni vaivatul ra, tevek fyalak teri tamata ra ma deka ti rna'a Ni Fareta a. Mia wol wabira na'a Ubu Ni Fareta a, ovu vali myotu teri tamata ovi mane ti rna'a Ni Fareta. [¹⁴ Mia dawan Yahudi ovi myair Musa ni inukun ra ovu ovi mtyali sidovung Farisi, veka sian urun i lahir verin mia! Mia ba'i fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak! Mia mingrihi ma mlyabir tia ma watan varu ra ma myala rira metan ra, ti naran i myala rira rahan ra. Bira falurut ra blawat urun, ma al mtyeri afa sian ovi myotu ra. Na'uk Ubu veka nukun mia ovu inukun i aleman urun, ma nlia tamata liak ra!] ¹⁵ Mia dawan Yahudi ovi myair Musa ni inukun ra ovu ovi mtyali sidovung Farisi, veka sian urun i lahir verin mia! Mia ba'i fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak! Mia myobal te bya'al vuar ra ala mdyava tamata liak i mane norang bira inukun ra. Tamata yai norang roak mia, ba myotu sian roak tamata yai ma ni salasilan nlia nala farua mia. Ba ia veka nti urun yafwan kakiwal wean vali mia.

¹⁶ Mia Yahudi ovi byan-ulu verin tamata ra, veka sian urun i lahir verin mia! Mia weabira tamata kibu ovi rfaturu linga'an verin tamata liak ra. Myair tamata ra ne, wean i tamata iki watan nala Rahan Dawan Falurut naran a al nafwaba, na inyai wol ihin akataka. Na'uk tamata iki watan nala masa i na'a Rahan Dawan

Falurut ma al nafwaba, na ia musti nfakena ni tnorung a. ¹⁷ Ya'i yo! Mia tamata ovi mkyibu ovu byoda ra. Mia mky'a roak ne, Rahan Dawan Falurut fyawan lia munuk masa ovi rna'a ralan a. Rahan Dawan Falurut ka'i notu ma masa yai nmerat urun ovu fyawan. ¹⁸ Mia fyalak vali ne, tamata iki watan nala wan i ba'i rasnuri rira korban ra na'a ma al nafwaba, na wol ihin akataka, tevek wol nfakena ni tnorung a. Na'uk tamata iki watan nfalak ne, afa ovi nfadoku roak na'a wan yai ma al nafwaba, na ia musti nfakena ni tnorung a.* ¹⁹ Hoi! Matabira ra betane rkibu urun roak! Mia mky'a roak ne wan i ba'i rasnuri rira korban ra na'a yai, fyawan lia korban i rasnuri roak a. Tevek wan i rasnuri rira korban ra na'a yai nmerat urun, ba rira korban ra rmerat urun vali. ²⁰ Wean i tamata isa nala wan i rasnuri rira korban ra na'a yai ma ala nafwaba, na ia nafwaba vali verin afa ovi rna'a wan i ba'i rasnuri rira korban ra na'a yai ratan a. ²¹ Wean i tamata isa nala Rahan Dawan Falurut al nafwaba, na ia nafwaba roak ovu Rahan Dawan Falurut yai naran a ovu Ubu i nleal inyai. ²² Wean i tamata isa nala lanit ratan al nafwaba, na ia nafwaba roak ovu wan i Ubu ndoku ma nfareta, ovu vali Ubu i ndoku wan yai.

²³ Mia dawan Yahudi ovi myair Musa ni inukun ra ovu ovi mtyali sidovung Farisi, veka sian urun i lahir verin mia! Mia ba'i fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak! Mia myala persen vutu

* **23:18** 23:18 Wan i ba'i rasnuri tamata ra rira korban ra na'a, vai Mala nfalak ne, mezbah. Yahudi rira mela falurut ra ba'i rasnuri afwatan ovu afamtahan boku, wean gandum, na'a wan yai.

tali bira va'i bumbu ra, nararira selasih, adas manis ovu jintan verin Ubu, na'uk wol myot-orang inukun ovi rbana ula lalean ra na'a Musa ni inukun ra. Inukun avyai wean ini: Myotu afa ovi kena ra verin tamata ra munuk ovu fyaturu bira silobang verin tamata liak, ovu vali myot-orang munuk afa ovi Ubu nfallak roak verin mia. Myot-orang inukun ovi ula lalean avyai, ovu vali deka miblufang ma myotu vali afa liak ovi Ubu nfareta roak. ²⁴ Mia Yahudi ovi byan-ulu verin tamata ra, weabira tamata kibu ovi rfaturu linga'an verin tamata liak ra! Myaling vatuk afwatan ko'u wean barboras tali wear i myenu a, na'uk afwatan dawan i naran unta mtyelas watan!†

²⁵ Mia dawan Yahudi ovi myair Musa ni inukun ra ovu ovi mtyali sidovung Farisi, veka sian urun i lahir verin mia! Mia ba'i fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak! Mia mryaming bira moko ovu bira binan muririra ra ma rmerat, na'uk ralarira ra ngra-ngrodi obin. Mia vali ralabira ra ngra-ngrodi wean inyai, ba inabira ma myala tamata liak rira metan ra, ovu fyikir a'uk tenabira ra. ²⁶ Hoi Farisi averi, matabira rkibu! Fyamerat lan ralabira ra veki, boma bira afa ovi myotu ovu fyalak ra veka lolin vali. Inyai wean mryaming bira moko ralarira ra veki ma rmerat, na muririra ra veka rmerat vali.

† 23:24 23:24 Yahudi rira agama nfalyawang ne, barboras ovu unta afwatan ngra ira. Ba dawan Yahudi avyai rkarya ma dawan ma raling vatuk afa sala ko'u, wean barboras, tali rira vava'at ra, na'uk wol rkamlabir ma raling vatuk afa sala dawan, wean unta, tali rira vava'at ra.

²⁷ Mia dawan Yahudi ovi myair Musa ni inukun ra ovu ovi mtyali sidovung Farisi, veka sian urun i lahir verin mia! Mia ba'i fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak! Mia weabira kubur ovi rsoka ira ma rangiar ma rsi'ik tali murin, na lolin. Na'uk na'a ralarira ra, na rngora ovu tamata luririra ra, ovu vali afa ovi ngra-ngrodi ra munuk. ²⁸ Mia weabira vali inyai. Tamata ra rsi'ik bira afa ovi myotu ra kena, na'uk ralabira ra rngora ovu bira salasilan ra, wean lahir tamata ovi ba'i rfalak afa isa, na'uk rotu afa liak!

Ubu veka nukun dawan Yahudi ovi rair Ni inukun ra ovu rira sidovung Farisi

Lukas 11:47-51

²⁹ Mia dawan Yahudi ovi myair Musa ni inukun ra ovu ovi mtyali sidovung Farisi, veka sian urun i lahir verin mia! Mia ba'i fyalak afa isa, na'uk myotu afa liak! Myotu ma nabi rira kubur ra lolin buas, ovu mya'ang vatu ra ma karatat na'a kubur avyai. Tamata ovi lan a rira vava'at ra rmalola rna'a kubur avyai.‡ ³⁰ Mia fyalak ne, wean i bya'at na'ut i ububir-nusibira rva'at a, na mia wol mtyorong ma rfedan nabi ra.

³¹ Na'uk tali bira vaivatul ra, na fyaturu roak ne, mia weabira ububir-nusibira ovi rfedan nabi ra. ³² Mia fyabana munuk afa sian ovi ububir-nusibira ra rotu a, ba Ubu veka nukun mia vali. ³³ Mia sian mia ovu vali ububir-nusibira ra wearira nifa isa naran aru. Deka minovak

‡ 23:29 23:29 Tamata Farisi rotu wean inyai, tevek ranovak ne, rira inorang veran rahi uburir-nusirira ovi lan rwi-rwa ovu rfedan nabi ra.

ne, Ubu wol nukun mia ma miti mnya'a yafwan kakiwal.

³⁴ Eka mryenar! Wean inyai bi veka usinir nabi ra ovu tamata ovi rira kaka'a dawan ra, ovu vali dawan ovi rair Musa ni inukun ra ma ti rtuan mia. Na'uk mia veka fyedan boku tali ira, ovu byaku boku na'a aa walwalur, boku vali myi-mya ira na'a bira rahan falurut ra. Mlyabas boku vali tali ahu isa ma miti ahu liak vali ma fyedan ira. ³⁵ Ba mia veka byara munuk varvara na'a tamata ovi rira vava'at ra rmalola yai, tevek fyedan ira. Tali lalan ana, ububir-nusibira ra rsifedan. Ira rfedan lan Habel i ni vava'at a nmalola. Mia fyedan vali tamata liak ovi rira vava'at rmalola a, ti naran i fyedan Bereka yanan a Zakharia. Mia fyedan ia na'a Rahan Dawan Falurut a, ovu wan i ba'i misnuri bira korban ra verin Ubu, fruairira ra. ³⁶ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Mia ka'i byara munuk afa sian ovi ububir-nusibira rotu ra, ba Ubu veka nukun mia.”

*Yesus nsi'ik tamata Israel ra, na ralan lalau
Lukas 13:34-35*

³⁷ Nata Yesus nfalak ne, “Tamata ovi mnya'a Yerusalem! Mia fyedan nabi ra ovu mtyev-fedan tamata ovi Ubu nsinir ira rma rtuan mia! Ya'a umaseak dalang roak ma usdovu mia, wean manut itai isa nkoka yanan ra na'a manin vavan a, na'uk mifena ma otu wean inyai. ³⁸ Eka mryenar ma lolin! Ubu veka nti talik bira Rahan Dawan Falurut a, ba veka vu watan. ³⁹ Ufalak verin mia ne, tali amar ini veka wol msyi'ik roak

Ya'a, nata ti naran i veka fyalak ne, 'Ubu naflahar Ia i nma ovu Duila'a naran a.' "§

24

Yahudi rira Rahan Dawan Falurut veka nama'ar

Markus 13:1-2; Lukas 21:5-6

¹ Ti ma Yesus nban-talik Yahudi rira Rahan Dawan Falurut yai ma wol ka'i raroa obin, na Ni tamata ovi rorang Ia rma ma rebang Ia, beti rfaturu Rahan Dawan Falurut ovu rahan ovi rdir-ebang Rahan Dawan Falurut. ² Yesus nfalak verin ira ne, "Mia msyi'ik roak ne, rahan averi felar lolin urun? Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ni amar veka nma, ma vatu ovi rotu na'a rahan averi veka rama'ar munuk, ma wol teran vatu isa vali na'a wan a."

Tamata ra veka rtuan sian dawan ila'a

Markus 13:3-13; Lukas 21:7-19

³ Yesus ti ma ndoku vuar Zaitun a, na Ni tamata ovi rorang Ia rti ma rorat aling afa tali Ia. Ira rorat Ia ne, "Bapa, amera ma fwalak verin ami ne, na'ut inba na afa ovi beti fwalak yai veka rvotuk? Faneak aka veka nvotuk ma nfaturu ne, mane mwa ewal? Faneak aka vali veka nvotuk ma nfaturu ne, lanit ivavan a mane namwear?"

⁴ Ba Yesus nfalak verin ira ne, "Msyi'ik wabira ma lolin, boma tamata ra deka rlabir nala mia!

⁵ Ufalak wean inyai, tevek tamata rivun veka rma ma rala narang a, ma lokat ira ka'i rfalak ne, 'Ya'a Raja i ntevtut bira salasilan ra.' Ira veka rlabir nala tamata rivun. ⁶ Mia veka mryenar ne,

tamata ra rotu rihi, ovu ivar ne, rihi ra rvotuk, na'uk deka byobar. Afa avyai veka rma urun, na'uk lanit ivavan a wol namwear obin. ⁷ Bangsa isa veka notu rihi ovu bangsa liak. Fareta dawan isa veka notu rihi ovu fareta dawan liak. Na'a lanit ivavan a, na veka ruru ovu lafar dawan na'a wan rivun. ⁸ Na'uk afa avyai munuk reluk faneak ne, susa ra beti rvotuk. Wawa'uk ovi na'a amar avyai wean wawa'uk i vata ovi mane rarali ira rfarnuang a.

⁹ Na'ut inyai, na tamata ovi rangal mia veka rtaha mia ti verin tamata ovi veka rwi-rwa mia ma rotu sian mia, ovu veka rfedan mia. Tamata ra tali inba watan na'a lanit ivavan a veka wol inar lahir mia, tevek myorang Ya'a. ¹⁰ Na'ut inyai, na tamata rivun vali veka rafla talik lahir rira inorang a, ma rotu a'uk afa ovi sian ra. Ira veka rsifedi-sikual ira, ovu vali isa wol inan lahir isa. ¹¹ Tamata rivun veka rma ma rsiklabir ma rfalak ne, nabi ira. Ira veka rlabir tia ma watan tamata ra ma rorang ira. ¹² Afa sian ovi tamata ra rotu veka ntafal ma dawan, ma tamata rivun veka wol rsilobang roak ira. ¹³ Na'uk tamata ovi rorang Ya'a ti naran amar i rmata, na Ubu veka nsikat ira tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. ¹⁴ Tamata ovi rorang Ya'a veka rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin i nfaalak ne, Ubu veka nfareta tamata ra wean lahir Raja. Ira veka rfamalik Ivar yai verin bangsa ra munuk, beti lanit ivavan a namwear.”

Afa ovi sian urun ra ovu nabi siklabir ra veka rvotuk

Markus 13:14-23; Lukas 21:20-24

15 “Lan a, na nabi Daniel nfamalik ne, mia veka msyi'ik afa isa i sian urun ndiri wan i nmerat urun na'a Ubu Ni Rahan Dawan Falurut ralan a, ma nfangra ia. Mia tamata ovi byas ini, eka msyi'ik ma lolin, boma fyan-aran ni vaivatul ra.* 16 Amar yai, na tamata ovi rna'a propinsi Yudea musti rafla talik wan yai ma rti vuar ra. 17 Tamata ovi ryari ira na'a rira rahan ratan ra†, deka rsuta ma rala rira afa ovi rna'a rira rahan ralan. 18 Tamata ovi rkarya na'a rira va'i ra deka rewai ira rma rira rahan ra ma rala rira kadaravit ra. 19 Na'ut inyai, na veka sian urun i lahir verin vata ovi rbarlewan ra ovu ovi rsusu kasiko'u yanat ra. 20 Miflurut verin Ubu, boma na'a amar i mifla yai, na deka na'ut i da'ut ovu radridin, te na'a amar i tyari ita. 21 Amar ovi veka rma yai, na tamata ra veka rtuan susa dawan ila'a. Tali amar i Ubu notu lanit ivavan a ti naran amar ini, na tamata ra wol rtuan susa i wean inyai obin. Susa i wean inyai, tamata veka wol rtuan roak. 22 Wean i Ubu wol nfaketa amar avyai, na veka wol tamata isa nva'at vali. Na'uk Ubu nlobang Ni tamata ovi nfili ra, ba veka nfaketa amar avyai.

23 Na'ut inyai, na wean i tamata ra rfalak verin mia ne, ‘Eka msyi'ik. Raja i ntevtut dida salasilan ra nma roak, ma nana'a ini te nana'a ineri,’ na'uk deka myorang ira! 24 Tevek na'ut inyai, na tamata boku veka rsiklabir ma rfalak ne, ira Raja i ntevtut bira salasilan ra, ovu rfalak vali

* 24:15 24:15 Msyi'ik Daniel 11:31-32. Msyi'ik vali 2 Tesalonika 2:3. † 24:17 24:17 Tamata Yahudi rira rahan ra wol vunarira, ba ira ba'i rdoku na'a rahan ratan, wean i tdoku na'a sirtetan a.

ne, nabi ira. Ira veka rotu faneak ovi wol tfikir aran ra, ovu mujizat ra ma rlabir tamata ra, boma tamata ranovak ne, rira ngrebat a ntali Ubu. Wean i rot-nala afa avyai, na ira veka rlabir nala vali tamata ovi Ubu nfili ra. ²⁵ Ba msyi'ik wabira ma lolin! Velik ne wol naran ni amar obin, na'uk ufalak lan roak verin mia, boma tamata ra wol rlabir nala mia. ²⁶ Wean i tamata ra rfalak verin mia ne, 'Eka msyi'ik Kristus nana'a wan lean vu dawan eri.' Te rfalak ne, 'Ia nana'a rahan ralan eri,' na deka myorang afa avyai. ²⁷ Tevek fitik nfitik tali lihir timur ma nyelar nti lihir varat, ba Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, veka uma ewal lanit ivavan ini wean vali inyai, ma tamata ra munuk rsi'ik. ²⁸ Wean i msyi'ik ne, manut nangan dawan ovi ba'i ra'an afa matmatan ra rasdovu ira, na tka'a vali ne, afa matmatan nana'a inyai. Inyai neluk faneak roak ne, Ya'a veka uma ewal."‡

Tamata Yanan veka nma ewal
Markus 13:24-32; Lukas 21:25-33

²⁹ "Na'ut i susa dawan avyai rlia roak, na amar yai lahir lera a veka wol vanan, vulan wol nyeba, ovu vali nara ra veka rleka tali lanit rsuta. Afa ovi rira ngrebat ra na'a lanit veka rarwa'ung ma rasmoang tia ma watan ira. §

³⁰ Na'ut inyai, na faneak veka nvotuk na'a lanit ma nfaturu ne, Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, veka

‡ 24:28 24:28 Afa ovi Yesus nfalak ra na'a ayat ini ihin a ne, manut nangan dawan ovi ba'i ra'an matmatan ra rfaturu ma lyawan wan i matmatan nana'a. Na'a Yesus Ni amar i veka nma, na veka lyawan vali verin tamata ra munuk. § 24:29 24:29 Msi'ik na'a Yesaya 13:10 ovu 34:4

uma ewal. Tamata ra munuk na'a lanit ivavan ini veka rvakar ma rfaktanit, tevek rsi'ik Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, una'a mutan ratan ra uma ovu Ning ngrebat dawan a, ovu vali vanang a nfitik nyadat. ³¹ Ba Ubu veka nafraik tvuri ma ngoan dawan ila'a ovu ufareta Ning sansinir ra tali lanit ratan ma rti rasdovu tamata ovi Ubu nfili roak ma rorang Ya'a, tali inba watan na'a lanit ivavan.

³² Eka myair tali aa i rfanara ia ne, ara. Wean i anan ra raftuvul ewal ma rafroang, na inyai neluk faneak verin mia ne, lera dawan sarseri roak. ³³ Wean i mryea munuk roak afa ovi ufalak avyai, na veka mkya'a lahir ne, sarseri roak ma uma ewal. ³⁴ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata ovi rva'at fiang ini veka wol rmata munuk obin, na afa avyai munuk rvotuk roak. ³⁵ Lanit ovu afa ovi rna'a lanit ivavan a veka ramwear, na'uk Ning vaivatul ra rna'a kakiwal watan.”

Ita musti tsi'ik wadida ma lolin, tevek wol tka'a ne, lafira ki Yesus nma ewal

Markus 13:33-37; Lukas 17:26-30,34-36

³⁶ “Wol tamata isa nka'a ne, lafira ki amar i ufalak yai nma. Ubu Ni sansinir ra na'a lanit ratan wol rka'a vali. Ubu Yanan Ya'a ini wol uka'a vali. Yamang a'uk sa'i nka'a.

³⁷ Amar i Ya'a, Tamata Yanan a, veka uma, na tamata ra veka wean lahir na'ut i Nuh nva'at a. ³⁸ Na'ut i wear dawan wol nma obin, na tamata ra rafna'an-rafnenu, ovu rsifa wean watan wean a, ti naran amar i wear dawan nma ma Nuh nrata ni kabal a. ³⁹ Ira wol rka'a ne, wear dawan mane nma ma nfedan munuk ira. Ya'a,

Tamata Yanan Ya'a, veka uma wean vali inyai, ma ufabriang tamata ra munuk.

⁴⁰ Na'ut inyai, na wean i tamata irua rkarya na'a va'i, na Ubu veka nala isa, na'uk isa nana'a watan. ⁴¹ Wean i vata irua rbutar slaru na'a batu putar, na Ubu veka nala isa, na'uk isa nana'a watan.

⁴² Ba wean inyai, na msyi'ik wabira ma lolin, tevek wol mkya'a ne, lafira ki bira Duila'a nma.

⁴³ Mingnanang afa ovi ufalak ini! Wean i rahan duan nka'a ne, ovan jam ifira, na tamata barborin veka nma ni rahan, na ia veka nsi'ik ma lolin ni rahan a, boma deka nti ni rahan ralan.

⁴⁴ Ba wean inyai bi lokat amar, na mia musti msyi'ik wabira ma lolin, tevek Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, veka uma na'ut i wol mkya'a."

Vaivatul kamkuma na'a tamata sansinir i nbosa a ovu tamata sansinir i iva'un a

Lukas 12:41-48

⁴⁵ "Wean i tamata sansinir isa ni kaka'a dawan ovu not-orang lalawatan afa ovi duan nfalak ra, na duan a veka nfili ia ma nfareta tamata sansinir liak ra, ovu lokat amar nala afamtahan ma ra'an. ⁴⁶ Tamata sansinir yai veka utun urun na'ut i duan a newal ia, na ntuan ia nfabana ni karya ra. ⁴⁷ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata sansinir yai duan a veka nfili ia ma nasusan munuk ni metan ra. ⁴⁸ Na'uk wean i tamata sansinir yai naktufan ma nanovak na'a ralan a ne, 'Mnangat obin beti duang nma ewal.'

⁴⁹ Ba ti ma nval tamata sansinir liak ra, ovu nafna'an-nafnenu ovu tamata ovi ranavut sian ra. ⁵⁰ Nata duan newal ia nma na'ut i sansinir yai wol nka'a. ⁵¹ Duan a veka nfar-visal sansinir

yai ma nvatuk ia ovu tamata ovi ba'i rfalak afa isa, na'uk rotu afa liak. Irmunuk veka rvakar ovu nifarira ra rsitutu, tevek rfarnuang wawa'uk dawan a.”*

25

Vaivatul kamkuma na'a vata mnelat vutu a

¹ Yesus nfalak verin Ni tamata ovi rorang Ia ne, “Na'ut i veka uma ewal, na Ubu Ni Fareta a wean vaivatul kamkuma na'a vata mnelat vutu i rtaha rira damar ra, ma ti rsa'a brana i mane nsifa a. ² Tali vata vutu yai, na ilima rboda, na ilima vali rira kaka'a dawan. ³ Vata ilima i rboda yai rtaha rira damar ra, na'uk wol rtaha ngul fre'i. ⁴ Na'uk vata ilima i rbitar yai, rtaha rira ngul fre'i na'a rira suran ra. ⁵ Ira rnaban brana i mane nsifa yai, na'uk mnanat i nma a, ba matarira ra waswosu roak ma rtuba.

⁶ Ti ma nafafruan tenan roak, na rarenar fawak isa ne, ‘Byatar kikyai! Brana i mane nsifa yai sarseri ma nma roak! Miti murin ma msya'a ia.’

⁷ Ba vata avyai rbatar lahir ma rasusan rira damar ra. ⁸ Vata ovi rboda yai rera lablobang tali vata ovi rira kaka'a dawan yai ne, ‘Myala bira ngul kedan a verin ami, tevek mami damar ra mane rmata roak.’

⁹ Na'uk vata ovi rira kaka'a dawan yai rfalak verin ira ne, ‘Ami wol amala verin mia, beta ne mami ngul a wol naran ami, ovu vali verin mia. Ba miti ma fyaha ngul na'a wan i ba'i rfedi ngul na'a.’

* 24:51 24:51 Msyi'ik catatan kaki na'a Matius 8:12.

¹⁰ Ba vata ovi rboda yai rti ma rfaha rira ngul. Na'ut i rti ma rfaha ngul a, na brana i mane nsifa yai nma, ba vata ovi rira kaka'a dawan yai rorang ia rti rahan ralan ma rotu snoba, nata falfolat a natfolat. ¹¹ Ba vata ovi rboda yai rma ewal rahan yai, ma rafwak ne, 'Bapa, mlobang ma bwadil falfolat a verin ami!'

¹² Na'uk brana i mane nsifa yai nfalak ne, 'Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ya'a wol uka'a mia!'

¹³ Ba wean inyai, na msyi'ik wabira ma lolin, tevek mia wol mky'a ne, veka ewal Ya'a na'a amar ba te na'ut inba."

Ita musti weadida tamata sansinir ovi rotorang lalawatan afa ovi duarira nfalak a

Lukas 19:11-27

¹⁴ "Na'ut i veka uma ewal a, na Ubu Ni Fareta wean vali vaivatul kamkuma ini. Tamata isa mane nti talik ni rahan a. Ia wol nti obin, na nasdovu ni tamata sansinir ra ma nala karya verin ira ma rasusan ni kubang ra. ¹⁵ Ia nsiduk ni kubang a verin ni tamata sansinir ra ma inovan ovu rira kaka'a a. Ia nala kubang masa kadut ilima verin ni sansinir isa.* Ia nala vali kubang masa kadut irua verin sansinir isa, beti nala kubang masa kadut isa verin sansinir isa vali. Nsiduk munuk ni kubang masa avyai, beti nfalak verin ira ma ti rfabana kubang avyai. Nata nti talik ira ma nobal. ¹⁶ Tamata sansinir i nala roak kubang masa kadut ilima yai nti ma nfabana lahir kubang yai, ma utun kubang masa kadut

* **25:15** 25:15 Vai Yunani nfalak kubang masa ne, talanta. Talanta isa yai fyawan veran tamata ni kadi na'a varat vutu rahin ilima.

ilima vali. ¹⁷ Tamata sansinir i nala kubang masa kadut irua yai nti vali ma nfabana kubang yai, ma utun kubang masa kadut irua vali. ¹⁸ Na'uk tamata sansinir i nala kubang masa kadut isa yai nti ma nkear voat, ma noving fanfonak kubang i duan a nala verin ia.

¹⁹ Ya'i mnanat roak, ba tamata sansinir itelu avyai duarira a newal ia ma nasdovu ira, ma nera ma rfamalik na'a i wean inba ma rfabana kubang masa ra, boma nka'a ne, utur ifira. ²⁰ Ba sansinir i nfabana kubang masa kadut ilima yai nma ma ntuan duan a. Ia nala kubang masa kadut vutu verin duan a. Nata nfalak verin duan a ne, 'Baba, oa mala kubang masa kadut ilima verin ya'a. Eka msyi'ik, utung vali kubang masa kadut ilima, ba utaha uma verin oa.'

²¹ Ba duan nfalak verin ia ne, 'Mu karya a lolin buas ovu mot-orang afa ovi ufalak ra. Oa mot-nala roak afa ovi ufalak ra na'a varvara ovi maraan a, ba veka al vali varvara ovi aleman a verin oa. Mwa ma totu snoba, tevek inad lolin.'

²² Tamata sansinir i nfabana kubang masa kadut irua yai nma vali ma ntuan duan a. Ia nfalak verin ia ne, 'Baba, oa mala kubang masa kadut irua verin ya'a. Eka msyi'ik, utung vali kubang masa kadut irua ba utaha uma verin oa.'

²³ Ba duan nfalak verin ia ne, 'Mu karya a lolin buas ovu mot-orang afa ovi ufalak ra. Oa mot-nala roak afa ovi ufalak ra na'a varvara ovi maraan a, ba veka al vali varvara ovi aleman a verin oa. Mwa ma totu snoba, tevek inad lolin.'

²⁴ Nata tamata sansinir i nala kubang masa kadut isa yai nma ma ntuan vali duan a ma nfalak ne, 'Baba, ya'a uka'a ne oa msingarova

sian. Oa mala afamtahan na'a va'i ovi wol muvuri na'a. Oa mnaban watan ma mala tamata liak rira karya enan ra. ²⁵ Wean inyai bi ubobar, beta ne otu ma mu kubang a wol nleal ma mukun ya'a, ba uti wan isa ma ukear voat ma oving mu kubang a. Eka msyi'ik, mu kubang a hi ini, ba al ewal verin oa.'

²⁶ Na'uk duan nfalak ne, 'Hoi, tamata ktufan! Oa bwosa sian. Oa fwalak ne, al afamtahan na'a va'i ovi wol uvuri na'a, ovu unaban watan ma ala tamata liak rira karya enan ra? ²⁷ Ba wean urun inyai, na velik aba mala ning kubang yai verin tamata ovi rfabana kubang, boma wean i ewal ya'a, na al-ewal ning kubang a ovu ni bunga.'

²⁸ Nata tamata yai nfalak verin ni tamata sansinir liak ra ne, 'Myal-ewal kubang yai tali ia ma myala verin tamata i ni kubang masa kadut vutu a.' ²⁹ Tevek tamata iki watan npake ma lolin afa ovi rna'a roak ia, na Ya'a veka ala ma rivun ila'a matan verin ia. Na'uk tamata iki watan wol npake ma lolin afa ovi rna'a roak ia,† na velik ne ko'u watan, veka ala munuk tali ia. ³⁰ Ba byatuk vali tamata i nbosa sian yai nti murin ma na'a dedan ralan. Na'a wan yai, na tamata ra rvakar lalawatan ovu nifarira ra rsitutu ira tevek rfarnuang wawa'uk dawan a."‡

Na'ut i Yesus veka nukun tamata ra

³¹ "Wean i Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, uma ovu vanang i nfitik nyadat a, na Ning sansinir ra tali lanit ratan veka rovu vali Ya'a ma una'a wan i udoku ma ufareta, ma ukun tamata ra

† 25:29 25:29 Afa ovi rna'a roak ia wol ihin ne, afnitu ra.

‡ 25:30 25:30 Dedan ralan sama ovu yafwan kakiwal. Msyi'ik vali Matius 8:12 ni catatan kaki.

munuk. ³² Bangsa ra munuk veka rasdovu ira ma rdiri wahang ralan a, ma ukun ira. Ya'a veka usiduk ira na'a sidovung irua, wean tamata i ba'i nfawatak domba notu a. Ia notu ma domba ra rna'a wan isa, na bibi ra rna'a wan liak. ³³ Ya'a veka usdovu tamata ovi rira vava'at ra rmalola na'a Ning lahir mela a. Na'uk tamata ovi rira vava'at ra wol rmalola, veka ala ira ma ti rna'a Ning lahir balit a. ³⁴ Nata Ya'a Raja Ya'a ini veka ufalak verin ovi rna'a Ning lahir mela yai ne, 'Yamang a naflahar roak mia, ba mya ini ma mnya'a Ni Fareta ralan a. Ubu nasusan roak Ni Fareta yai verin mia na'ut i notu lanit ivavan a. ³⁵ Tevek na'ut i ublafar a, na myala afamtahan roak ma uan. Na'ut i ubroa, na myala roak wear ma enu. Na'ut i Ya'a wean tamata dakan, na myala roak Ya'a ma ti una'a bira rahan. ³⁶ Na'ut i wol Ning kadaravit a, na myala roak ma ung eluk Ya'a. Na'ut i nawar Ya'a, na mlyobang roak Ya'a. Na'ut i una'a bu'i ralan, na mya roak ma milola Ya'a.'

³⁷ Ba tamata ovi rira vava'at rmalola veka rfalak verin Ia ne, 'Duila'a, na'ut inba ma amrea ne, mublafar ma amala afamtahan ma muan. Te na'ut inba ma amrea ne, mubroa ma amala wear ma menu? ³⁸ Baba, ami wol amka'a vali ne, na'ut inba ma amrea Oa wean tamata dakan, ma amala Oa ti mna'a mami rahan, ovu na'ut inba ma amrea Oa wol mu kadaravit ma amala ma mung-meluk Oa? ³⁹ Duila'a, ami wol amka'a ne, na'ut inba ma nawar Oa, ovu na'ut inba ma mna'a bu'i ralan ma ti amalola Oa?'

⁴⁰ Raja Ya'a ini veka ufalak verin ira ne, 'Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Na'ut i myotu

wean inyai verin terang a valing ovi rira kasian a dawan, na inyai wean i myotu roak verin Ya'a.'

⁴¹ Ya'a veka ufalak vali verin ovi rna'a Ning lihir balit a ne, 'Yamang a veka near nfasoba mia, ba miti vatuk mia tali ini, ma ti mnya'a yafwan kakiwal. Wan yai Ubu nfadoku roak verin nitdawan ovu ni sansinir ra. ⁴² Inyai mia bira varvara a, tevek na'ut i ublafar a, na wol myala afamtahan ma uan. Na'ut i ubroa, na wol myala wear ma enu. ⁴³ Ti ma aksa Ya'a wean tamata dakan, na wol myala vali Ya'a ma ti una'a bira rahan. Na'ut i wol Ning kadaravit ma ung a eluk Ya'a, na wol myala vali kadaravit verin Ya'a. Ti ma nawar Ya'a ovu una'a bu'i ralan, na wol mya ma milola vali Ya'a.'

⁴⁴ Ba veka rfalak ne, 'Duila'a, na'ut inba ma ami amka'a ne, mublafar, mubroa te tamata dakan Oa, te amrea ne wol Mu kadaravit? Na'ut inba ma amka'a ne, nawar Oa ovu mna'a bu'i ralan ma wol amati ma amalola Oa?'

⁴⁵ Ba Raja Ya'a ini veka ufalak verin ira ne, 'Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Na'ut i mifena ma mlyobang tamata ovi rira kasian dawan avyai na'a rira susa ra, na fyaturu roak ne, wol mlyobang Ya'a.'

⁴⁶ Ba tamata ktufan ovi rna'a Ning lihir balit a, veka rti yafwan kakiwal, na'uk tamata ovi rira vava'at ra rmalola veka rira vava'at kakiwal."

26

*Yahudi rira dawan ra ranovak mane rfedan
Yesus*

Markus 14:1-2; Lukas 22:1-2; Yohanes 11:45-53

¹ Yesus nair munuk roak afa avyai, na nfalak verin Ni tamata ovi rorang Ia ne, ² “Mia mkya'a roak ne, amar irua ewal, na ita, tamata Yahudi, mane totu snoba Paskah. Na'ut inyai, na tamata ra veka rtaha Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, ma rala Ya'a ma ti rbaku Ya'a na'a aa walwalur.”*

³ Na'ut inyai vali, na Yahudi dawan ra ovu rira dawan mela falurut ra rasdovu ira na'a rira Mela Falurut Ila'a, naran Kayafas, ni rahan a. ⁴ Rasdovu ira ma rdava linga'an mane rtaha fanfonak Yesus ma rfedan Ia. ⁵ Na'uk ira rfalak ne, “Deka totu na'ut i snoba nbana roak a, beta ne tamata rivun veka vangoa-vanga.”

Vata isa nli'i ngul i voan lolin a na'a Yesus ulun a

Markus 14:3-9; Yohanes 12:1-8

⁶ Yesus nti ahu i naran Betania, ma nti tamata isa naran Simon ni rahan a ma nalola ia. Tamata ini lan a, ni suhut ngabaa. ⁷ Na'a rahan yai, na vata isa nma ma ntaha botal ko'u isa i rotu tali vatu lolin isa naran pualam. Botal yai nsa'a ngul i voan a lolin ovu fyawan urun a. Na'ut inyai, na Yesus nafna'an obin, na vata yai ti ntuan Ia ma nli'i ngul yai na'a ulun a. ⁸ Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rsi'ik afa i vata yai notu a, na rangrova ma rfalak ne, “Notu afakinimi nawahak watan ngul i voan lolin yai? ⁹ Ngul yai fyawan urun, ba bisma tfedi ma kubang a, tala verin tamata kasian ra.”

* 26:2 26:2 Paskah ihin a ne, Yahudi ra rangnanang amar i Ubu nlobang uburir-nusirira ra ma rdir-talik Mesir. Naling ia ovu Paskah i fiang ini totu ma al tangnanang Yesus Ni matmatan ovu nva'at ewal.

¹⁰ Na'uk Yesus nka'a lahir afa i ranovak na'a ralarira ra, ba nfalak ne, “Notu afakinimi fyasala vata ini? Ia notu roak afa i lolin urun a verin Ya'a. ¹¹ Tamata kasian ra rna'a lalawatan ovu mia, na'uk Ya'a wol mane una'a lalawatan ovu mia. ¹² Ia nli'i ngul voan lolin yai na'a tenang a, ma neluk faneak ne, nvilu lan roak Ya'a na'ut amar i veka umata a. ¹³ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Na'a wan inba watan ma rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin na'a lanit ivavan a, na veka rfamalik vali afa i notu roak ini ma al rangnanang ia.”

Yudas nfed i Yesus

Markus 14:10-11; Lukas 22:3-6

¹⁴ Tamata isa tali Yesus Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang ia, naran Yudas Iskariot, nti ma ntuan Yahudi rira dawan mela falurut ra. ¹⁵ Ia norat ira ne, “Veka myala afaka verin ya'a, boma ala Ia verin mia?” Ira rbahir ia ovu kubang perak vututelu.† ¹⁶ Tali amar yai vali, na ia ndava amar kena mane nfed i Yesus.

Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rotu rira snoba Paskah, ma rangnanang amar i uburir-nusirira ra rdir-talik Mesir

Markus 14:12-21; Lukas 22:7-14,21-23; Yohanes 13:21-30

¹⁷ Na'a amar i nban-ulu na'a tamata Yahudi rira snoba ma ra'an roti i wol rfadoku raga na'a, na Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rma ma rtuan

† 26:15 26:15 Snain, kubang perak ini rfaliak ia ne, kubang sekel. Kubang sekel vututelu sama ovu tamata ni kadi na'a vulan ifa'at, ba Yudas nfed i Yesus ovu fyawan ko'u watan.

Ia ma rfalak ne, “Bapa, ralam nfalak wan inba ma amasusan verin Oa ma mufna'an Paskah?”‡

¹⁸ Yesus nsinir Ni tamata ra ma nfalak ne, “Miti ma fyalak a verin tamata i mkya'a roak ia na'a kota ralan eri. Fyalak verin ia ne: Tuan Guru nfalak ne, ‘Ning amar sarseri roak ma umata, ovu mane ufna'an Paskah ovu Ning tamata ovi rorang Ya'a na'a mu rahan.’ ” ¹⁹ Ba ira rotu wean i nfalak yai, ma rasusan afamtahan ma al rotu rira snoba Paskah.

²⁰ Ti ma ovan roak, na Yesus nma ma ndoku ma nafna'an ovu Ni tamata vutu rahin irua yai.

²¹ Rdoku rafna'an obin, na Yesus nfalak verin ira ne, “Afa i ufalak verin mia ini, kena urun. Tali ovi tdoku tafna'an ini, na tamata isa veka nfed i Ya'a.”

²² Rarenar munuk afa i Yesus nfalak yai, na ralarira lalau urun i lahir. Ba rsikati ira al rfalak verin Yesus ne, “Duila'a, ya'a wahal!”

²³ Ia nfalak ne, “Tamata i mane nfed i Ya'a yai, fiang ini amrua amsovu mami roti na'a moko ini.

²⁴ Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, veka umata wean i rfalak roak na'a Ubu Ni Surat Ralan a. Na'uk sian urun i lahir verin tamata i nfed i Ya'a. Ni lolin a, tamata yai deka rarali lahir ia.” ²⁵ Yudas i mane nfed i Yesus yai nfalak ne, “Tuan Guru, ya'a wahal!” Yesus nfalak verin ia ne, “Oa ka'i fwalak roak yai.”

‡ 26:17 26:17 Yahudi rira snoba ma ra'an roti i wol rfadoku ragi na'a nbana amar ifitu. Tafsiran rivun rfalak ne, snoba ini ovu Paskah rna'a isa, na Paskah na'a amar pertama. Paskah ihin a, Yahudi ra rangnanang amar yai Ubu nlobang uburir-nusirira ra ma rdir-talik Mesir.

Yesus nafna'an situli ovu Ni tamata ovi rorang Ia

Markus 14:22-25; Lukas 22:14-20; 1 Korintus 11:23-25

²⁶ Yesus ovu Ni tamata ra rafna'an obin, na Ia nala roti a ma nfalak fara weninyai verin Ubu, beti nvisul roti yai ma nsiduk verin ira. Ia nfalak ne, “Myala ma mian kikyai. Ini Ya'a tenang a.”

²⁷ Nata Yesus nala vali kobi i nsa'a anggur ma nfalak fara weninyai verin Ubu, beti nala ma renu. Ia nfalak ne, “Mia munuk myenu anggur i na'a kobi ini, ²⁸ tevek ini Ya'a larang i nvoat al nakvanak tamata rivun rira salasilan ra, ma neluk faneak ne, Ubu nfakena roak Ni tnorung a. ²⁹ Na'uk ufalak verin mia ne, tali amar ini, na Ya'a veka wol enu roak anggur ini, ti naran amar i veka enu ewal anggur ngorva'an ovu mia na'a Yamang Ni Fareta a.”

Yesus nfalak ne, Petrus veka nalak ia ne, wol nka'a Ia

Markus 14:27-31; Lukas 22:31-34; Yohanes 13:36-38

³⁰ Yesus ovu Ni tamata ra rdedang ma rfadawang roak Ubu, beti ira rarata vuar Zaitun. ³¹ Nata Yesus nfalak verin ira ne, “Ovan ini lahir, bira inorang veka wol nangrebat ma mifla talik Ya'a, tevek afa sian ovi tamata veka rotu verin Ya'a. Surat Ralan nfalak roak ne, ‘Ubu veka nfedan domba duarira a, ba domba ra veka rlilin watan.’[§] ³² Na'uk Ubu veka nfava'at ewal Ya'a tali matmatan, ba veka ula Ya'a uti Galilea.”

§ 26:31 26:31 Msy'ik Perjanjian Mnanat a, na'a Zakharia 13:7

³³ Petrus nfallak verin Yesus ne, “Velik ne ira munuk rira inorang a wol nangrebat ma rafla talik Oa, na'uk ya'a wahal lahir.”

³⁴ Yesus nfallak verin ia ne, “Afa i ufallak verin oa ini, kena urun! Ovan ini lahir manut wol nkukuwai obin, na oa veka malak nala fatelu roak ne, wol mka'a Ya'a.”

³⁵ Na'uk Petrus nfallak verin Ia ne, “Velik ne musti umata vali ovu Oa, na'uk wol alak ya'a ne, wol uka'a Oa.”

Yesus Ni tamata liak ra munuk rfallak vali wean i nfallak a.

Yesus naflurut na'a va'i isa naran Getsemani

Markus 14:32-42; Lukas 22:39-46

³⁶ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rbana ma raran va'i isa naran Getsemani. Ia nfallak verin ira ne, “Mdyoku ini veki, ma ti uflurut na'a ineri.”

³⁷ Ia novun vali Petrus ovu Zebedeus yanan irua.* Yesus ralan nmulai lalau urun Ia ovu wol malinan. ³⁸ Ba nfallak verin ira ne, “Ralang a lalau urun i lahir, wean i ufarnuang ne, mane umata roak. Fyatuang Ya'a na'a ini ovu msyi'ik wabira ma lolin.”

³⁹ Nata Yesus nbana ma ya'i nfaroa tali ira, beti nsangatur na'a lanun ma naflurut ne, “Bapa, ne wean urun inyai, na fara maling vatuk varvara i aleman urun ini tali Ya'a, na'uk deka wean i ralang a nfallak a, ba wean watan i ralam a nfallak a.” ⁴⁰ Yesus naflurut munuk ma newal ia, na Ni tamata itelu i rfatuang Ia yai rtub-lufa roak. Ba nfallak verin Petrus ne, “Wol mtyahang nala jam

* [26:37](#) [26:37](#) Zebedeus yanan irua nararira Yakobus ovu Yohanes.

isa vali ma fyatuang Ya'a ma tsi'ik wadida ma lolin? ⁴¹ Msyi'ik wabira ma lolin ovu miflurut, boma nitdawan deka nlabir nala mia ma myotu salasilan. Mia ralabira rfalak ma myotu afa lolin, na'uk wol myot-nala, tevek myafun da'in."

⁴² Nata Yesus nti ewal vali ma naflurut. Ia nfalak ne, "Bapa, wean i mtorung ma uvara wawa'uk ini, na wean watan i ralam a nfalak a!"

⁴³ Naflurut munuk ma newal Ia, na Ni tamata itelu yai rtuba watan obin, tevek matarira ra raswosu da'in roak.

⁴⁴ Ba nsi'ik watan ma rtuba inyai, na nti ewal ma naflurut nala fatelu roak. Ia naflurut wean inlangin a. ⁴⁵ Nata nma ma ntuan ewal Ni tamata itelu yai. Ia nfalak verin ira ne, "Mtyuba watan obin? Eka msyi'ik Ning amar a naran roak ma rala Ya'a Tamata Yanan verin tamata salasilan ra. ⁴⁶ Byatar ma tati kikyai. Eka msyi'ik! Tamata i mane nfedi Ya'a nma ma sarseri roak."

Yahudi ra rtaha Yesus

Markus 14:43-50; Lukas 22:47-53; Yohanes 18:3-12

⁴⁷ Na'ut i Yesus nangrihi obin, na Yudas i ntali Ni tamata vutu rahin irua yai nma. Tamata rivun ovi rtaha nahin blawat ovu rira navnaval ra rban-orang vali ia. Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu dawan Yahudi ra rsinir ira ma rti inyai. ⁴⁸ Yudas i nfedi Yesus nfalak lan roak verin tamata rivun avyai ne, veka notu faneak. Faneak yai wean ini: "Tamata i uvoan Ia yai, Ia hi inyai i. Ba mtyaha lahir Ia ma myovun Ia ovu msyi'ik ma lolin Ia." ⁴⁹ Ba ti nfaseri lahir Yesus ma nfalak verin Ia ne, "Oo Tuan Guru." Nata nvoan Ia.

50 Yesus nfalak verin ia ne, “Kida, motu kikyai afa ovi ralam nfalak a.” Ba tamata avyai rti rtaha lahir Ia.† 51 Tamata isa i norang vali Yesus ntavar ni nahin blawat a ma nafat vatuk lahir Yahudi rira Mela Falurut Ila'a ni tamata sansinir isa arun a. 52 Yesus nfalak verin Ni tamata yai ne, “Ma'adoru ewal nahin blawat yai na'a ni tlanan a, tevek wean i iki nsingarahi ovu nahin blawat, na veka nmata vali ovu nahin blawat.‡ 53 Mia wol mkya'a ne, Ya'a bis watan ma era verin Yamang a ma nlobang Ya'a? Bis watan ma era verin Ia ma nsinir lahir Ni sansinir ra tali lanit ratan, na'a sidovung dawan nlia tali vutu rahin irua, ma rma.§ 54 Na'uk wean i Ubu notu wean inyai ma nlobang Ya'a, na wean inba ma nfakena lahir afa ovi rfadoku roak na'a Surat Ralan a, na'a Ning matmatan a?”

55 Na'ut inyai, na Yesus nfalak verin tamata rivun avyai ne, “Mia beta mnyari ne Ya'a ini tamata ktufan Ya'a, ma mya lahir ovu bira nahin blawat ra ovu navnaval ra ma mtyaha Ya'a? Lokat amar, na mryea Ya'a udoku ma usi air na'a Rahan Dawan Falurut, na'uk wol mtyaha Ya'a. 56 Na'uk ma wean urun ini, boma nfakena lahir afa ovi nabi ra rfadoku roak na'a Surat Ralan a.” Nata Ni tamata ra munuk rafla talik Ia.

Yesus ndiri Yahudi rira Mela Falurut Ila'a

† 26:50 26:50 Tafsiran boku rfalak ne ayat ini i hin a wean ini: Kida, ba wean inyai bi mwa i? ‡ 26:52 26:52 Ayat ini i hin a wean ini: tamata iki nala mneran ma al nfedan tamata, na ia veka nmata vali ovu mneran. § 26:53 26:53 Na'a Ubu Ni sansinir tali lanit ratan rira sidovung dawan isa (vai Mala nfalak ne, pasukan), na Ni sansinir rivun inean.

wahan ralan a

Markus 14:53-65; Lukas 22:54-55,63-71; Yohanes 18:13-14,19-24

⁵⁷ Tamata avyai rtaha roak Yesus, beti rovun Ia rti Yahudi rira Mela Falurut Ila'a, naran Kayafas, ni rahan a ma ndiri wahan ralan a. Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra ovu dawan Yahudi ra rasdovu roak ira na'a inyai. ⁵⁸ Petrus nban-orang Yesus tali raroa watan, nata ti naran Mela Falurut Ila'a yai ni lean a. Tamata avyai rovun roak Yesus rati lean ralan. Petrus ndoku watan ovu tamata ovi rwanar wan yai, ma al nanaban ne, veka rotu Yesus wean inba.

⁵⁹ Dawan Mela Falurut ra, ovu dawan fareta Yahudi ovi rdoku na'a rira sidovung dawan yai rdava tamata boku ma rala vaivatul siklabir al rfasala Yesus, boma rukun Ia ma nmata. ⁶⁰ Na'uk wol rtuan Ni sala isa vali, velik ne tamata rivun rma ma rfalak rira afa siklabir ra na'a Yesus. Ti nata tamata siklabir irua rma ma rfalak ne, ⁶¹ "Tamata ini nfalak ne, 'Ya'a bis a'ar vatuk Ubu Ni Rahan Dawan Falurut a, ma na'a amar itelu, na veka ufadiri ewal ia.' "

⁶² Ba Mela Falurut Ila'a ndiri ma norat Yesus ne, "Notu afakinimi wol mlotar tenam a, ma fwalak na'a afa ovi tamata avyai rfalak a?"

⁶³ Na'uk Yesus wol yain. Ba Mela Falurut Ila'a nfalak verin Ia ne, "Ya'a ufalak verin Oa ne, Ubu i nva'at a nrenar afa ovi fwalak ra, ba fwalak urun verin ami! Oa ini Raja i veka mtevut tamata ra rira salasilan ra? Oa ini Ubu Yanan a?"

⁶⁴ Yesus nfalak ne, "Wean i fwalak roak yai. Na'uk ufalak verin mia ne, tali amar ini vali, na veka msyi'ik Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, udoku Ubu i nfareta munuk afakataka Ni lahir mela a,

ovu veka utali lanit ma una'a mutan ratan ra uma."

⁶⁵ Ba Mela Falurut Ila'a nangrova urun ma nkamadir ni ravit blawat a. Ba nfallak ne, "Ia nfallak sian Ubu, tevek nfallak ne, Ubu Yanan Ia. Wol tperlu ma tdava tamata liak roak ma rfallak ni sala ra. Mia ka'i mryenar afa sian i nfallak a. ⁶⁶ Ba minovak ma wean inba?" Ira rfallak ne, "Musti rukun Ia ma nmata!"

⁶⁷ Nata tamata boku rafnit na'a wahan ralan a ovu raskevu tia ma watan Ia. Boku rvaval vali Ia ovu rfallak ne, ⁶⁸ "Hoi, Oa ini Raja i veka mtevuut tamata ra rira sala silan ra? Wean i nabi Oa, na eka fwalak verin ami ne, abovi rvaval Oa ini!"

*Petrus nalak nala fatelu ia ne, wol nka'a Yesus
Markus 14:66-72; Lukas 22:56-62; Yohanes
18:15-18,25-27*

⁶⁹ Amar yai, na Petrus ndoku watan lean obin. Mela Falurut Ila'a ni vata sansinir isa nma ma nfallak verin Petrus ne, "Oa ba'i morang vali Yesus, tamata Galilea eri."

⁷⁰ Na'uk Petrus nalak ia na'a tamata rivun avyai waharira ralan ra ne, "Ya'a wol uka'a afa i fwalak yai."

⁷¹ Petrus ti ma ndiri tembok dawan ni falfolat ngoran a, na Mela Falurut Ila'a ni vata sansinir liak isa vali nrea ia ma nfallak verin tamata ovi rna'a inyai ne, "Tamata ini ba'i norang Yesus tamata Nazaret eri."

⁷² Na'uk nalak ewal vali ia, ma nafwaba lahir ne, "Ya'a wol uka'a tamata yai!"

⁷³ Ba wol mnanat, na tamata ovi rna'a inyai rma ma rfallak verin Petrus ne, "Oa ini vali morang Yesus, tevek tka'a lahir na'a mu vai a."

⁷⁴ Petrus nalak matmatan watan ia ma ka'i nafwaba tenan a ma nfalak ne, "Ya'a wol uka'a tamata yai." Na'ut inyai lahir, na manut nkukuwai. ⁷⁵ Ba Petrus nangnanang nal-ewal vaivatul ovi Yesus nfalak lan roak verin Ia ne, "Manut wol nkukuwai obin, na oa veka malak nala fatelu roak ne, wol mka'a Ya'a." Nata Petrus nti talik wan yai ma nvakar ma na'a samsekur.

27

Yahudi rira dawan ra rovun Yesus ti verin Pilatus

Markus 15:1; Lukas 23:1-2; Yohanes 18:28-32; Kisah 1:18-19

¹ Ti ma varverak sumatan, na Yahudi rira dawan mela falurut ra munuk ovu dawan Yahudi liak ra vali rasdovu ira ma ranovak ma ra'an vai isa mane rfedan Yesus. ² Ba rkeak Yesus, beti rovun Ia ti verin Pilatus, tamata Roma i nfareta propinsi Yudea.

³ Ti ma Yudas i nfedo Yesus nsi'ik ne, rvolan roak ma rfedan Yesus, na ralan lalau urun na'a ni sala i notu a. Ba nal-ewal kubang perak vututelu yai verin Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu dawan Yahudi liak ra. ⁴ Ba nfalak verin ira ne, "Ya'a sala roak ya'a, tevek ufedo tamata i wol Ni sala ma rukun roak Ia ma nmata."

Na'uk Yahudi rira dawan avyai rfalak ne, "Ami wol amkamlabir afa yai. Inyai oa mu varvara."

⁵ Ba Yudas nasba vatuk kubang avyai rti Rahan Dawan Falurut ralan a. Ia nban-talik wan yai ma ka'i ti nesa relan a ma naklo'i ma nmata.

⁶ Nata Yahudi rira dawan mela falurut ra rala kubang avyai ma rfalak ne, "Ita wol bisma tfadoku ewal kubang ovi na'a vatvatat i tamata

ra ba'i rfadoku rira kubang ra, ma reluk rira persembahan verin Ubu. Ita tala roak kubang avyai ma al rotu ma tamata laran nvoat.”* 7 Ba rasdovu ira ma ra'an vai isa ma rala kubang avyai al rfaha lanun i ba'i rala ma al rotu suran. Ba rfaha lanun yai, boma wean i tamata dakan ra rmata, na roving ira na'a inyai. 8 Wean inyai bi ma naran amar ini, na tamata ra rfanara wan yai ne, lanun i tamata laran nvoat na'a. 9 Ba afa yai nfakena lahir afa ovi lan a nabi Yeremia ntulis ne, “Ira rala roak kubang perak vututelu. Ira rfadoku roak fyawan wean inyai verin tamata ovi rna'a Israel. 10 Ira rala vali kubang avyai ma al rfaha lanun i ba'i rala ma al rotu suran, wean lahir i Duila'a nfalak roak verin ya'a.”†

Dawan Yahudi ra rovun Yesus nti verin Gubernur Pilatus

Markus 15:2-15; Lukas 23:3-5,13-25; Yohanes 18:33—19:16

¹¹ Na'ut i Yesus ndiri Gubernur Pilatus wahan ralan a, na Pilatus norat Ia ne, “Yahudi rira raja verin Oa?”

Yesus nfalak ne, “Oa ka'i fwalak roak yai.”

¹² Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu dawan Yahudi liak ra rmangadu Yesus, na'uk Ia wol nangrihi vaivatul isa vali. ¹³ Ba Pilatus norat ewal Yesus ne, “Wol mrenar ngrihi sian ovi rala al rmangadu Oa yai!” ¹⁴ Na'uk Yesus wol nala vaivatul isa vali, ba Pilatus ntalkaka lahir.

* 27:6 27:6 Vatvatat na'a ayat ini na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a. Wean i tala harfiah tamata laran nvoat tali vai Yunani, na musti amfadoku lara fyawan. † 27:10 27:10 Zakharia 11:12

15 Lokat varat na'ut amar dawan Paskah, na gubernur ba'i nfatalik tamata isa. Yahudi ra rfile tamata yai tali bu'i ralan.‡ 16 Na'ut inyai, na tamata isa nana'a bu'i ralan naran Yesus Barabas. Tamata ra munuk rka'a roak ia, tevek afa sian ovi notu ra. 17 Ba ti ma tamata rivun rasdovu ira, na Pilatus norat ira ne, "Inabira ma ufatalik iki verin mia? Yesus Barabas te Yesus i rfanara Ia ne, Kristus?"

18 Pilatus nka'a roak ne, Yahudi rira dawan ra ralarira sian Yesus, ba rovun Ia verin Pilatus.

19 Na'ut i Pilatus ndoku kadera i ba'i ndoku ma nfaleka inukun verin tamata ra, na awan a nsinir tamata isa ma nfalak verin ia ne, "Deka movu ma mukun tamata i wol ni sala yai, tevek Ia bi indean a umdedar lalean na'a ning mifi a."

20 Na'uk Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu Yahudi rira dawan liak ra rtuar tamata rivun avyai, boma rera verin Pilatus ma nfatalik Barabas verin ira, ovu nsinir ma rfedan Yesus. 21 Nata Gubernur Pilatus norat ira ne, "Ba tali tamata irua ini, na inabira ma ufatalik iki verin mia?"

Ira rfalak ne, "Barabas."

22 Pilatus norat ewal ira ne, "Ba wean inyai, na ya'a musti otu afaka verin Yesus i rfanara Ia ne, Kristus?" Ira munuk rafwak ne, "Bwaku Ia na'a aa walwalur!"

23 Pilatus nfalak verin ira ne, "Afakinimi? Notu sala afaka?"

Na'uk rafwak ma vairira dawan ila'a ne, "Bwaku Ia na'a aa walwalur!"

‡ 27:15 27:15 Pilatus notu wean inyai ma al nala tamata rivun ralarira ra.

24 Pilatus nsi'ik roak ne, veka wol not-nala roak tamata rivun avyai, tevek mane rotu vangoa-vanga. Ba nala wear ma nraming liman a na'a waharira ralan ra ma nfalak ne, "Ya'a wol ning varvara na'a tamata ini ni matmatan a. Mia bira varvara ini."

25 Tamata rivun avyai rafwak ne, "Ami ovu yanamami ra ki amvara tamata ini laran a."

26 Nata Pilatus nfatalik Barabas verin ira. Na'uk ia nfalak verin ni suldadu ra ma rasveva Yesus vek, beti nala Ia verin ira ma rbaku Ia na'a aa walwalur.

*Roma rira suldadu ra rwi-rwa Yesus
Markus 15:16-20; Yohanes 19:2-3*

27 Gubernur Pilatus ni suldadu ra rovun Yesus rti Pilatus ni rahan fareta dawan, beti rasdovu rira suldadu liak ra munuk ma rdir-lilit Yesus. §

28 Nata ira raling Ni kadaravit ra, ma rala ravit blawat ungu isa ma ra'adoru na'a Ia.* 29 Ira ranan aa anan ovi imarira ra na'a sabe'u ma rfadoku na'a Yesus ulun a. Ira rala vali takil isa ma ntaha na'a liman mela a, beti rsangatur na'a wahan ralan a ma rworuk-rwak Ia ma rfalak ne, "Yahudi rira Raja verin Oa, ba fara nam a blawat!" 30 Ira rafnit na'a Ia, ovu rala takil i ntaha yai ma rsikati ira al rvaal ulun a. 31 Ba ti ma rworuk-rwak munuk Ia, na raling ewal ravit blawat ungu i neluk a, beti rung a reluk ewal Ia ovu Ni kadaravit ra. Nata rovun Ia nti murin ma rbaku Ia na'a aa walwalur.

§ 27:27 27:27 Suldadu ra rleal wan i rtaha Yesus na'a. Wan yai na'a Pilatus ni rahan fareta dawan ni lean a. * 27:28 27:28 Ravit blawat ungu yai felan wean raja ni ravit blawat.

Roma rira suldadu ra rbaku Ia na'a aa walwalur

Markus 15:21-32; Lukas 23:26-43; Yohanes 19:17-27

³² Na'ut i mane rbana rti kota Yerusalem murin a, na rtuan tamata isa ntali kota Kirene naran Simon. Suldadu ra rkiwal ia ma nvara Yesus Ni aa walwalur a. ³³ Nata ti raran wan isa naran Golgota. Vaivatul yai ihin a, "Kalkulun Wan." ³⁴ Tamata avyai rala anggur i rsileti ovu afa i kfera, beti rala verin Yesus ma nenu. Na'uk ti ma Yesus nfatemang, na nafena ma nenu.†

³⁵ Rbaku Yesus na'a aa walwalur, beti rbataru ma rsiduk ni kadaravit ra. ³⁶ Nata rdoku aa walwalur nelan a ma rwanar Ia. ³⁷ Na'a aa walwalur ni tutul a, na rtulis vaivatul ra na'a kba etal isa ma nfalyawang ne wean inbinimi rukun Yesus. Vaivatul avyai ngoarira ra wean ini, "Yahudi rira Raja verin Yesus."

³⁸ Amar yai, na rbaku vali tamata ktufan irua na'a aa walwalur. Isa na'a Yesus Ni lahir mela a, na isa na'a Ni lahir balit a ³⁹ Tamata ovi rahu inyai rarwa'ung ulurira ra ma rfalak sian Yesus. ⁴⁰ Ira rfalak ne, "Ya'i yo! Oa fwalak ne, bisma ma'ar vatuk dida Rahan Dawan Falurut a ovu fwadiri ewal na'a amar itelu. Wean i Ubu Yanan urun Oa, na msuta tali aa walwalur yai, boma deka mwata."

⁴¹ Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra, ovu vali rira dawan liak ra rdiri vali wan yai ma rworuk-rwak Ia. Ira rfalak ne, ⁴² "Ia not-nala ma tamata liak wol rmata, na'uk wol not-nala ma deka nmata.

† 27:34 27:34 Ira rsileti afa i kfera na'a anggur, boma Yesus deka nfarnuang wawa'uk.

Wean i Israel rira Raja verin Ia, na nsuta tali aa walwalur yai, boma torang Ia. ⁴³ Ia norang Ubu ovu nfalak ne, Ubu Yanan Ia. Eka tsi'ik, wean i Ubu veka nala Ia, na nva'at te wahal?" ⁴⁴ Tamata ktufan irua i rbaku roak ira na'a aa walwalur ma rna'a Yesus Ni lahir mela ovu balit yai, rangrihi visal-vasil vali Ia wean inyai.

Yesus nmata

Markus 15:33-41; Lukas 23:44-49; Yohanes 19:28-30

⁴⁵ Na'ut inyai lera ndirlola, na deda fafyat nsoru munuk wan‡ yai, ti naran jam tiga lersian.

⁴⁶ Ba na'ut jam tiga lersian, na Yesus nafwak ne, "Eli, Eli lama sabaktani?" Yesus Ni vaivatul avyai ihin a wean ini, "O Ubu i uraning a, O Ubu i uraning a! Afakinimi muti talik Ya'a i?"

⁴⁷ Tamata ovi rdiri inyai rarenar afa i Yesus nfalak a, ba rfalak ne, "Ia nera nabi Elia!"

⁴⁸ Ba tamata isa ti nala spons etal isa ma nsovu na'a anggur i nakbia, ma nngatan teri spons yai na'a aa etal isa ni tutul a ma nlauk rata verin Yesus ma nbuk. § ⁴⁹ Na'uk tamata boku rfalak ne, "Tnaban veki! Eka tsi'ik, beta ne Elia nma ma nlobang Ia ma deka nmata."

⁵⁰ Nata Yesus nafwak ewal ma vain a dawan, na nan nakbosol lahir.

⁵¹ Na'ut inyai vali, na maloli dawan amafal i naklo'i Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ralan a namadir lahir na'ut irua, tali ratan nsuta naran fun. Ruru dawan vali, ba watu dawan ra rablihir

‡ 27:45 27:45 Vai Yunani ni vaivatul gen, ihin a ne, lanun, daerah, negeri te lanit ivavan. Tafsiran ra rsialing ira, ba amfadoku deda fafyat nsoru munuk wan yai. § 27:48 27:48 Bunga karang yai felan a wean spons ma nisak nala wear.

munuk. ⁵² Van ovi rfadoku matmatan ra ratvadil, ba tamata rivun ovi rorang urun Ubu, na'uk rmata roak yai, Ubu nfava'at ewal ira. ⁵³ Tamata matmatan avyai rva'at ewal ma rti talik warira ra na'a van ra. Ti ma Yesus nva'at ewal tali matmatan, na ira rti Yerusalem, kota i nmerat urun, ma tamata rivun rsi'ik ira.

⁵⁴ Roma rira suldadu dawan isa ovu ni suldadu ovi rwanar Yesus, rsi'ik Yesus ti naran i nan a nakbosal a, ovu rfarnuang ruru i dawan a, ba rbobar urun i lahir. Ba rfalak ne, "Kena urun, tamata ini Ubu Yanan a!" ⁵⁵ Na'a wan yai, na vata rivun rsi'ik afa avyai tali raroa watan. Vata avyai rorang Yesus tali Galilea, boma rlobang Ia. ⁵⁶ Tali vata avyai, na boku nararira Maria Magdalena, Maria i yanana verin Yakobus ovu Yusuf, ovu vali Zebedeus awan a. Zebedeus irua awan a yanarira verin Yohanes ovu Yakobus.

Yusuf i ntali ahu Arimatea nala Yesus tenan ma nfanuba Ia na'a van matmatan isa ralan a

Markus 15:42-47; Lukas 23:50-56; Yohanes 19:38-42

⁵⁷ Ya'i laflofan roak, na tamata ka'i isa naran Yusuf, ntali ahu Arimatea nma. Ia norang roak Yesus. ⁵⁸ Ia ti ntuan Pilatus ma nera Yesus tenan a. Ba Pilatus nsinir ni tamata ra ma rala Yesus tenan a verin Yusuf. ⁵⁹ Yusuf nala Yesus tenan a ma nkuma Ia ovu maloli* ngangiar marmerat i naran lenan. ⁶⁰ Nata Yusuf nti ma nfanuba Yesus tenan a na'a vatu i rtivan roak ia ma wean van. Van yai, Yusuf nia ovu ngorva'an obin. Ia nlawar vatu dawan isa ma al nulang teri van ngoran a,

* ^{27:59} 27:59 Yusuf nala maloli lenan i lolin urun yai ma al nkuma Yesus ma nfaturu ne, nalang ma dawan Ia.

beti nti talik wan yai. ⁶¹ Maria Magdalena ovu Maria isa vali rna'a inyai. Ira rdoku van yai ngoran a.

Pilatus nsinir ni suldadu ra ma rwanar van i rfanuba Yesus tenan a na'a

⁶² Ni ilyan a, na'a amar i Yahudi ra ryari ira,[†] na Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu tamata Farisi ra, irmunuk rti ma rtuan Pilatus. ⁶³ Ira rfalak verin Pilatus ne, “Baba, ami amangnanang na'ut i tamata siklabir eri nva'at obin, na nfalak roak ne, ‘Ti ma amar itelu nelak, na veka uva'at ewal.’ ⁶⁴ Ba wean inyai bi fwareta mu suldadu ra ma ti rwanar van i rfanuba Ia na'a, ti naran amar itelu. Tevek wean i wahal, na Ni tamata ra veka rti ma rbori tenan a ma rfalak verin tamata rivun ne, ‘Ia nva'at ewal roak tali matmatan!’ Ba wean i afa yai nvotuk, na rira siklabir ra veka ntafal ma dawan ila'a.”[‡]

⁶⁵ Pilatus nfalak verin dawan Yahudi avyai ne, “Myovun suldadu ra miti ma myanar kakiwal van yai.”

⁶⁶ Ba rati van yai ma rfadoku faneak na'a vatu i nteri van ngoran a, boma wean i tamata ra rlabir van yai, na rka'a. Rotu munuk wean inyai, beti rfalak ma suldadu avyai rwanar ma lolin van yai.

[†] 27:62 27:62 Tamata Yahudi ra ryari ira na'a hari Sabat. Na'a hari Jumat, na Yahudi ra rasusan rira afamtahan ovu rotu rira karya liak ra, boma mulai na'a Jumat ni ovan a, na ryari roak ira. [‡] 27:64 27:64 Menurut dawan Yahudi avyai, na lan a Yesus nsiklabir ma nfalak ne, Ia Raja i ntevt tamata ra rira salasilan ra. Na'uk wean i tamata rorang ne, Ia nva'at ewal tali matmatan, na inyai siklabir i nrahi siklabir lan a.

28

Ubu nfava'at ewal Yesus

Markus 16:1-10; Lukas 24:1-12; Yohanes 20:1-

10

¹ Amar i Yahudi ra ryari ira yai nelak roak, na Maria Magdalena ovu Maria liak isa vali rti ma rsi'ik van matmatan i rfanuba Yesus tenan a. Na'ut inyai, na lera sarseri mane ndata roak na'a amar kareda. ² Ruru dawan urun na'a inyai, tevek Duila'a Ni sansinir isa ntali lanit ratan nsuta ma nlawar watu i nteri van ngoran yai, ma ndoku watu yai ratan a. ³ Felan a nyadat ma wean fitik, ovu ni ravit blawat a nangiar ma wean avat minan.* ⁴ Suldadu ovi rwanar van yai rbobar ma raruru lalean ira, ba rleka rsuta fun ma wean tamata ovi rmata roak.

⁵ Na'uk sansinir yai nfalak verin vata avyai ne, "Deka byobar, tevek uka'a roak ne, mya ma mdyava Yesus i rbaku roak Ia na'a aa walwalur a. ⁶ Ia wol nleal roak ini. Ia nva'at ewal roak, wean i nfalak lan roak verin mia. Eka mya ma msyi'ik wan i rfanuba Ia na'a. ⁷ Ba myewal lahir mia ma ti fyamalik verin Ni tamata ovi rorang Ia ne, Yesus nva'at ewal roak tali matmatan, ma veka ula Ia nti propinsi Galilea. Mia veka mtyuan Ia na'a ineri. Afa ovi ufamalik roak verin mia ini, kena urun!"

⁸ Vata irua yai rafla talik van matmatan yai. Ira rbobar urun, na'uk ralarira lolin urun i vali, ba rfarlan mane ti rfamalik afa ini verin Yesus Ni tamata ovi rorang Ia. ⁹ Brian munuk, na Yesus

* 28:3 28:3 Vai Yunani nfalak ne, ni ravit blawat a nangiar ma wean salju. Ihin a ne, nangiar urun, wean avat minan.

ntuan ira ma nfallak ne, "Oo Titi averi!" Ba vata irua yai rfaseri Ia, ma rsangatur ovu rangabuk ean a ma rfadawang Ia. ¹⁰ Ba Yesus nfallak verin ira ne, "Deka byobar! Miti ma fyalak verin Ning tamata ra ma rti Galilea, tevek na'a ineri, na veka rsi'ik Ya'a."

Dawan Yahudi ra rbahir suldadu ovi rwanar van yai, boma rfallak ne, Yesus Ni tamata ra rbori tenan a

¹¹ Vata irua yai rbana obin, na suldadu ifira tali ovi rwanar van yai rti kota ralan ma rfamalik afa ovi rarea yai verin Yahudi rira dawan mela falurut ra. ¹² Ti ma suldadu ovi rwanar van yai rfallak munuk afa avyai verin mela falurut ra ovu dawan Yahudi ra, na ira ra'an vai isa ma rala kubang dawan verin suldadu avyai. ¹³ Yahudi rira mela falurut ra rfareta ira ne, "Mia musti fyalak ne, 'Ovan yai, na amtub-lufa munuk roak, beti Ni tamata ovi rorang Ia rma ma rbori tenan a.' ¹⁴ Wean i Gubernur Pilatus nrenar afa ini, na ami ki amangrihi ma amlotar mia, boma deka angangal akataka verin mia." ¹⁵ Ba ira rala kubang avyai ma rewai roak ira, ma ti rfamalik wean i rsurak roak verin ira yai. Ivar ini ti nsoru roak Yahudi ra ma naran amar ini.

Yesus nfallak ma Ni tamata ra ti rfamalik Ni Ivar Lolin a

Markus 16:14-18; Lukas 24:36-49; Yohanes 20:19-23; Kisah 1:6-8

¹⁶ Yesus Ni tamata vutu rahin isa yai rti Galilea, ma rna'a vuar i Yesus nfallak roak verin ira. ¹⁷ Ti ma rsi'ik Ia, na rsangatur lahir ma rfadawang Ia, na'uk boku ralarira ra raruan obin. ¹⁸ Yesus

nfaseri ira ma nfalak ne, “Ubu nala munuk roak ngrebat verin Ya'a na'a lanit ratan oву lanit ivavan a. ¹⁹ Ba miti ma fyamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin bangsa ra munuk na'a lanit ivavan a, boma rorang Ya'a. Byaptis ira na'a Yamang a naran a, Yanan a, oву Ni Roh a. ²⁰ Myair ira ma rot-orang afa ovi ufareta munuk roak verin mia yai. Ya'a veka ufatuang mia, nata ti naran i lanit ivavan namwear a.”

Surat Ralan na'a Vaidida

Fordata: Surat Ralan na'a Vaidida (New Testament)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fordata

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Apr 2023 from source files dated 29 Jan 2022

ad2f572b-0c2a-58a6-8da1-aa7be8bee2bb